

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

15 Νοεμβρίου 1908

ΕΤΟΣ Θ' ΤΕΥΧΟΣ 195

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ Ἡ Μελλοθάνατη, διήγημα.
Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗ Μικρά τραγούδια.
ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ Νυχτιάτικο, ποίημα.
ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ Ἀριστοτέλης Ζάχος.
ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ Ἑλληνες καὶ Νεότουρκοι.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΔΑ ΒΙΝΤΣΙ Σκέψεις καὶ ἀποσπάσματα.
ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗ Ἀνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1908, τέλος.
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΡΓΑΡΗ Οἱ ἐχθροὶ τῶν βιβλίων, τέλος.
ΑΡΜΑΝΔΟΥ ΔΑΓΥΟ Ἡ λίμνη τῶν δακρύων, παράδοσις.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Λόγοι καὶ Ἀντίλογοι ὑπὸ Παύλου Νιρβάνα καὶ Σάντσου.
Θέατρον ὑπὸ Α. Μαυρ.
Σίμος Μενάρδος ὑπὸ Κίμωνος Μιχαηλίδη.
Μουσικὴ ὑπὸ Θ. Ι. Σακελλαρίδη.
Πολιτικὴ σελὶς ὑπὸ Ἀγρίππα.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. — Ὁ κ. Μυστριώτης κατὰ τοῦ λεξικοῦ. — Σαρδοῦ. — Ἐδουαρδ Λώ. — Ὁ ὁδηγὸς τῶν Ἀθηνῶν. — Ἀπὸ τὰ διάφορα περιοδικά. — Προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ. — Ὀλιγό-σιτχα. — Νέαι ἐκδόσεις. — Πρὸς τοὺς συνδρομητὰς μας.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἐσωτερικὸν τοῦ Ἐπισκοπείου Σπάρτης, ὑπὸ Α. Ζάχου, ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — Ἀριστοτέλης Ζάχος. — Ὁ ἅγιος Νίκων τῆς Σπάρτης 4 εἰκόνες καὶ 3 σκίτσα Α. Ζάχου. — Εἰκόνες ἀπὸ τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν. — Ἡ Σάρα Μπερνάρ νέα, 2 εἰκόνες. — Σίμος Μινάρδος. — Ἐδουαρδ Λώ. — Β. Σαρδοῦ.

Ἀθῆναι, ὁδὸς Ἀριστοτέλους 36

Ἐκαστὸν Τεῦχος Δραχ. 1,20

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

Αι έγγραφα λήγουν κατά μήνα.
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος 25
» δι' έξ μήν. » 13
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος 25
» δι' έξ μήν. » 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΘΗΝΑΙ. 35 'Οδός 'Αριστοτέλους.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.—Φρ. 4 κατά διμηνίαν, προπληρωτέαι. Η 1η δόσις Δρ.—Φρ. 5.
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΜΗΝΙΑΙΟΙ (διά την Ελλάδα μόνον) Δρ. 2 κατά μήνα, προπληρωτέαι. Η 1η δόσις Δρ. 3.
— Πάσα αίτησις προς έγγραφην συνοδεύεται απαραίτητως υπό του αντίτιμου εις τραπεζ. ή ταχ. επίταγήν.

Προς τόν κ. ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ
Διευθυντήν τών «Παναθηναίων» ΑΘΗΝΑΣ

Όλα τὰ τεύχη τών προηγουμένων έτών πωλούνται υπερεπιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τών «Παναθηναίων» εις όλην την Ρωσσίαν ό κ. 'Αναστάσιος Μάλτος.
'Οδησός rue Pouschkin No 66.

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100,000!

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τελευταία κλήρωσις 31 Δεκεμβρίου 1908.

1 ΔΡΑΧΜΗ ΕΚΑΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΚΛΗΡΩΣΙΝ

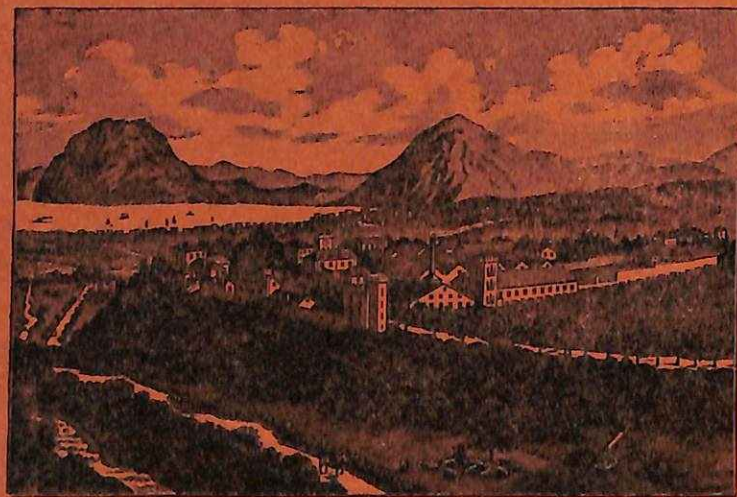
ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ

1 Μέγα κέρδος	έκ Δραχ. 100,000
1 Κέρδος	έκ » 25,000
1 Κέρδος	έκ » 10,000
3 Κέρδη	έκ » 5,000
5 Κέρδη	έκ » 1,000
411 Κέρδη	έκ » 100
578 Κέρδη	έκ » 50
10,000 έν όλω Κέρδη αξίας	Δραχ. 225,000

Γραμμάτια πωλούνται: Εις τὰ δημόσια ταμεία και λοιπάς δημοσίας αρχάς, εις τὰς Τραπεζάς, εις τούς σταθμάρχας και στασιάρχας τών σιδηροδρόμων, τούς διαχειριστάς τών μονοπωλίων και τὰ πρακτορεία τών έφημερίδων προς ΔΡΑΧΜΗΝ ΜΙΑΝ έκαστον γραμμάτιον, ισχύον διά την τελευταίαν κλήρωσιν.

Διά πάσαν πληροφορίαν ή ζήτησιν γραμματίων απευθυντέον εις τό Γραφείον του Έθνικού Στόλου και τών Αρχαιοτήτων, Υπουργείον Οίκονομικών, Αθήνας.

Ο Διευθύνων Τμηματάρχης Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Γενικός αντιπρόσωπος της έν Πάτραις Οίνοποιητικής Έταιρίας

Η «ΑΧΑΪΑ»

ΑΘΗΝΑΙ.—'Οδός Νίκης 1 και όδός Πανεπιστημίου 52.

ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

έκδίδονται την 15 και 30 έκάστου μηνός.

Έκαστον έτος αποτελείται από δύο τόμους από 15 'Οκτωβρίου και από 15 'Απριλίου.

Τὰ χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

Έν τεύχος αποστέλλεται δωρεάν ως δείγμα.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΥΠΟΚΑΜΙΣΩΝ

ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΗ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΜΜΑ ΣΙΔΗΡΩΤΗΡΙΟΥ ΠΡΩΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

33—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—33

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΕΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΜΕΓΕΘΥΝΣΕΙΣ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 10. Παρά τή πλατεία Συντάγματος

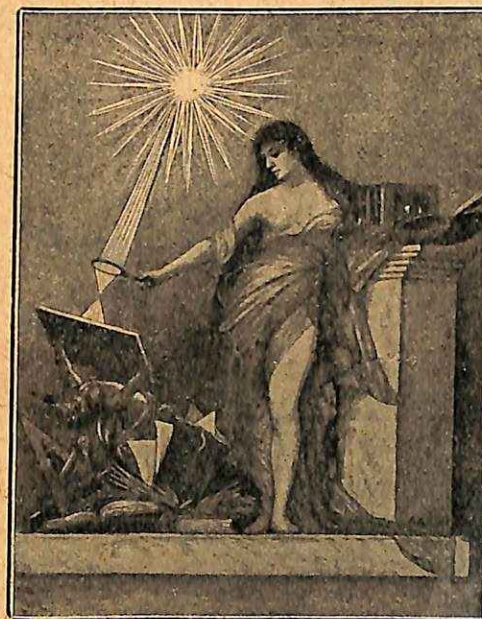
ΤΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ

ΗΞΙΩΘΗΣΑΝ 10 ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΙΜΗΘΗΣΑΝ ΔΙΑ ΧΡΥΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΙΜΗΣ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τὰ περίφημα ταύτα μεταξωτά της κ. Σπάρτης Καρασταμάτη, τὰ ύμνηθέντα εις όλας τὰς γλώσσας και διαδοθέντα εις όλον τόν κόσμον κατέστησαν περιώνυμα διά την απαράμιλλον στερεότητά των και την εκ καθαράς και φυσικής μετάξης λεπτεπίλεπτον τέχνην των.

11—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—11

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ, ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ & ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΡ. ΛΑΪΟΥ

Αριστούχου του Πολυτεχνείου Αθηνών

Αριστούχου της Ακαδημίας Μονάχου

ΑΘΗΝΑΙ.—ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ 1.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

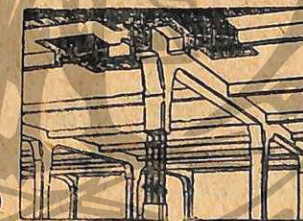
5—ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ—5

Μελέται και εκτελέσεις μηχανικών και οίκοδομικών έργων.—Έφαρμογή συστήματος Hennebique.

Κατασκευή γεφυρών, άφλέκτων οίκων, δαπέδων, στηλών κ.τ.λ. διά σκυροκονιάματος σιδηροπαγούς (béton armé) συστήματος Hennebique.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ ΤΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ 1900

Αντιπροσωπεία έν Ελλάδι του έν Παρίσιος οίκου Hennebique.

RICHARD JOHNSON CLAPHAM & MORRIS L^D

24-26 LEVER STREET

MANCHESTER

Ἐμποροὶ καὶ Προμηθευταὶ εἰς τὰ ἐξῆς εἶδη:

Γαλβανισμέναι λαμαρῖναι ἴσαι καὶ αὐλακωταί.
Λαμαρῖναι μαῦραι.
Τενεκέδες διάφοροι.
« γαλλικοί.
Μόλυβδος εἰς φύλλα καὶ χελώνας.
Κασσίτερος.
Χαλκὸς εἰς φύλλα καὶ κύκλους.
Σωλήνες διὰ κλίνας.
Σιδηροσωλήνες διὰ φωταέριον καὶ ὕδωρ.
Σωλήνες ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου.

Σύρματα σιδηρᾶ, γαλβανισμένα καὶ μὴ.
» χάλκινα, ὀρειχάλ. καὶ κασσιτερωμένα.
Συρματοφράκται γαλβανισμένοι.
Σουηδικὸς Σίδηρος.
Ἄγκυραι καὶ Ἄλυστοι.
Κλῖναι διάφοροι.
Χημικὰ προϊόντα.
Χρώματα διάφορα.
Ἴλαια
Γλυκερίνη.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

HOBBS, HART & CO L^D

ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΑ

ΧΑΛΥΒΔΙΝΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ
ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΕΠΤΩΝ

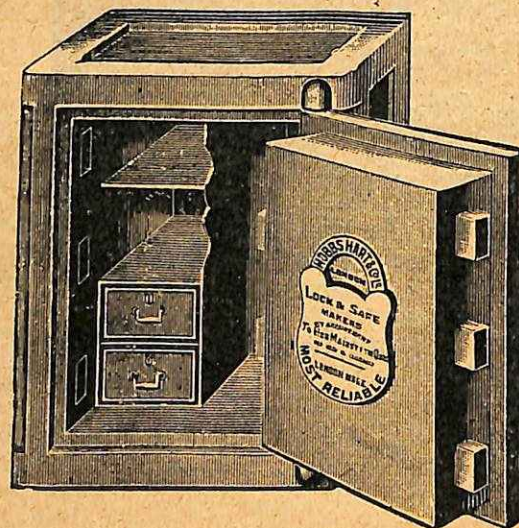
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ

ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ: 76, Cheapside, London E. C.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: Arlington Street, Islington, N.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΥΛΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΛ. ΚΑΖΑΝΗ

ΜΕΓΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Α. Φ Ω Κ Α

Φαρμακοποιού Α' τάξεως τῆς ἀνωτάτης Φαρμακευτικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων.

Ἀκριβεστάτη ἐκτέλεσις ὅλων τῶν συνταγῶν ὑπὸ προσωπικοῦ ἀπαρτιζομένου ὑπὸ ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν. — Γαλλικαὶ καὶ Ἀγγλικάι εἰδικότητες (Spécialités). — Πρόσφατα μεταλλικὰ ὕδατα. — Ἀπολυμάνσεις καὶ ἀποστειρώσεις διὰ τελειοτάτων συσκευῶν καὶ κλιβάνων. — Τεχνητὸς ὀρρός.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν χημικῶν ἀναλύσεων. — Ἀναλύσεις ὑδάτων μετὰ μικροβιολογικῆς ἐρεῦνης. — Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

Ὅλα τὰ φαρμακευτικὰ εἶδη εἰς τιμὰς ἀναταγωνίστους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΦΩΤΙΣΜΟΣ

ΘΕΡΜΑΝΣΙΣ

ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος

Ὁ Φωτισμὸς διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος στοιχίζει τέσσαρας φορὰς εὐθηνότερα ἀπὸ τὸν φωτισμὸν διὰ τοῦ πετρελαίου, δὲν ἀλλοιώνει τὸν ἀέρα, οὔτε παράγει καπνὸν ἢ ὁσμὴν. — Κίνδυνος κανεῖς. — Καθαριότης τελεία.

Μηχανήματα μαγειρείου Rechauds καὶ λουτρῶν. — Σίδηρα διὰ σιδέρωμα.

Θερμάστραι διὰ δωμάτια παντὸς μεγέθους.

Κινητὴς δυνάμεις 1/2 ἕως 30 ἵππων, τῶν καλῶν τέρων μηχανουργείων τοῦ ἐξωτερικοῦ Otto Deutz, Christoph etc.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΠΟΛΛΩΝ"

ΩΔΕΙΟΝ ΛΟΤΤΝΕΡ

ΑΘΗΝΑΙ. Ὁδὸς Φειδίου 3. — ΑΘΗΝΑΙ

Ἐν τῷ Ὁδεῖῳ τούτῳ διδάσκουσιν οἱ ἐξῆς δεδοκιμασμένοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι:

Ἡ Κα Λίνα φὸν Λόττνερ, Διευθύντρια, κλειδοκύμβαλον.

Ὁ Κος Κάρολος Μπέμμερ, Βιολοντζέλον, χορῶδια καὶ musique d'ensemble.

Ὁ Κος Τὼνν Σούλτσε, Βιολίον.

Ἡ Κα Νίνα Φωκά, Μονωδία.

Ἡ Δις Σ. φὸν Χαίρσελμαν, Κλειδοκύμβαλον.

Ὁ Κος Νικ. Δέλλιος, Θεωρία τῆς Μουσικῆς.

Ἡ Κα Ε. Κισσίσογλου, Κλειδοκύμβαλον.

Ἐκτενέστεραι πληροφορίες, ὁ κανονισμὸς τοῦ Ὁδεῖου ὡς καὶ τὸ καταστατικὸν τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου

Ἀπόλλων στέλλονται ταχυδρομικῶς τῷ αἰτούντι.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΤΩ 1886

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧ. 5.000.000

Τμήμα Τραπεζικόν. — Συνάλλαγμα. — Έκδοσις χεque (chèque). — Πιστωτικά έπιστολαί. — Εισπράξεις. — Δάνεια επί ενεχύρω Χρεωγράφων. — Προεξοφλήσεις. — Καταθέσεις. — Φύλαξις τίτλων και τιμαλφών.

Τμήμα Ταμιευτηρίου. — Ταμιευτήριον 4 % — Μηνιαία καταθέσεις ανατοκιστικά.

Τμήμα Χρηματιστηρίου. — Αγοραπωλησίαι χρεωγράφων. — Χρηματιστικά έντολαί.

Τμήμα Έμπορίου. Προμήθειαι έμπορευμάτων. — Αντιπροσωπείαι οίκων. — Πληροφορίαι έμπορικά. — Δέματα κατειργασμένα βυρσοδεψείου Μοσχάτου.

Γενικόν Πρακτορείον εν Έλλάδι του Γαλλικού «Phenix» ασφαλείας κατά του πυρός και της ζωής.

ΤΟΚΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

3 $\frac{1}{2}$ %	απόδοσις εις πρώτην ζήτησιν.	4 $\frac{1}{2}$ %	απόδοσις μετά εν έτος.
4 %	» μετά τρείς μήνας.	5 %	» μετά δύο έτη.
4 $\frac{1}{4}$ %	» μετά έξι μήνας.	5 $\frac{1}{2}$ %	» μετά τρία έτη και πλέον.

Διά καταθέσεις εις χρυσόν κατά $\frac{1}{2}$ % ολιγώτερον.

Τα κομψότερα **Σακάκια** από τα έλεγκτότερα Άγγλικά και Γαλλικά υφάσματα εις το μέγα έμποροπραπτικόν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Όδός Σταδίου 12. (Έναντι Βουλής).

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑ

έκφεύγουσα μετά θαυμασμοῦ
εκ του στόματος ολοκλήρου τής μεγίστης πελατείας
του Υποδηματοποιείου

Ζ. ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΡΟΑΣΤΕΙΟΥ ΑΡ. 10

Ότι οὔδέποτε άπενεμήθη δικαιότερον βραβείον από το **Χρυσούν Βραβείον** τής τελευταίας Διεθνούς Έκθέσεως, δοθέν εις το Κατάστημα **ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ**.

ΔΙΟΤΙ

τά υποδήματά του, γόβες, σκαρπίνια, μπότες
και ή εν γένει εργασία του φέρει

Σφραγίδα τής Τελειότητος

υπό έποψιν κομψότητος και στερεότητος.

ΛΑΡΥΓΓΟ-ΩΤΟΛΟΓΟΣ

ΙΑΤΡΟΣ

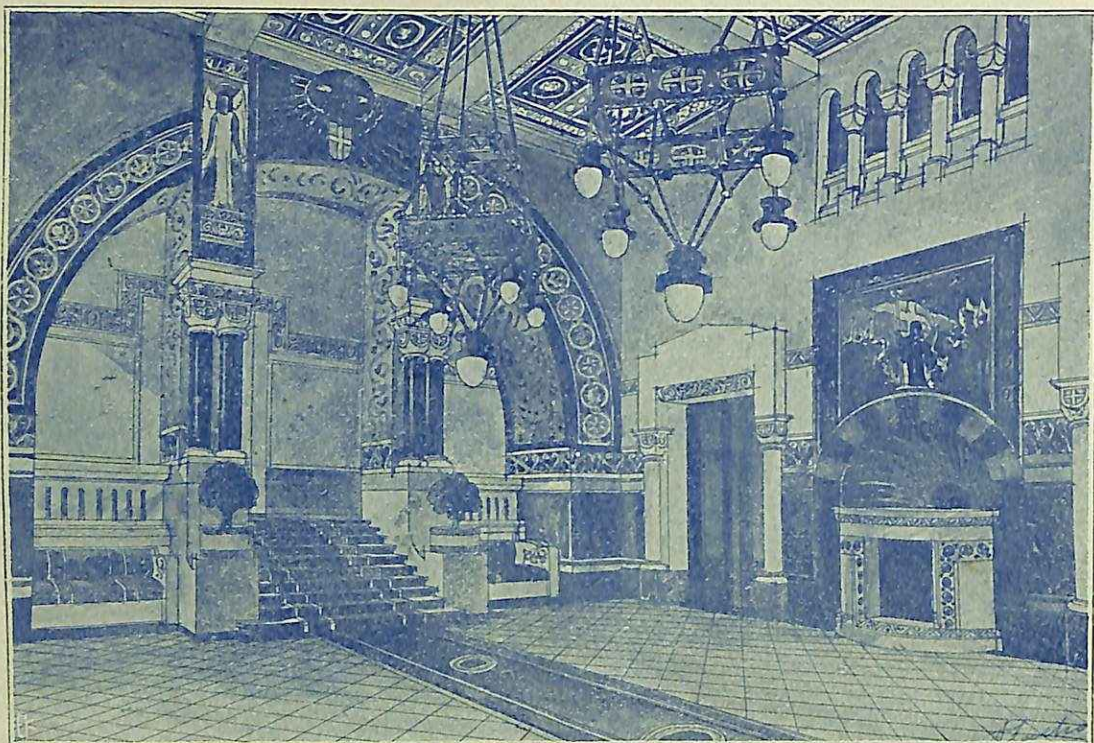
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πλατεία Αγίου Γεωργίου 4.

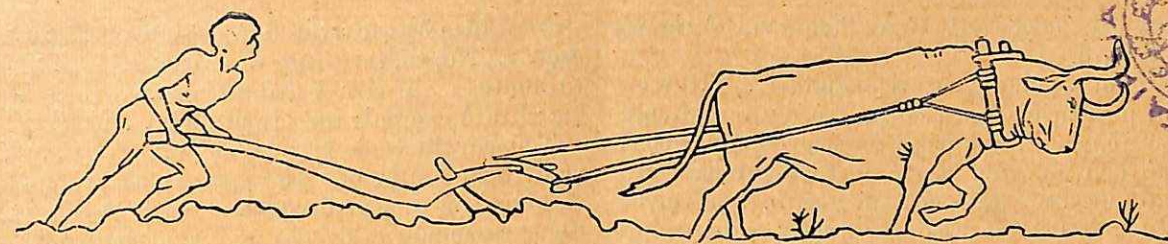
Άκριβώς έμπροσθεν του Συλλόγου Παρνασσού
και τής εκκλησίας άγ. Γεωργίου (Καρότσι)

Ώραι έπισκέψεως 10—12 π. μ. 3—5 μ. μ.

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' 15 ΝΟ-
ΕΜΒΡΙΟΥ 1908

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ — Η ΜΕΛΛΟΘΑΝΑΤΗ *

Σὰ νέα κ' εὐμορφη, — τί κι' ἂν ἦταν παπαδο-
πούλα; — ἡ μαυρομάτα Ἀγγελική, ἡ μικρό-
τερη τοῦ παπᾶ-Στέλιου τοῦ Μυλωνᾶ, ἀγαπή-
θηκε ἀπὸ ἓνα νέο καὶ τὸν ἀγάπησε κι' αὐτή.

Τὸν ἔλεγαν Τάση, κ' ἦταν μονάκριβος τοῦ
Πόφαλου, τοῦ πλούσιου χωριάτη ποὺ καθόταν
ἐστὶ χώρα γιὰ νὰ τὸν σπουδάξῃ, κ' ἦταν μελα-
χροινὸς καὶ νόστιμος, ζωηρὸς κι' ἀγαπησιάρης,
κ' ἐξεκινούσε ἐπίτηδες ἀπὸ τὴ μακρυνὴ γειτο-
νειά του, γιὰ νὰ βλέπῃ τὴν Ἀγγελικὴν ποὺ τὸν
ἐφύλαγε ἐστὶ παράθυρο, — κοντούλα καὶ γιομάτη,
δεκοχτὼ χρονῶν, ποὺ τὸν ἐτρέλλαινε, — καὶ τὰ
βράδυνα τῆς ἔκανε συχνὰ ὠραῖες σερενάτες μὲ
τοὺς φίλους του καὶ τῆς τραγουδοῦσε :

Ἀγγελικούλα ξάχαρη, Ἀγγελικούλα μέλι,

Ἀγγελικούλα κρύο νερό, ποὺ πίνουν οἱ ἀγγέλοι...

Κ' ἓνα βράδυ αὐγουστιάτικο, ἀφοῦ διαλύ-
θηκε πιά ἡ σερενάτα κ' οἱ φίλοι τραβήσανε γιὰ
τὰ σπίτια τους, ὁ Τάσης ἔμεινε ἀργά, καὶ κατὰ-
φερε τὴν Ἀγγελικὴν, — πολὺ πρᾶμα, βλέπεις! —
νὰ κατέβῃ ἐστὶν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της, ποὺ
ἦταν ἐστὶ πλάτωμα τῆς Ἐκκλησιᾶς, ἔρημο ἐκείνη
τὴν ὥρα, δίπλα ἐστὶ τετράμηλο καμπαναρεῖο.

Δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ κατέβαινε ἐστὶν
πόρτα της ἡ Ἀγγελική, γιὰ νὰ μιλήσῃ ἀπὸ κοντὰ
μὲ τὸν καλὸ της. Φαίνεται ὅμως πὼς ἐκεῖνο τὸ
βράδυ, ὁ Τάσης τὰ εἶχε προσχεδιασμένα ἀπὸ
νωρίς, γιὰ νὰ χαρῇ κάτι παραπάνω. Γιατὶ πὼς
βρέθηκε ἄξαφνα ξεκλείδωτη ἡ πόρτα τοῦ καμ-
παναρεῖου, καὶ μόλις τὴν ἔσπρωξε, τάχα γιὰ νὰ
ἰδῇ ἂν ἀνοίγῃ, ἐκείνη ἀνοίξε διάπλατη; ...
Γι' αὐτὸ κάτι πρέπει νᾶῆξε ὁ Γιάννης ὁ καμ-
πανάρης, ποὺ κρατοῦσε τὸ κλειδὶ τοῦ καμπανα-

ρεῖου, ὁ γέρω-μεθύστακας... Μπορεῖ, βέβαια,
νὰ πῆρε αὐτὸς ἀπὸ τὸν Τάση κανένα δίδραχμο
νὰ πῇ, — ἴσως καὶ πεντόδραχμο, — μὲ τὴ συμφω-
νία νὰ ξαστοχήσῃ, ἐκεῖνο τὸ βράδυ, καὶ νὰ μὴν
κλειδώσῃ τὴν πόρτα, τὴν ὥρα ποὺ θᾶφευγε,
ἀφοῦ θὰ σήμαινε μὲ τὴ μία καὶ τὸν ἑσπερινό.
Ποῖος θὰ τὸ καταλάβαινε, καὶ τίνος θὰρχόταν
ἡ ἰδέα νὰ δοκιμάσῃ νᾶνέβῃ ἐστὶ καμπαναρεῖο,
ποὺ ὅλοι τὸ ἤξεραν τέτοιες ὥρες πάντα κλει-
δωμένο!...

Ἔτσι θὰ ἦταν. Γιατὶ μόλις ἀνοίξε ἡ πόρτα,
ὁ Τάσης εἶπε :

— Μπᾶ! Ὁ καμπανάρης σας ξαστόχησε νὰ
κλειδώσῃ ἀπόψε. Καλλίτερα! ... Λὲς καὶ τῶκαμε
ξαπόστα¹ γιὰ μᾶς... Ἐλα, ἔλα νᾶνεβοῦμε ἐστὶ
καμπαναρεῖο... Ἐκεῖ-πάνου θὰ εἴμαστε πιὸ
σίγουροι...

Τρελλὴ καὶ σαστισμένη ἀπ' τὴν ἀγάπην, ἡ Ἀγ-
γελική δὲν ἐστοχάστηκε τίποτα καὶ — ἀνάθεμα
τὴν ὥρα! — ἔκλεισε σιγὰ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ
της κι' ἀκολούθησε τὸν Τάση ὡς τὴ διπλὴν τοῦ
καμπαναρεῖου. Τὴν ἔκλεισαν κι' αὐτὴ ἀπὸ μέσα
κι' ἄρχισαν νᾶνεβαίνουν μὲ φόβους, μὲ γέλια
καὶ μὲ φιλιὰ... Ὁ πύργος εἶχε σκαλίτσα στενὴ,
στρηφτὴ, ἀτελείωτη, καὶ κάθε τόσο ἦταν τρυπη-
μένος ἀπὸ μικροὺς στενόμακρους φεγγίτες, ἀνοι-
κτοὺς ἐστὶ φεγγαρόφωτη νυκτιά. Δὲν ἔκανε καὶ
πολὺ σκοτάδι ἐκεῖ μέσα. Ἡ Ἀγγελική ποὺ ἤξερε
τὰ κατατόπια κ' εἶχε συνειδησιμένη τὴ σκαλίτσα,
ἀνέβαινε μπροστὰ σὰν ὁδηγῆτρα, κ' ἔτρεχε μᾶ-
λιστα βιαστικά, γιὰ νὰ μὴ τὴν προφθάσῃ ἀπὸ
πίσω ὁ Τάσης, ποὺ τὴν κυνηγοῦσε νὰ τὴν ἀγα-
λιάσῃ. Ὡς κεφαλὸσκαλα ὅμως, ποὺ σὰ νὰ χώ-
ριζαν τὸν πύργο σὲ δυὸ-τρία πατώματα, στεκό-
ταν ἡ κόρη λαχανιασμένη, κ' ἐκεῖ τὴν ἔφθανε ὁ
νέος καὶ τὴν ἀγκάλιαζε μιά στιγμὴ... μιά στιγμὴ
μονάχα... ὡς ποὺ τοῦ ἔσφευγε ἀπ' τὰ χέρια

* Ἀπὸ τὸ κατ' αὐτὰς κυκλοφοροῦν Ἡμερολόγιον
Σκόκου τοῦ 1909, ἀναδημοσιεύομεν τὴν ἀδείαν τοῦ ἐκδό-
του, τὸ ἔξοχον τοῦτο ἱερὸν διήγημα τοῦ συνεργά-
του μας κ. Γρηγορίου Ξενοπούλου.

¹ Ξαπόστα, ἐπίτηδες.

εκείνη, κι' άρχιζε πάλι τὸ ἀνέβασμα καὶ τὸ τρελλὸ κυνηγητό.

Ἔτσι ἔφθασαν ὡς τὶς καμπάνες. Ἦταν σὰ μιὰ μεγάλη ὀλόφωτη σάλα, ἔστὸ ἀπάνω πάτωμα τοῦ πύργου, κ' εἶχε δικτῶ μπαλκονόπορτες γύρω, ἀπὸ δυὸ σὲ κάθε μεριά, κ' ἔβγαιναν ὅλες ἔστὸ ἴδιο σιδερένιο μπαλκόνι, τὸ πρῶτο, ποὺ τριγύριζε ἔς ἐκεῖνο τὸ ὕψος τὸν πύργο· γιατί ἀκόμα πιδὸ πάνω, τὸν ἔζωνε καὶ δεύτερο κομψὸ μπαλκόνι, ὅμοιο μὲ τὸ κάτω, ὅπου ἔβγαινε κανεὶς ἀπὸ τὶς θυρίδες τῆς σοφίτας ποὺ τρυποῦσαν τὸ θόλο, — ἓνα κόκκινο θόλο μὲ λευκὸ ὀβελίσκο καὶ μεγάλον τριδιπλὸ σταυρὸ ἔστην κορφή. Ἐκεῖ, ἔστη μεγάλη σάλα, κρεμόνταν οἱ καμπάνες: μιὰ πελώρια ἔστη μέση, ἀκούνητη, ποὺ τὴν ἄκρη τοῦ χοντροῦ γλωσσίδιου τῆς ἔφθανε νὰ τὴν πιάσῃς μὲ τὸ χέρι, μὰ ποὺ ἡ κορφὴ τῆς χανότανε ψηλὰ ἔστὸ χάος τῆς σοφίτας, — ἄλλες δυὸ δεύτερες διπλά της, καὶ κατὰ ἄλλες μικρὲς ὀλόγουρά της, κρεμασμένες ἀπὸ κινητοὺς ἄξονες, ποὺ τὶς βαροῦσαν αὐτὲς ὄχι ἀπευθείας μὲ τὸ χέρι ἔστὸ γλωσσίδι, παρὰ μὲ σχοινιά δεμένα ἀπ' τὴν κορφή. Ὀλόκληρο γιγάντιο πιάνο — φόρτε, στημένο ἐκεῖ πάνω, βουβό, ποὺ περίμενε τὸ μουσικὸ του γιὰ νὰ τραντάξῃ ὀλόγουρα τὸν αἶρα καὶ νὰ σκορπίσῃ ἔς ὅλη τὴ χώρα τὴ βοερὴ συναυλία του, μὲ χίλιους ἤχους ταιριαστοὺς κι' ἁρμονικοὺς, ἀπὸ λογιῶν — λογιῶν μετὰλλινα στόματα, κι' ἀπὸ λογιῶν — λογιῶν γλωσσίδια...

— Ἄ! τί ὥραϊα...

Τόση ἦταν ἡ μαγεία, ποὺ παρουσιάστηκε ἄξαφνα ἔμπροσς ἔστὰ μᾶτια τοῦ νέου, ὥστε λησμονήσε καὶ τὶς καμπάνες νὰ καλοκυττάξῃ, — ἂν καὶ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀνέβαινε σὲ μεγάλο καμπαναριό, — καὶ τὴν Ἀγγελικὴν τοῦ ἀκόμα νᾶγκαλιάσῃ, ἂν καὶ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὴν εἶχε ἔτσι ἔστη διάθεσί του... Ἐβλεπε γύρω ἀπ' τὶς ὀλάνοικτες μπαλκονόπορτες καὶ δὲν ἐχόρταινε τὸ θέαμα, τὸ νυκτερινὸ πανόραμα τῆς χώρας, τὸ φωτισμένο ἀπ' τὸ φεγγάρι. Ἦταν, ἀλήθεια, κατὰ ἀφάνταστο καὶ ἀπερίγραπτο νὰ κυττάξῃς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὕψος πῶς οἱ πλατεῖες θάλασσες ἀγκάλιαζαν τὶς στενόμακρες στεριές, καὶ πῶς ἐδαντέλλοναν περὶ γύρω τὰ σκοτεινὰ βουνὰ τὸ βαθυγάλαζο οὐρανό, σὰν χρυσοσκονισμένο, καὶ πῶς ἐμίκραιναν ὀλοένα τὰ σπίτια, ἀρχινώντας ἀπὸ τὸ πέλαγο τῶν κεραμυδιῶν ποὺ ἀπλωνόταν κάτω, ὡς πέρα, ἔστὰ ριζοβούνια τῶν λόφων, ὅπου ἀκόμη ἀνέβαιναν σπιτάκια ἀργὰ καὶ λιγοστά, σὰν πρόβατα παραστρατισμένα ἀπ' τὸ μεγάλο κοπάδι. Κι' ὅλα αὐτὰ, μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα, βαρεῖα λιγάκι καὶ πυκνή, μὰ φωτεινὴ, φανταστική, ἀσπρὴ θάλλεγες καὶ χρυσάφι καὶ μπλάβη — πέτρα, ἀναλυτὰ ὅλα σὲ αἶρα. Δὲν ἐφυσούσε καθόλου κ' ἡ χώρα κοιμότανε βαθεῖα. Κάθε τόσο, ὁ Τάσης ἐσάστιζε σὰν παιδί.

— Μπα πῶς φαίνεται ἀπὸ δῶ — πάνω τὸ κάστρο!... Νά, νά, ἐκεῖ — πέρα τὸ σπίτι μας!... Ἰδὲς τὸ πόρτο!... Τ' εἶνε κείνα τὰ κόκκινα μουράγια; Ἄ, τὸ περιβόλι τοῦ Πιριπιμπή!... Μπαῖα!

Τοῦ φαινόταν πῶς εἶχε ψηλώσῃ, πῶς εἶχε γίνῃ γίγαντας κι' αὐτὸς σὰν τὸ καμπαναριό· κι' ἅμα εἶδε ἀντίκρυ τοῦ τοῦ θεόρατο καμπαναριό μιᾶς ἄλλης ἐκκλησιᾶς, πρόσωπο πρὸς πρόσωπο ὅπως ποτέ του δὲν τὸ εἶχε ἰδῇ, τοῦ ἦλθε νὰ τὸ χαιρετίσῃ καὶ τοῦ φώναξε: «Γεῖά σου τ' ἀδρόφι!...»

Ἡ Ἀγγελικὴ ἐγέλασε, κι' ὁ Τάσης ἐγύρισε καὶ τὴν ἐκύτταξε, καὶ τὴ θυμήθηκε πάλι, τὴν ἀγάπην του, καὶ τὴν ἔπιασε ἀπ' τὴ λεπτὴ μέση, τὴ σφιγμένη μὲ μιὰ πέτινη ζώνη, καὶ τὴν ἔβαλε νὰ καθήσῃ κοντὰ του, ἔστὸ σκαμνάκι τοῦ ξύλινου ποὺ καθόταν ὁ Γιάννης ὁ καμπανάρος.

— Σ' ἀγαπᾶω, κυρά μου, τῆς ἔλεγε μὲ φιλία· εἶμαι μουρλὸς γιὰ σένανε... θὰ σὲ πάρω γιὰ γυναῖκα μου... θὰ σὲ πάρω!

— Εἶμαι δική σου... κ' ἐγώ, ἀφέντη μου, σ' ἀγαπᾶω πολὺ... πολὺ.

Κ' ἔπειτα σὴναιναν, κ' ἐκύτταζαν ἀγκαλιασμένοι τὴν πλατεῖα θάλασσα ποὺ λαμποκοποῦσε πέρα ὡς πέρα.

Σὲ λίγο, ἡ Ἀγγελικὴ τοῦ εἶπε:

— Πᾶμε τώρα κάτου... φοβᾶμαι... φοβᾶμαι μὴν ξυπνήσουν ἔστὸ σπίτι καὶ καταλάβουν πῶς λείπω... κ' ἐχάθηκα... συφορά μου!...

— Τέτοια ὥρα;! τῆς εἶπε ὁ Τάσης· μὰ ξέρεις τί ὥρα εἶνε; Κοντεύουν δυὸ ὥρες ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα... Ποῖος ξυπνάει ἔστὸ σπίτι σας τέτοια ὥρα;

— Ὁχι, νὰ ζῆς... Φοβᾶμαι... Κανείς, ἀλήθεια, δὲν μπαίνει τὴ νύχτα ἔστην κάμερά μου... κ' ἔχω μιὰ κάμερα παρὰ μερὴν, μοναχική... νὰ ἴσια — ἴσια ἐδῶ ἀπὸ κάτου... μὰ ξέρω κ' ἐγὼ τί μπορεῖ νὰ φέρῃ μιὰ κακὴ ὥρα;... Πᾶμε, νὰ σὲ χαρῶ, πᾶμε!

Καὶ σηκώθηκε γιὰ νὰ κατεβοῦν. Ὁ νέος, καθισμένος ὅπως ἦταν, ἔκαμε νὰ τὴν κρατήσῃ διὰ τῆς βίας, κ' ἐπέρασε καὶ χέρια του ἀπὸ πίσω καὶ τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὰ γόνατα. Ἐκείνη τότε τραβήχθηκε, ἀντιστάθηκε, καὶ μὲ τὴν ἀντίστασιν ἡ σάρκα τῆς λὲς κ' ἐζωντάνειψε μέσα ἔστὰ χέρια ποὺ τὴν κρατοῦσαν, κι' ὁ νέος ἀποτρελλάθηκε μονομιᾶς, καὶ σηκώθηκε ὀρθὸς καὶ τὴ σφιχταγκάλιασε δαλκαίρῃ. Ἡ Ἀγγελικὴ φοβήθηκε τώρα τὸν Τάση.

— Ὁχι, τοῦ ἔλεγε, ἀφισέ με... δὲ θέλω... δὲν κάνει... ἔτσι μὲ πάρης καὶ γένω δική σου, τότες... Τώρα πᾶμε... μὰ εἶνε ἀργά!

Ἀλλὰ ποῦ νὰκούσῃ ὁ νέος! Ἐβλεπε ἀκόμα ἀπὸ τὴ μπαλκονόπορτα τὸ φεγγαροφωτισμένο πανόραμα, καὶ τὸ ἔβλεπε τώρα σὰν κρύα κι' ἀνέκφραστη ζωγραφιά. Μόνον ἡ κόρη τοῦ φαινόταν ὥραϊα, μόνον ἡ κόρη ἦταν γι' αὐτόν, ἐκείνη τὴ στιγμή, ὁ κόσμος, τὸ πᾶν. Καὶ τὴν κρατοῦσε μ' ὅλην τὴν δύναμιν, γιὰ νὰ μὴ τοῦ ξεφύγῃ καὶ

χάσῃ τὸν κόσμο... Κ' ἦταν δυνατός, καὶ ἄγριος, καὶ ἀναίσθητος, καὶ κακός, σὰ νὰ εἶχε γίνῃ ἄλλος ἄνθρωπος διαμιᾶς, σὰ νὰ μὴν ἦταν πιά ὁ γλυκὸς μελαχρινὸς νέος ποὺ τραγουδοῦσε τὰ βράδια ἑρωτικά... Κ' ἡ Ἀγγελικὴ τὴν εἶχε πολὺ — πολὺ ἄσχημα ποὺ ξεθαροεύτηκε σὲ μιὰ στιγμή τρέλλας νᾶνέβῃ μαζί του ἐκεῖ — πάνω, τέτοια ὥρα! καὶ δὲν ἤξερε πιά ἡ δόλια τί νὰ κάμῃ, καὶ τῆς ἐρχότανε νὰ ξεφωνίσῃ, καὶ ἔστην ἀπελπισία τῆς, ἦταν ἔτοιμη νὰρπάξῃ τὸ γλωσσίδι τῆς μεγάλης καμπάνας καὶ νὰ σημάνῃ, νὰ σημάνῃ, — κι' ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ!...

Καὶ νά! Ἡ καμπάνα ἐσήμανε μονάχη τῆς. Κι' ὁ Τάσης τρομαγμένος τὴν ἄφισε. Μὰ πῶς αὐτό;

Τὴ στιγμή ἐκείνη, ἔστη σιγαλιὰ τῆς νύχτας, ἄξαφνα, ἀκούσθηκε μιὰ βοή ἄγρια, λὲς κ' ἐσηκώθηκε ἀέρας δυνατός. Τὴν ἴδια στιγμή τὸ πιάτωμα τινάχτηκε πρὸς τᾶπάνω, δυὸ — τρεῖς φορὲς, καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ χοροπηδήσουν. Ὁλος ὁ πύργος, ἀπ' τὰ θεμέλια του, ἄρχισε νὰ τρέμῃ, νὰ κουνιέται, νὰ πηγαίνῃ καὶ νᾶρχεται. Πρῶτα σιγά, ἔπειτα δυνατὰ, ἔπειτα δυνατώτερα... Στὸ τέλος, λὲς καὶ τὸν εἶχε ἀγκαλιάσῃ κάποιος δαίμονας θυμωμένος καὶ τὸν ἐτράνταζε μὲ λύσσα γιὰ νὰ τὸν γκρεμίσῃ. Κι' οἱ καμπάνες τοῦ ἄρχισαν νὰ κτυποῦν ἄτακτα, πνιχτὰ, χωρὶς νὰ βγάνουν ὅλο τοὺς τὸν ἦχο, λὲς κ' ἦταν ἄνθρωπος ὁ πύργος, κι' ἀπὸ τὸ σφίξιμο τοῦ δαίμονα, δὲ μπορούσε νὰ βγάλῃ ὅλην τὴ φωνή...

— Ἀέρας! εἶχε πῇ πρῶτα ὁ Τάσης σατισμένος.

— Σεισμός! ἐξεφώνισε ἡ Ἀγγελικὴ ἀλαλιασμένη. Παναγία, βόηθα! Παναγία, βόηθα!...

Ὁ Τάσης ἐκύτταξε μιὰ στιγμή ἀπὸ τὴ μπαλκονόπορτα, καὶ τὸ πανόραμα τοῦ φάνηκε τώρα σὰ ζωγραφιά, μουντζουρωμένη μὲ τὸ πινέλο τοῦ θυμωμένου τῆς ζωγράφου. Ἀπὸ παντοῦ ἀνέβαινε μιὰ σκόνη κιτρινόμαυρη, ἓνας καπνὸς ἄσχημος ποὺ θόλωνε καὶ τὸ φεγγάρι.

— Κάτου! πᾶμε κάτου!

Στὴν κοσμοχαλασίᾳ τοῦ σεισμοῦ, ἄλλο δὲ συλλογίσθηκαν, φυσικά, παρὰ πῶς νὰ σωθοῦν... Κι' ἀμολύθηκαν, μπροστὰ ἡ Ἀγγελικὴ, κι' ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν τὴ σφιχτὴ σκαλίτσα τὴν ἀτέλειωτη, ἐνῶ ὁ πύργος ἑξακολουθοῦσε ἀκόμα νὰ πηγαίνεσθαι. Ροβολοῦσαν βιαστικοὶ καὶ καταφοβισμένοι, κατακυλοῦσαν, γκρεμοτσακίζονταν. Δὲν ἔφεγγε πιά ἀπ' τὰ παραθυράκια, λὲς κ' εἶχαν σβύσει ἔξω τὰ φῶτα. Ἡ σκόνη τοὺς ἀποστράβωνε, καὶ τὰ ξεφτίσματα τῶν τοίχων, ἀσβέστες καὶ πετραδάκια, ἔπεφταν ἀπάνω τοὺς ἀπὸ ψηλά. Ἀγρία, σπαρακτικὰ ξεφωνητὰ γυναικῶν ἐφθάναν ἀπὸ μακριὰ, μὲ τοὺς ἄλλους κρότους, καὶ τοὺς ἀποτρελλάιναν. Εἶνε θαῦμα πῶς τὰ κατάρρεαν νὰ κατεβοῦν ὡς τὸ τέλος, καὶ νὰ

φθάσουν ἔστην ἐξώπορτα. Τὴ βοήσαν σφηνωμένη, κι' ὁ Τάσης ἔβαλε ὅλην τὴν δύναμιν γιὰ νὰ τὴν ἀνοίξῃ. Ὁ σεισμός εἶχε πάψῃ ἀπὸ τὰ μισὰ τοῦ κατεβάσματος, μὰ τοὺς φαινόταν πῶς ἀκόμα ἡ γῆ σάλευε, πῶς ἐφευγε κάτω ἀπ' τὰ πόδια τους, καὶ μὲ τὴν ἴδιαν ὀρμὴν τοῦ πανικοῦ ποὺ κατέβαιναν ἀλαλιασμένοι γιὰ νὰ σωθοῦν, νὰ γλυτώσουν, χωρὶς νὰ συλλογισθοῦν τίποτ' ἄλλο, πετάχθηκαν κι' ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ καμπαναριοῦ, ἔξω ἔστὸ δρόμο, ἔστὸ πιάτωμα...

Ἀλλοίμονό τους! τρισαλλοίμονο!...

Τὸ πιάτωμα τῆς Ἐκκλησιᾶς ἦταν γεμάτο κόσμο. Ὅλη ἡ γειτονειὰ, ὅλοι οἱ δυστυχισμένοι ἄνθρωποι, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, ποὺ κοιμῶνταν ἔστὰ σπίτια καὶ ἔστὰ χαμόσπιτα ἓνα-γύρο, εἶχαν πεταχθῇ ἔστὸ δρόμο μὲ τὰ νυχτικά τους... Κ' ἔβλεπε λευκοφόρα καὶ χλωμὰ φαντάσματα, ἄλλα γονατιστά, ἄλλα ὄρθια, ἄλλα πεσμένα κάτω, μὲ τὰ χέρια ψηλά, σὲ κατὶ στάσεις προσευχῆς, ἀπελπισίας καὶ τρόμου, ὅλα ἔστη μέση τοῦ πιατώματος, μὴν ἔπεφτε κανένας σπίτι ἔστην ἄκρη καὶ τὰ πλάκονε... Κ' ἐκεῖ ποὺ εἶχαν ἀκούσῃ λίγο πρὶν τὶς καμπάνες νὰ σημαίνουν μοναχὲς τους, κ' εἶχαν πῇ σταυροκοποῦμενοι: «Παναγία μου! οἱ καμπάνες σου βαροῦνε μὲ τὸ σεισμό!... βόηθα νὰ μὴν πέσῃ τὸ καμπαναριό σου!» — ἔξαφνα, νά, βλέπουν τὴν πόρτα νᾶνοίξῃ, καὶ δυὸ περιτρομα πλάσματα νὰ πεταχθοῦν, σὰν κυνηγημένα, — μιὰ κοπέλλα κ' ἓνας νέος, ὄχι μὲ τὰ νυχτικά τους αὐτοῖ, παρὰ μὲ τὰ ρούχα τῆς ἡμέρας, καὶ κάμποσιν ὥρα ὕστερ ἀπὸ τὸ σεισμό! Ποιοὶ ἦταν; καὶ τί ἐγύρευαν νύκτα ἔστὸ καμπαναριό;... καὶ γιατί δὲν ἐβγήκαν ἀμέσως;... ἦταν λοιπὸν ἀπάνω ψηλά, ἔστις καμπάνες;

Καὶ μερικοὶ, ἔστην τρέλλα τῆς στιγμῆς, ἐσυσχέτισαν μὲ τὴν ἐμφάνισιν αὐτὴν τὰ τρομακτικὰ καμπανίσματα, κ' εἶπαν μέσα τους πῶς ἐκείνοι οἱ δυὸ θὰ εἶχαν σημαίνει...

Ὁ Τάσης, ἂν καὶ βρέθηκε μπροστὰ σὲ τὸσον κόσμο χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ, — πῶς νὰ τὸ συλλογισθῇ ἔστην πρώτη του τρομάρα; — δὲν τᾶχασε ὅμως κ' ὅλως διόλου, κι' ἀφίνοντας τὴν Ἀγγελικὴν νὰ προχωρήσῃ ἔστη μέση, μὲ τὴν ψυχρόμητη ἀκόμα κίνησιν τοῦ πανικοῦ αὐτῆς, ἐκείνος ἔστηρε μίτηκε ἔστὸ στενό, κι' ἄρχισε νὰ τρέχῃ σὰν τὸν κλέφτη. Ὁ φόβος τοῦ σεισμοῦ εἶχε ὑποχωρήσει μέσα τοῦ ἔστὸ φόβο τῶν ἀνθρώπων. Κ' ἔτρεξε πάλι, γιὰ νὰ σωθῇ τώρα ἀπ' αὐτούς, — καὶ σὲ λίγο ἔγινε ἄφαντος.

Μὰ ὅσο γρήγορα κι' ἂν ἐφυγε, κι' ὅση κι' ἂν ἦταν ἡ σαστιμάρα τῶν σεισμοπλήκτων ἀνθρώπων, τὸν γνώρισαν τὸν κλέφτη! Μπα, καλὲ δὲν ἦταν ὁ Τάσης τοῦ Πόφραλου, ὁ μελαχρινὸς ἐκεῖνος νέος ποὺ συχνοπερνοῦσε τ' ἀπογεύματα κ' ἔκανε τὰ βράδια τὶς σερενάτες; Μπα, μπα!

κ' εκείνη, καλέ, δὲν ἦταν ἡ Ἀγγελικὴ τοῦ παπα-Στέλιου;.. Νά τηνε κηόλα! Εἶδε τὴ μάννα της, τὴν παπαδιά, πὺν στεκόταν ἐκεῖ ἔξω μὲ τοὺς δικούς της, κ' ἔτρεξε κοντά, κ' ἔπεσε ἑστὴν ἀγκαλιά της:

— Μάννα μου! μάννα μου! σεισμός!

— Παιδάκι μου... ἐπέρασε... ἐγλυτώσαμε μὲ τὴ χάρι τῆς Παναγίας... Μὰ πὺς βρῖσκεσαι ἐσὺ ντυμένη;.. Ντύθηκες κηόλας ἢ δὲν ἐκοιμώσουν τέτοιαν ὥρα;..

— Σεισμός! ἀπαντοῦσε ἡ Ἀγγελικὴ, μ' ἐκστατικά μάτια τρελλῆς.

— Ναί, σεισμός!!.. Πάμε τώρα μέσα, κακομοῖρα μου, καὶ σοὺ δείχνω ἐγὼ τί σεισμός ἦτανε!..

Μιλοῦσε ὁ ἀδελφός της ὁ Ἀλεξανδρῆς, ὁ μεγαλύτερος γυιὸς τοῦ παπα-Στέλιου τοῦ Μυλωνᾶ, ἕνας νέος ἴσκιε εἰκοσιπέντε χρονῶν, μαλλώδης, ὅπως ἔλεγαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἑστὸν τόπο τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, πὺν εἶχαν ἀφθονα φουντωτά μαλλιά κ' ἔκαναν τὸ παλληκάρι.

Ὁ παπᾶς δὲν εἶχε ἰδῆ τίποτα. Ἡ παπαδιά δὲν εἶχε καταλάβῃ τίποτα. Ὁ Ἀλεξανδρῆς ὅμως τὰ εἶδε καὶ τὰ κατάλαβε ὅλα:

— Μὲ τὸν Τάση ἑστὸν καμπαναρεῖο ἔ; καλὰ!.. καλὰ!

Τοὺς ἔμπασε ὅλους μέσα ἑστὸ σπῖτι μὲ τὸ στατιό.

— Μὴ φοβᾶστε καὶ δὲν πέφτει, τοὺς ἔλεγε κ' ἂν πέση καὶ μᾶς πλακώση, ἀκόμα καλλίτερα, γιατί μᾶς πρέπει!.. Ἐλα, ἔλα, ὁμπρός!..

Ἦσαν πρὸς τὴν γειτονειά. Δὲν ἤθελε νὰ τοὺς βλέπουν ἀκόμα ἐκεῖ ἔξω, ἀφοῦ εἶδαν τὴ μομπή τῆς ἀδελφῆς του...

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔφθασε λαχανιασμένος κ' ὁ Γιάννης ὁ καμπανᾶρος — καθόταν λίγο μακρύτερα, — κ' ἔτρεξε ἴσα ἑστὸ καμπαναρεῖο, κ' ἀπόρησε πὺν βρῆκε τὴν πόρτα τοῦ ἀνοικτή, — ἂν καὶ ὁ ἴδιος τὴν εἶχε ἑσποχήση, — κ' ἀνέβηκε ἀπάνω θαρρετά, ὅσῳ μ'ποροῦσε πὺν γρήγορα, κ' ἄρχισε νὰ σημαίνει τίς καμπάνες. Ἡ αἰθέρια ἐκείνη συναυλία ἑσταξε σὰν βάλαμο ἑστὶς φοβισμένες ψυχές. Τοὺς φαινόταν πὺς τοὺς μιλοῦσε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ τοὺς παρηγοροῦσε... Τὴν ἴδια ὥρα, ὅπως γίνεται ἐκεῖ σὲ κάθε σεισμό, ἐσήμαιναν καὶ ὅλα τὰλλα μεγάλα καμπαναρεῖα: Ὁ ἅγιος Διονύσιος, οἱ ἅγιοι Πάντες, ἡ Φανερωμένη, ἡ ἁγία Τριάδα, ἡ Πικριδιώτισσα... Ὁ καλὸς Θεὸς εἶχε ξυπνήσῃ καὶ μιλοῦσε μὲ χίλιες καμπάνες ἀπάνω ἀπὸ τὴ χώρα, κ' ἡ φωνὴ του ἡ βροντερὴ κατάνιγε κάθε ἄλλη φωνὴ καὶ κάθε κρότο... Μὰ μ' ὅλ' αὐτά, οἱ χριστιανοὶ δὲν ἔξεθαρρεῖσαν ἀκόμη νὰ γυρίσουν νὰ κοιμηθοῦν ἑστὰ σπῖτια τους, τὰ ραγισμένα, τὰ ρημαγμένα... Τὸ μεγάλο σεισμό διαδέχτηκαν δέκα, εἴκοσι μικροί. Ἡ γῆ ἐσάλεψε σχεδὸν ἀκατάπαντα. Δόξα σοι ὁ Θεός, ἔκανε ἑσπῆ τὴ νύκτα ἐκείνη τὴν αὐγουσιᾶτικη. Κ' οἱ περισσότεροὶ τὴν πέρασαν ἑστὸ

ὑπαιθρο, ὡς τὸ πρῶτ. Τὸ πλάτωμα τῆς Ἐκκλησίας εἶχε μείνῃ γεμάτο φαντάσματα. Μερικοὶ ἔβγαλαν ἔξω καὶ τὰ στρώματά τους: ἄλλοι, μὲ σεντόνια καὶ μὲ κουβέρτες, ἔκαμαν πρόχειρες σκηνές.

Μὰ ἑστὸ σπῖτι τοῦ παπα, πὺν ἦταν μεγάλο καὶ καλόκτιστο, δὲν εἶχαν καὶ τόσο φόβο. Μπῆκαν γὰ νὰ κοιμηθοῦν καὶ... δὲν ἔκλεισαν μάτι... Εἶχαν ἄλλο σεισμό οἱ δυστυχισμένοι ἐκεῖνοι!.. Ἡ Ἀγγελικὴ, ἀπὸ τὸν τρόμο της καὶ ἀπὸ τὴ ντροπὴ της, μόλις μπῆκε, εἶχε πέση κάτω ξερό. Τόσο πὺν κ' ὁ Ἀλεξανδρῆς ὁ ἴδιος, δὲν ἐβάσταξε ἡ ψυχὴ του οὔτε νὰ τὴν ἀγγίξῃ, κ' ἄς τοὺς ἔλεγε, τὴν ὥρα πὺν τὴν ἔτριβαν μὲ ξεῖδια, νὰ τὴν ἀφίσουν καλλίτερα νὰ «ψοφήσῃ», κ' ἄς ὀρκιζόταν, μὰ τὴ χάρι τῆς Παναγίας, πὺς «τοῦ ἔρχεται ἑστὶ νὰ τῆς δώσῃ μία μὲ τὸ τακοῦνι ἑστὸ καῦκαλο, πὺν νὰ τῆς τὸ κάμη τρίψαλα...»

Μὲ τὰ πολλὰ ἡ Ἀγγελικὴ συνῆλθε, κ' ἀκόμα τῆς φαινόταν πὺς ἔβλεπε κακὸ ὄνειρο... Ἀκουε ἀπὸ μέσα τὴ φωνὴ τοῦ πατέρα της, πὺν προσευχόταν ἑστὰ εἰκονίσματα, ἄκουε τὴ φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ της πὺν ἔβριζε κ' ἐβλαστημοῦσε, ἔβλεπε τριγύρω της τὴ μάννα της κατὰχλωμη καὶ τίς ἀδελφές της, καὶ δὲν ἤξερε τί ἦταν... Στὸ ὕστερο κατάλαβε πὺς εἶχε ξυπνήσῃ, μ' ἀποροῦσε ἀκόμα πὺν πὺς οἱ δικοὶ της φαινόταν σὰ νὰ ξέρουν τὸνειρό της, ἐνῶ ἐκείνη δὲν τὸ εἶχε πῆ κανενός... Μὴν εἶχε μιλήσῃ, μὴν εἶχε φωνάξῃ ἑστὸν ὕπνο της;... Γιατί ἑστὸν ὕπνο της φανταζόταν πὺς τὰ εἶχε ἰδῆ ὅλα τὰ φοβερά ἐκεῖνα πράγματα, — τὸ νυκτερινὸ ξεπόρτισμά της, τὸ ραντεβου της τάχα μὲ τὸν Τάση ἑστὸ καμπαναρεῖο, πὺν ἄρχισε τόσῳ γλυκά, κ' ἐπροχώρησε τόσο ἄσχημα, κ' ἐτελείωσε μ' ἕνα μεγάλο σεισμό, πὺν ἦλθε μὲς τὴν ὥρα, γὰ νὰ τὴ σώσῃ ἀπὸ τὴ μιά ντροπὴ καὶ νὰ τὴν ρίξῃ σὲ ἄλλη!..

Ἐρχόνταν ὅμως στιγμὲς πὺν ἄστραφτε ἑστὸ νοῦ της ἡ ἀλήθεια. Κ' ἦταν τόσῳ τρομερὴ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, κ' ἦταν τόσο ἀπίστευτη, — ἄχ! ἄχ! πὺς μπόρεσε νὰ κάμη τέτοια τρέλλα αὐτὴ! — καὶ τῆς ἔφερνε τόσους τρόμους καὶ τόσες τύψεις, πὺν λιγοθυμοῦσε πάλι σὰ νὰ ἔβλεπε φάντασμα. Κ' ἔτρεχαν ξανά ἡ μάννα της κ' οἱ ἀδελφές της μὲ ξεῖδια, νὰ τὴ συνεφέρουν.

Ἐτσι ἐπέρασε τὴ νύκτα ἐκείνη ἡ Ἀγγελικὴ, καὶ τὴν ἄλλη μέρα, καὶ κάμποσες ἀκόμα μέρες πικρές... Στὸ στῶμα, μὴ πέθαινε καὶ μὴ ξαναζοῦσε... Καὶ κανεὶς δὲν ἤξερε ἂν θὰ ζοῦσε ἑστὸ τέλος ἡ ἂν θὰ πέθαινε... Τί πῆγε νὰ τῆς τύχῃ κ' αὐτὴν ἡς!.. Ἦταν καλοὶ ἀνθρώποι οἱ δικοὶ της, καὶ τὴν ἀγαποῦσαν ὅπως ἑστὸ ὅλα τὰ σπῖτια ἀγαποῦν τὸ στερονογέννη. Ἀκόμα κ' ὁ Ἀλεξανδρῆς, πὺν ἔκανε τὸν ἄγριο, κατὰβῆκε τὴν

ἐλυπόταν... Κ' ἐνῶ ὁ παπᾶς τὴν ἐσκέπαζε μὲ τὸ πετραχίλι του καὶ τὴν ἐδιάβαζε κ' ἐνῶ ἡ παπαδιά ἔκραξε καὶ γιαιτρώ, πὺν εἶπε πὺς εἶνε «νευρικό» καὶ τῆς ἔγραψε γιαιτρικά κ' ἐνῶ οἱ ἀδελφές της τῆς ἔκαναν κάθε γιαιτροσόφι πὺν τοὺς ἔλεγαν οἱ γειτόνισσες, — τὸ καλλίτερο ἀπ' ὅλα, τὸ μόνο πὺν μ'ποροῦσε νὰ τῆς δώσῃ τὴ ζωὴ, τῆς τὸ ἔκαμε ὁ Ἀλεξανδρῆς.

Αὐτὸς, μάτια μου, ἐφούντωσε τὰ μαλλιά του, ψήλωσε τοὺς ὅμους του, ζώστηκε τὰ ρομᾶτά του, πῆρε μαζί κ' ἕνα φίλο του μαλλώδη, καὶ πῆγε νὰ βρῇ τὸν Τάση τοῦ Πόφαλου, καὶ τοῦ πῆ «δὺο λογαράκια»:

— Κακομοῖρη μου! ἢ τὴν παίρνεις ἢ σὲ σκοτώνω!..

— Δὲν εἶνε καμία χρεῖα νὰ μὲ σκοτώσῃς, ἀποκρίθηκε ὁ Τάσης, γιατί κ' ἐγὼ νὰ τὴν πάρω θέλω... Καὶ νὰ μὴ γινόταν ἐκεῖ πὺν ἔγινε, πάλι θὰ τὴν ἔπαιρνε. Ὅχι πὺς τίποτα κακὸ, πᾶναπῆ, — γιατί ἐμεῖς, κ' ἂν ἀνέβηκαμε μὴ στιγμὴ στὸ καμπαναρεῖο, μείναμε πάλι σὰν ἀδρέφια, — μὰ ἑστὶ, πὺν μᾶς εἶδε ἡ γειτονειὰ καὶ τῶμαθε ὁ κόσμος... Ναί, θὰ τὴν πάρω καὶ σοὺ δίνω τὸ λόγο μου. Μὰ πρέπει νὰ περιμένουμε λίγο, ὡς πὺν νὰ καταφέρω τὸν πατέρα μου.

— Γι' αὐτὸ νὰ μὴ σὲ γνοιάξῃ, καὶ τὸν πατέρα σου τὸν καταφέρνω ἐγὼ... Καὶ πρῶτα θάρραβωνιαστή, πρῶτα θὰ μῆτῃς ἑστὸ σπῖτι μᾶς σὰ γαμπρός, κ' ὕστερα θὰ γνοιαστοῦμε γὰ τὸν πατέρα σου. Ἐκεῖνο πὺν σοὺ λέω ἐγὼ! Καὶ πὺν εἶσαι; νὰ φοβηθῇς δὲν ἔχεις τίποτα, τὸ παραμικρό. Ἐδῶ εἴμαστε μῆς, γὰ οὐλα!

Κ' ἐπαλάμισε πρῶτα τὸ στήθος του, παλλικαρίσια, κ' ἔπειτα ἔδειξε τὸ φίλο του.

Τί εἶχε νὰ κάμη ὁ Τάσης; Πολλὲς παλλικαριὲς αὐτὸς δὲν ἤξερε, καὶ περισσότερες φίλιες εἶχε μὲ τὴν κηδᾶρα παρὰ μὲ τὴν πιστόλα. Τρελλόπαιδο ἦταν, καὶ ἡ Ἀγγελικὴ τοῦ ἄρεσε πάντα, καὶ ἀπὸ ἐκείνη τὴ νυκτιά, ἀκόμα πὺν πολὺ. Μὲ τίς πλάτες τῶν ἄλλων, ἐλογαρίαζε πὺς μ'ποροῦσε νὰ ψηφῇ τὴν ὁργὴ τοῦ πατέρα του. Μάννα δὲν εἶχε μὲ μὴ γρηὰ θεία του ζοῦσε κ' ἐκείνον τὸν καιρό, ὁ γέρω - Πόφαλος ἔλειπε ἑστὰ κτήματα. Ἐτσι τοῦ ἦλθε εὐκολὸ νὰ ἀποφρασίση — καὶ πάλι βλέποντας καὶ κάνοντας.

Χωρὶς νὰ ρωτήσῃ λοιπὸν κανένα δικό του, χωρὶς νὰ τὸ πῇ καλὰ - καλὰ οὔτε ἑστὸς φίλους του, ἔδωκε ἑστὸν Ἀλεξανδρῇ τὸ λόγο του, καὶ τὴν προσδωρισμένη μέρα, πῆρε τὰ δακτυλῖδια καὶ τὰ χαρίσματα καὶ μῆτῃς ἑστὸ σπῖτι τοῦ παπα γὰ γαμπρός. Ἡ γειτονειὰ πὺν εἶχε φρονάξῃ μὲ τὸ σκάνδαλο, ἀναγάλλασε ἕνα βάρος, σὰν τὸ τεράστιο καμπαναρεῖο, σηκώθηκε ἀπὸ τὰ στήθια ὅλων τῶν συγγενῶν καὶ ἡ Ἀγγελικὴ νεκραναστήθηκε, καὶ μόνο πὺν δὲν τρελλάθηκε ἀπ' τὴν πολλὴ χαρὰ της.

Πρῶτη φορὰ ἑστὴ ζωὴ της — καὶ τί ζωὴ εἶχε

ζήσει κ' αὐτὴ, δεκοχτὼ χρονῶν κοπέλλα! — καταλάβαινε πόσο ὁ μεγάλος πόνος μοιάζει μὲ τὴ μεγάλη χαρὰ. Γιατί κ' αὐτὰ πὺν συνέβαιναν τώρα τριγύρω της, πάλι τὰ ἔβλεπε σὰν ὄνειρο. Ὁ Τάσης κοντά της καὶ δικός της, — οἱ σπιτικοὶ ὅλοι εὐτυχισμένοι νὰ δακρύζουν, — μὴ χρυσὴ βέρα ἑστὸ χέρι της, εὐλογημένη ἀπὸ τὸν παπα, — γελαστὲς γειτόνισσες μὲ συχαριάσματα, — γλυκά, ζαχαρόκουκκα, ὀρτζάδες καὶ παντόλες¹ — ὅλα τῆς φαινόταν σὰν ὁραία συνέχεια τοῦ φρικτοῦ ὄνειρου πὺν εἶχε κάμει ἐδῶ καὶ λίγες μέρες. Κ' ἔτρεμε μὴν ξυπνήσῃ πάλι καὶ τὰ χάσῃ ὅλα...

Ἐξύπνησε ἡ δυστυχισμένη καὶ τάχασε!

Ὅταν ὁ Πόφαλος ἔμαθε τὰ κατορθώματα τοῦ γυιὸς του, ἔγινε σκυλὶ μοναχό. Οὔτε νὰκούσῃ τέτοιο γάμο ρεντίκολο!² Ἀκούς ἐκεῖ πὺν ὁ Τάσης του, ὁ μονάκριβος, ὁ πλούσιος, ὁ σπουδασμένος, ὁ ὁμορφος, θὰ ἔπαιρνε μὴ θυγατέρα τοῦ παπα-Στέλιου τοῦ Μυλωνᾶ, χωρὶς σπῖτι, χωρὶς ἀμπέλι, χωρὶς χωράφι, χωρὶς κατρίνι!³ Πὺς ἦταν ὁμορφῇ; Οὐ! πόσες ἄλλες ὁμορφες ἦταν, μὲ πλούτια θησαυροὺς κ' ἀπὸ σπῖτια-παλάτια!... Πὺς τὴν ἀγάπαγε; Δὲ βαρύνει! οἱ νέοι εὐκολὰ ἀγαποῦν κ' εὐκολώτερα ξεγαποῦνε... Πὺς ἐροβέριζαν οἱ δικοὶ της νὰ τὸν σκοτώσουν, γιατί τὸν ἔσμπλαξαν⁴ μὴ νύχτα μὲ δαύτη; Ἐ, πολλοὺς ἑστὸν κόσμο φοβέρισαν, μὰ λίγους ἐσκοτώσαν, παιδί μου! κ' ἀπέ, ἂν ἦταν νὰ σκοτόνουν τοὺς νέους ἑστὶ, γὰ ἕνα φίλ, καλημέρα γ' αὔριο, πὺν λέει ὁ λόγος!...

Ὅς τόσο πάντα φοβότανε κανένα ἀτσιντέντε, καὶ γ' αὐτὸ δὲν ἀποτράβηξε τὸ γυιὸ τοῦ ἀμέσως. Τὸν ἄφινε «νὰ βράσῃ μὲ τὸ ζουμί του» καθὼς ἔλεγε. Ἐφρόντιζε μόνο νὰ μαθαίνει μὲ τρόπο τὸ κάθε τί, — εἶχε γίνῃ σκυλὶ, μὴ ἦταν πάντα του καὶ ἀλεποῦ, — καὶ ἀφοῦ πληροφορήθηκε πὺς τὰ στεφανώματα ἀποφασίστηκε νὰ γίνουν ἑστὸ ἕνα μῆνα, ἡσύχασε κ' ἔκαμε κηόλα πὺς δὲν τὸν νοιάζει. «Γλήγορα μοῦ φαίνεται, θὰ καταφέρω καὶ τὸ γέρο μου!..» ἔλεγε ὁ Τάσης χαρούμενος.

Μὰ ὁ γέρος τοῦ μαγεῖρενε κονικιά... Καὶ μὴν ἡμέρα, ἐκεῖ πὺν κανεὶς δὲν ἐπεριμένε πᾶ τέτοιο ξαφνικό, τὸν ἄρπαξε τὸν καλὸ σου τὸν Τάση, τὸν ἔκωσε ἑστὸ ἅμαξ, καὶ τὸν ἔπῃρε μαζί του θέλοντας καὶ μὴ, ἑστὸ χωριό, ἑστὸ Καταστάρι, ὅπου εἶχε κτήμα δικό του μὲ σπῖτι καλὸ. Ἐκεῖ πέρα τοῦ εἶπε ἐπισιμῶτατα, πὺς μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ συγχωροῦσε νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ γάμος, πὺς θὰ τὸν κρατοῦσε φυλακισμένο ἑστὸ κτήμα, μὲ βάρδιες καλὲς καὶ πιστές, ἴσκιε τὴν ἡμέρα πὺν θὰ περνοῦσε τὸ αὐστριακό, καὶ πὺς

¹ Κουφέτα, σουμάδες καὶ παντεσπάνια.

² Ρεντίκολο, γελῶτο.

³ Κατρίνι, γάλλικο νόμισμα.

⁴ Τὸν ἔσμπλαξαν, τὸν συνέλαβαν ἐπ' αὐτοφρόνῳ.

τότε θά τὸν ἐγύριζε πάλι ἡ γῶρα, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν μπαρκάρῃ ἀμέσως γιὰ τὴν Κέρκυρα καὶ γιὰ τὴν Εὐρώπη, νὰ ποτελειώσῃ τις σπουδές του, ὅπως ἦταν κι' ἀποφασισμένο ἀπὸ καιρό.

Καὶ ὁ Τάσης, τὸ τρελλόπαιδο, ποὺ ἀγαποῦσε ἀλήθεια τὴν Ἀγγελική, μὰ ποὺ περισσότερο φοβότανε τὸν πατέρα του, ὑποτάχθηκε μὲ μικρὴν ἀντίστασι ἔσθ' ὅτι τὸν πατέρα του. Ἦταν πολὺ νέος, καὶ ἦταν δειλός, καὶ δὲν εἶχε χαρακτηρὰ. Τὸν ἔκαναν ὅτι ἤθελαν. Νὰ τὸν παντρεύουν; ἐστάθηκε. Νὰ τὸν ξεπαντρέψουν; ἐστάθηκε τὸ ἴδιο. Μὰ καὶ δυνατώτερος νὰ ἦταν καὶ σταθερώτερος, τί μποροῦσε νὰ κάμῃ μὲ τόσες βάρδιες καλὲς καὶ πιστές;... Μόνο νὰ πεθάνῃ. Ἔ, μὲ αὐτὸ ὁ Τάσης δὲν τὸ εἶχε ἔσθ' ὅτι τοῦ! γιατί ἀπ' ὅλα κι' ἀπ' ὅλους ἔσθ' ὅτι κόσμος, περισσότερο ἀγαποῦσε τὴ ζωὴ του.

Φυλακισμένος λοιπὸν ἔσθ' ὁ Καταστάρι ὁ γαμπρός, κι' ἡ Ἀγγελική ἔσθ' ἡ γῶρα ἐπερίμενε... ἐπερίμενε... ἐπερίμενε... Πῶς ἦταν τοῦτο, νὰ μὴ φράνεται ὁ ἀρραβωνιαστικός της τόσες μέρες; Ἔσθ' ὅτι τὸ σπῆτι τοῦ νὰ ρωτήσουν, κι' ἡ θεὴ εἶπε «δὲν ἔξω». Ὁ Ἀλεξάνδρης ρώτησε τοὺς φίλους του, —ἐκείνους ποὺ ἦσαν μαζί ἄλλῃ φορὰ τις σερενάτες, — κι' οἱ φίλοι του εἶπαν «δὲν τὸν εἶδαμε!» Πουθενά ὁ Τάσης! χαμένος ὁ γαμπρός! Καὶ ἡ Ἀγγελική ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ἄρχισε νὰ κλαίῃ, καὶ νὰ βρέχῃ τὰ βιαστικὰ προικιά της μὲ δάκρυα...

Ἔσθ' ὅτι ἀπὸ καμιά ἐβδομάδα, τις παραμονές πιά της Κυριακῆς ποὺ εἶχαν προσδιορισμένη γιὰ τὰ στεφανώματα, ἡ Ἀγγελική ἔλαβε ἕνα γράμμα. Τῆς τὸ ἔφερε ἕνας βαρκάρης κι' ἦταν ἀπὸ τὸν Τάση. Ἐγραφε ἀπὸ τὸ βαπόρι καὶ τῆς ἔλεγε πολλά... πῶς λυπάται πολὺ... πῶς ὁ πατέρας του δὲν ἤθελε... πῶς ἔφυγε ἔσθ' ὅτι τὴν Εὐρώπη νὰ σπουδάσῃ... πῶς θάλειπε χρόνια πολλά... καὶ πῶς αὐτὴ, ἡ Ἀγγελική, δὲν ἔπρεπε πιά νὰ ἔχῃ καμιά ἐλπίδα!...

Καμιά ἐλπίδα!

Ἀπ' ὅλα ὅσα διάβασε ἔσθ' ὁ γράμμα ἡ Ἀγγελική, αὐτὸ τῆς ἐντυπώθηκε. Κα-μιά-ἐλ-πί-δα... Ἔνα πυρωμένο σίδερο, θάλεγε, τῆς τὸ ἐχάραξε μέσ' ἔσθ' ὅτι βαθύτερα τῆς καρδιάς της, καὶ τὴν ἐσπάραξε. Ναί, δὲν ἔπρεπε πιά νὰ ἔχῃ καμιά ἐλπίδα — καὶ δὲ θὰ εἶχε. Κ' ἡ τελευταία ἀκόμη ποὺ τῆς εἶχε ἀπομείνει ἔσθ' ἀπὸ πέντε ἡμέρες ἀγωνίας κι' ἀπελπισίας, τῆς ξεριζώθηκε κι' αὐτὴ... Πάει, τελείωσε!

Ὁ Ἀλεξάνδρης, ἔξω φρενῶν, ἐφοβέριζε πῶς θὰ σκοτώσῃ τὸ γέρο Πόφαλο, —μὰ δὲν ἐσκότωσε οὔτε μινί. Ὁ παπᾶ-Στέλιος ἔκανε ἀτελείωτες προσευχὲς μπροστὰ ἔσθ' εἰκονίσματα. Ἦ παπαδιά κι' οἱ κόρες της, φοβισμένες, προσπαθοῦσαν νὰ παρηγορήσουν τὴν ἄμοιρη Ἀγγελική, καὶ τῆς ἔλεγαν πῶς ἀπὸ τότες ποὺ εἶχαν γίνῃ τίμοι

ἀρραβῶνες, ἡ ντροπὴ τοῦ καμπαναρειοῦ λησμονήθηκε, καὶ πῶς καμιά δὲν εἶχε σημασία ἂν ἔχασε ἔσθ' ὅτι ὅστερο ὁ γάμος. Πόσοι γάμοι χαλοῦν!... Ἔπειτα, νέα ἦταν, ὡμορφῇ, δόξα σοι ὁ Θεός, θὰ περνοῦσαν λίγα χρόνια, κι' αὐτὰ ἀκόμα θὰ λησμονιοῦνταν... Καὶ ποῖος τὸ ἔξωρε τί ἄλλος νέος θὰ βρισκόταν, καλλίτερος κι' ἀπὸ τὸν Τάση, ἀρχοντόπουλο, ποὺ θὰ τὴν ἀγαποῦσε καὶ θὰ τὴν ἔπαινε...

Ἦ Ἀγγελική ἔκανε πῶς τὰκούει καὶ πῶς τὰ πιστεύει. Μέσα της ὅμως, βαθεῖα, εἶχε σχηματίσει πιά τὴν ἰδέα πῶς ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ. Δὲν μπορεῖ, ἔλεγε, νὰ ζῇ μὴ κοπέλλα χωρὶς ἐλπίδα. Καὶ ποῦ νὰ τὴν εὕρῃ πιά ἡ δυστυχισμένη, ὅταν τὴν ἄφρισε κι' ἔφυγε ὁ νέος ποὺ τὴν ἀγαποῦσε; Καὶ ποῖος θὰ βρισκόταν, ἔσθ' ἀπ' αὐτὰ ποὺ γίνηκαν κι' ἀκούσθηκαν, γιὰ νὰ τὴν ἀγαπήσῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ αὐτὴ, ὅταν ὅλη ἡ γειτονεὶα ἡ σουσουρίστρα — τὸ ἔξωρε καλὰ, — θὰ τὴν ἔδειχνε πάλι μὲ τὸ δάκτυλο, ὅπως πρῶτα, καὶ θὰ ἔλεγε: «Νά, ἔφτύνῃ εἶνε, μάτια μου, ποὺ τοὺς ἀνέβαζε ἔσθ' ὁ καμπαναρεῖο!...». Τί ντροπὴ! τί ντροπὴ!...

Ἦθελε νὰ πεθάνῃ, ναί, δὲν ἐννοοῦσε ὅμως καὶ ναυτοκτονήσῃ. Ἦ ἔκανε, — ἔξωρε κι' αὐτὴ, σὰν κάτι ἄλλες, νὰ πῇ διάγυρο ἔσθ' ἀπὸ τὸν καθρέφτη, σουλιμᾶ, μουσκεμμένα σπῆριτα ἡ κοπανισμένα γυαλιά... Ἦ ἔκανε ἀκόμα, ἂν ἔκανε, νάνεβῃ ἔσθ' ὁ καμπαναρεῖο καὶ νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸ μπαλκόνι ἔσθ' ὁ πλάτωμα, ὅπως ἔδω καὶ λίγα χρόνια εἶχε πέσῃ ὁ τρελλὸς ἐκείνος παπουτῆς, ὁ Ἀρβανιτάκης, ποὺ τοῦ βγάλανε καὶ τραγοῦδι. Μὰ δὲν ἔκανε! Ἦταν κρῖμα μεγάλο, ποὺ ὁ Θεός δὲν τὸ συγχωροῦσε. Πολλὲς φορὲς εἶχε ἀκούσῃ τὸν πατέρα της νὰ τὸ λέγῃ, κι' αὐτὴ ἐπίστευε ὅλα τὰ «θεοτικὰ» ποὺ ἔλεγε ὁ πατέρας της ὁ παπᾶς. Ἔπειτα τῶβλεπε καὶ μὲ τὰ μάτια της: νέους καὶ νέες ποὺ εἶχαν πεθάνῃ μὲ τὸ χέρι τους, εἶδε νὰ τοὺς βγάνουν χωρὶς παπᾶ καὶ χωρὶς σταυρό, κι' εἶχε ἀκουστὰ πῶς αὐτοὺς τοὺς δυστυχισμένους τοὺς θάφουν χωριστά, ἔξω ἀπὸ τὸ κοιμητήρι, ἀδιάβαστους. Πῶς μποροῦσε ποτὲ νὰ πᾶνε αὐτοὶ ἔσθ' ὁ Παράδεισο; Στὴν Κόλασι θὰ ἔβραζαν αἰώνια κι' αἰώνια. Κι' αὐτὴ, ὅχι, δὲν ἤθελε νὰ πάῃ ἔσθ' ὁ Κόλασι. Ἔπειτα δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ καὶ τέτοιο φάρμακο τοῦ πατέρα της. Αὐτὸ προπάντων τῆς ἔκανε φρίκη. Νὰ τοῦ πεθάνῃ ἡ ἀγαπημένη του θυγατέρα, συλλογιζόταν, καὶ νὰ μὴν μπορέσῃ οὔτε ἔσθ' ὁ λείψανό της νὰ διαβάσῃ μὴν εὐχή, σὰν παπᾶς ποὺ ἦταν!...

Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ. Καὶ ἄλλος τρόπος δὲν ἦταν, κανένας ἄλλος τρόπος, παρὰ νὰ παρακαλέσῃ τὸ Θεὸ νὰ τὴν πάρῃ. Καὶ τὸ Χριστό, καὶ τὴν Παναγία ποὺ μεσιτεύει, καὶ τὸ Μιχαὴλ Ἀρχάγγελο ποὺ παίρνει τις ψυχές... Κι' αὐτὸ πάλι ἀπὸ τὸν πατέρα της τὸ ἔξωρε, πῶς ὅτι ζητήσουμε τοῦ Θεοῦ μὲ πίστι

καὶ μὲ ζέσι, μᾶς τὸ δίνει. Θὰ τοῦ ζητοῦσε τὸ θάνατο, καὶ ὁ καλὸς Θεός θὰ τῆς τὸν ἔδινε.

Ἀπὸ τότε ἡ ζωὴ της ἦταν μὴ προσευχὴ.

Πιὸ θερμὴ κι' ἐγκάρδια κι' ἐπίμονη προσευχὴ ποτὲ δὲν ὑψώθηκε ἀπὸ ἀνθρώπινα στήθη βασανισμένα, ἔσθ' ὁ βαρκάρης οὐρανός. Κ' ἡ προσευχὴ αὐτὴ ζητοῦσε σὰ λυτρωτὴ τὸ θάνατο. Νύχτα — μέρα ἡ Ἀγγελική παρακαλοῦσε. Κλεισμένη ἔσθ' ὁ κελλὶ σὰ σὲ ἀληθινὸ μοναστήρι, — γιατί τὰ σπῆριτα τῶν παπᾶδων ποὺ εἶνε παραρτήματα τῶν ἐκκλησιῶν, κελλιά τὰ λένε ἔσθ' ὁ τόπος, — δὲν ἔβγαине παρὰ γιὰ νὰ κατεβαίνῃ ἔσθ' ὁ μεγάλο περιβόλι τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὰ ψηλὰ μοναχία, ποὺ ἦταν τὸ παλιὸ νεκροταφεῖο τῆς ἐνορίας, νὰ πλανιέται ἀνάμεσα ἔσθ' ὁ πυκνοχορταρισμένους τάφους, καὶ νὰ βρίσκεται ἔσθ' ὁ σιμῶτερ ἔσθ' ὁ ποθητό της τὸ θάνατο. Κάθε ποὺ ἔφεραν λείψανα ἔσθ' ὁ Ἐκκλησιᾶ νὰ τὸ διαβάσουν, ἔτρεχε ἔσθ' ὁ γυναικί γιὰ νὰ ἰδῇ ὀπίσω ἀπ' τὸ κυφάσι καὶ νὰ ζηλέψῃ. Καὶ συχνὰ ἀποροῦσε. «Ἰδέ, ἔλεγε, ἰδέ» νέα, πλούσια, τρισευτυχισμένη, ποὺ τόσο ποθοῦσε τὴ ζωὴ, ὁ Θεός τὴν ἐπῆρε καὶ μίνα, ἐμίνα ποὺ τὸν παρακαλῶ τόσο νὰ μὴ πάρῃ, μὴ ἀφίνει καὶ ζῶ! Καὶ ζοῦσε. Ζοῦσε μὲ ὅλα τὰ κεριά ποὺ ἀναβε ἔσθ' ὁ εἰκόνες, καὶ μὲ ὅλα τὰ γονατισμένα ἔσθ' ὁ ψυχρὸς πλάκες, καὶ τις μετάνοιες τις ἀτελείωτες, καὶ τὰ πύρινα δάκρυα ποὺ τις ἔτρεχαν ποτάμια, καὶ τὴ σπαρρακτικὴ παράκλησι ποὺ ἀνάβλυζε μαζί: «Πάρε με! πάρε με!...».

Ζοῦσε γιατί ἔτρωγε, κι' ἔπινε, κι' ἐφυλαγόταν νὰ μὴν ἀρρωστήσῃ, κι' ἐπρόσεχε τὴ ζωὴ της, σὰν πρῶτα καὶ καλλίτερα, γιατί ἐνόμιζε πῶς θάταν κρῖμα νὰ κάμῃ διαφορετικά, πῶς ἂν παραμελοῦσε ἡ κακομεταχειρίζονταν τὸν ἑαυτὸ της γιὰ νὰ πεθάνῃ, θάταν τὸ ἴδιο σὰ νὰ πέθαινε μὲ τὸ χέρι της. Ἔπειτα λυπόταν τοὺς δικούς της, καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἤθελε νὰ τοὺς δείχνῃ πῶς ἦταν ἀποφασισμένη. Ἦ ἂν δὲν ἔβγαине πιά οὔτε σὲ πόρτα οὔτε σὲ παράθυρο, ἦταν, ἔλεγε, γιατί δὲν ἤθελε νὰ βλέπῃ τὴ γειτονεὶα ποὺ εἶδε ἐκείνα... Καὶ ἂν ποτὲ δὲν ἐσήκωνε τὰ μάτια της πρὸς τὸ καμπαναρεῖο ποὺ τῆς ἔκανε τώρα φρίκη, κι' ἂν ἐβούλωνε ταῦτά της ὅταν ὁ Γιάννης βαροῦσε τις φρικτὲς καμπάνες, δὲν τῶξε κανεὶς. Ἐφυλαγόταν καὶ τοὺς γελοῦσε. Γιὰ νὰ πεθάνῃ δὲν εἶχε παρὰ τὸν πόθο. Καὶ μὲ τὸν πόθο μόνον, ὅσο θερμὸς κι' ἂν εἶνε, δὲν πεθαίνει κανεὶς τόσο γρήγορα...

Ἐντοσούτῳ εἶχε κατορθώσει νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτὸ της πῶς θὰ πεθάνῃ. Δὲν ἔξωρε, δὲν ἐμάντενε, πῶς ὁ πόθος ποὺ ὁλοένα δυνάμονε μέσα της, ἔφτανε νὰ τὴ θανατώσῃ, σὰ νὰ εἶχε πῇ «μὲ σκληρότατο χέρι» τὸ χειρότερο φάρμακο. Μὰ ἦταν ἀδύνατο, ἔλεγε, νὰ μὴ τὴν ἀκούσῃ ἔσθ' ὁ τέλος ὁ Θεός. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ ποὺ τοῦ ζή-

τοῦσε δὲν ἦταν μικρὸ χάρισμα, παρὰ τὸ μεγαλείτερο, — ἕνας θάνατος θεόσταλτος λυτρωτής, — ἔπρεπε νὰ τὸν παρακαλέσῃ ἀκόμα πολὺ. Καὶ δὲν ἔπαυε, δὲν ἔπαυε. Καὶ τόση ἦταν πιά ἡ μανία τῆς μελλοθάνατης, τόσῃ τῆς εἶχε πιά καρφωτῇ αὐτὴ ἡ ἰδέα, καὶ τόσο τὴν ἀπασχολοῦσε ὁ λάκαρι, ὥστε ἔπαυε ἐπιτέλους νὰ θυμᾶται τὸν Τάση, κι' αὐτὴ ἀκόμα τὴ ντροπὴ ποὺ ἐντροπίασε τὴ βραδυὰ τοῦ σειμοῦ τὸ ἅγιο σπῆτι τοῦ πατέρα της — ἕνα κελλὶ!... — καὶ τὸ ἔκαμε νάκουσθῃ γιὰ πρώτη καὶ μόνῃ φορὰ ἔξ' αἰτίας της. Ἔσθ' ἀπ' αὐτὸ πῶς μποροῦσε νὰ ζῇ; μὰ πῶς ἦταν δυνατό νὰ τὴν ἀφίσῃ κι' ὁ Θεός πολὺν καιρὸ ἀκόμα ἔσθ' ὁ ζωὴ;!

Ἦταν λοιπὸν πεισμένη πῶς θὰ πεθάνῃ χωρὶς ἄλλο. Τὸ ἔδειχνε τώρα — ἔσθ' ὁ ἡ φυσιογνωμία της. Καθαυτὸ ἀπόκοσμη μορφὴ μελλοθάνατης. Εἶχε γίνῃ χλωμὴ σὰν κάτι ἀσπρους κρίνους μὲ μαλακὰ κατωπεσμένα φύλλα, ποὺ τρέφονταν ἀπὸ τὸ χῶμα τῶν τάφων τοῦ περιβολιοῦ. Ἐμύριζε πάντα λιβάνι, ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῶν θυμιατῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κελιοῦ, κατασταλαγμένους ἔσθ' ὁ πυκνὰ καὶ ἀφθονα μαλλιά της, ποὺ τῆς μεγάλωναν τώρα καὶ τῆς ἐδέριεναν, μόν' αὐτὰ, σὰν κάποιων πεθαμένων. Εἶχε ἀδυνατίσει τόσο, ποὺ ἂν ὁ Τάσης τὴν ἀγκάλιαζε τώρα κατὰ λάθος ἀπὸ τὰ γόνατα, κάθε ἄλλο θὰ αἰσθανόταν παρὰ τὴν ἀφράτη καὶ ζωντανὴ ἐκείνη σάρκα, ποὺ τὴν ἄλλῃ βραδυὰ τὸν εἶχε ἀποτρελάει. Τὰ μαῦρα της μάτια, τὰ φωτεινά, εἶχαν χάσει ὁλότελα τὴ λάμνη τους, κι' εἶχαν ἕνα μυστήριον, ἕνα πέπλο σὰν ἀπ' τὴ βαρεὶα σκοτεινὰ τῶν νεκρῶν κυπαρισσιῶν. Κάτι ἀμυδρά, ἀχρότατα μενεξελιά σημάδια, περιέργα, σὰν τὰ νερά τῆς μαργαριταροόριζας, εἶχαν προβάλλῃ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια της, κι' ἔδω κι' ἐκεῖ ἔσθ' ὁ μάγουλά της, καὶ ἔσθ' ὁ λιγνὰ τὰ χέρια της ἀκόμα, λὲς κι' ἦταν ἀπὸ τώρα λείψανα, ποὺ εἶχε ἀρχίσῃ νὰ λυθῇ. Οἱ δικοὶ της ἀνησύχησαν κι' ἄρχισαν νὰ τῆς δίνουν δυναμωτικά. Ἐπαινε κι' ἐκεῖνες τις «στάλες», γιατί ἐνόμιζε πῶς θάταν κρῖμα νὰ μὴν τις παίρνῃ γιὰ τὴ ζωὴ της, καὶ πῶς ὁ Θεός θὰ τῆς τὸ πλήρωνε ἀπ' ἄλλου. Καὶ ζοῦσε, κι' ἦταν καλὰ! Ἀπὸ μέσα της ὅμως ἐλπίδα δὲν εἶχε γιὰ τὸ μέλλον, οὔτε γιὰ τὸ πιὸ κοντινόν. Μόνο πῶς θὰ πεθάνῃ, καὶ πῶς ἡ ψυχὴ της θὰ πάῃ ἔσθ' ὁ Παράδεισο, καὶ πῶς τὸ σῶμα της θὰ τὸ θάψουν, μέσα ἔσθ' ὁ κοιμητήρι αὐτῆς, διαβασμένο, μὲ σταυρὸ καὶ μὲ παπᾶ.

Πέρασαν μῆνες ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔφυγε ὁ Τάσης. Ἦλθε ὁ χειμῶνας, ἦλθε κι' ὁ Γενάρης μὲ τὸ φεγγάρι τοῦ ποὺ εἶνε «παρὰ τριχὰ σὰν ἡμέρα...».

Ἔνα βράδυ, ἡ Ἀγγελική ἡ μελλοθάνατη τὸ ἐκύτταξε ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τῆς καμα-

ρούλας της, πού ἔβλεπε πρὸς τὸ περιβόλι τῆς Ἐκκλησίας. Εἶχε, καθὼς ξέρουμε, μιὰ παράμερη καμαρούλα, κτισμένη τελευταία, ὅχι σὲ πολὺ στερεὰ θεμέλια, καὶ χωρισμένη σχεδὸν ἀπὸ τὸ ἄλλο σπῆτι, πού ὁ σεισμός τοῦ Αὐγούστου τῆς τῆν εἶχε κάμη σὲ κακὸ χάλι, καὶ ἦλθε μάλιστα τὸν ἄλλο μῆνα καὶ τὴν ἐμπάλωσε καὶ τὴν ἀσπίρισε. Ἐκύταξε λοιπὸν ἐκεῖνο τὸ βράδυ τὸ φεγγάρι, καὶ ἀπόρησε πολὺ μ' ἓναν κύκλο πού εἶχε ὀλόγυρα... Ὁλος ὁ θόλος ἦταν ἐλαφρὰ καταχνιασμένος, καὶ μόνο ἔστὸ μέρος ἐκεῖνο, ψηλά, ἀνοίγουνταν ἢ καταχνιά, καὶ μέσα ἀπὸ τὸ ὀλοστρόγυλο ἀνοίγματα, φαινόταν ψηλότερα λίγος οὐρανός καθαρός, μὲ τὸ φεγγάρι ἔστη μέση. Ἔτσι τὸ φεγγάρι ἐμοιαζε σὰν νὰ εἶχεν ἓνα σκοῦρο κύκλο μεγάλο μέσα ἔστην ἀσπριδερὴ καταχνιά. Τί νὰ ἐσήμαινε, τί νὰ προμνηνοῦσε αὐτό; Ἡ Ἀγγελικὴ ἐπίστευε ἔστὰ οὐράνια σημάδια, καὶ εἶχε τὴν ιδέα πὼς οἱ κύκλοι τοῦ φεγγαριοῦ προμνηνοῦνε πάντα κατὰ κακὸ. Κρὺο δὲν ἔκανε καθόλου, οὔτε ἀέρας φρυσούσε, οὔτε ὑγρασία πολλὴ εἶχε ἡ νύχτα. Μὰ ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν βαρεῖα καὶ πυκνὴ τόσο, πού μὲ δυσκολία μποροῦσε κανεὶς νὰ αναπνέῃ... Στάθηκε ἡ κάμποση ὥρα ἡ Ἀγγελικὴ, ἔπειτα ἔκλεισε τὸ παράθυρο συλλογισμένη, — παράξενο ἀπόψε αὐτὸ τὸ φεγγάρι! — καὶ ἔπειτα πῆγε μπροστὰ ἔστὸ εἰκόνισμα νὰ κάμη τὴ συνειδημένη προσευχή.

Ἦταν τὸ σημάδι πού ἔδειχνε ὁ οὐρανός; Ἦταν ἡ θλίψη τῆς βαρεῖας ἀτμοσφαιρας; Ὅ,τι καὶ ἂν ἦταν, ἡ Ἀγγελικὴ κυριεύθηκε ἀπὸ τὸ προαισθημα πὼς γρήγορα, πολὺ γρήγορα, μεθαύριο, αὔριο, ἴσως καὶ ἀπόψε, θὰ πέθαινε. Τὸ εἰκόνισμά της ἦταν ἡ Ἀγία Τριάδα, καὶ ὅταν ἔκανε τὴν προσευχή της ἐκύταξε πάντα τὸν Πατέρα μὲ τὸ αὐστηρόγλυκο πρόσωπο καὶ μὲ τὰ σπαρα γένεια, πού ἐμοιαζε πολὺ τοῦ πατέρα της. Τὸ κύτταξε καὶ ἀπόψε ἔστὸ μισόφωτο τῆς κανδήλας καὶ τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ τῆς φαινόταν πὼς τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο εἶχε μαλακώσῃ ἀπὸ τὰ πολλὰ παρακάλια της, καὶ πὼς ὁ Πατέρας, ὁ καλὸς Θεός, ἦταν ἔτοιμος πιά νὰ τῆς χάριση τὸν Ποθητὸ πού τοῦ ζητοῦσε. Λίγο ἔλειπε ἀκόμη, λιγάκι. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν τὸν παρακάλεσε θερμότερα ἀπὸ ἐκείνη τὴ βραδυά, ποτὲ δὲν ἀνέβηκε ἔστὰ χλωμὰ χεῖλη της, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, μὲ μεγαλῆτερη ζέση ἢ προσευχή της: «Πάρε με, Θεέ μου, πάρε με!... Κάμε με νὰ πεθάνω, νὰ πεθάνω, νὰ πεθάνω!...»

Ἐπείσε ἔστὸ κρεββατάκι της ἡσυχῇ, ἀποκοιμήθηκε καὶ εἶδε ὄνειρο.

Ἦταν πάλι μὲ τὸν Τάση, τὸν καλὸ, καὶ ἀνέβαιναν μαζί, τὴ στρογγυλὴ καὶ ἀτέλειωτη σκάλα τοῦ καμπαναριοῦ. Ἐφθασαν μὲ τὰ τρελλά τους

κυνηγητὰ ὥς τὶς καμπάνες, εἶδαν ἀπὸ τὶς μεγάλες μπαλκονόπορες τὴ χώρα φεγγαροφωτισμένη, σὰν ἀπόψε, καὶ ἐκάθισαν μαζί ἔστὸ ξύλινο σκαμνὶ τοῦ Γιάννη τοῦ καμπανάρου... Ἐκεῖ ὁ καλὸς Τάσης ἔγεινε ἄξαφνα κακός, καὶ τὴν ἔσφιγγε δυνατὰ, καὶ δὲν τὴν ἄφινε νὰ φύγῃ... Καὶ νὰ, μὲς ἔστην ὥρα, ἀρχίζει ξανά ὁ σεισμός, καὶ τραντάζεται τὸ καμπαναριό, καὶ κτυποῦν οἱ καμπάνες... Νὰ φύγουν, νὰ κατεβοῦν, νὰ γλυτώσουν!... Μὰ ὅχι! Ἡ Ἀγγελικὴ ξέρεي τώρα τί τὴν περιμένει κάτω ἔστὸ πλάτωμα... Τί, τὰ ἴδια θὰ εἶχαν πάλι; Νὰ τοὺς ἰδῇ ὁ κόσμος, νὰ φρυάξῃ ἢ γειτονεῖα, νὰ τοὺς ἀρραβωνιάσουν σχεδὸν μὲ τὴ βία, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ θέλῃ ὁ γέρος καὶ νὰ τοὺς χωρίσῃ; Κι' ὁ Τάσης νὰ τῆς φύγῃ μακριὰ, καὶ νὰ τὴν ἀφίσῃ μ' ἓνα γράμμα χωρὶς ἐλπίδα;...

— Ὅχι, ὅχι, τοῦ ἔλεγε νὰ μὴν κατεβοῦμε, νὰ μείνουμε ὅδ'... Ὁ σεισμός θὰ περάσῃ... καλλίτερα νὰ σκοτωθοῦμε παρὰ νὰ μᾶς ἰδοῦν!...

Ὁ Τάσης τὴν ἔσερνε καὶ ἐκείνη ἀντιστεκόταν μ' ὅλη τῆς τὴ δύναμι. Τί ἀγωνία!

— Καλὰ λοιπόν, φεύγω μοναχός μου! τῆς κάνει.

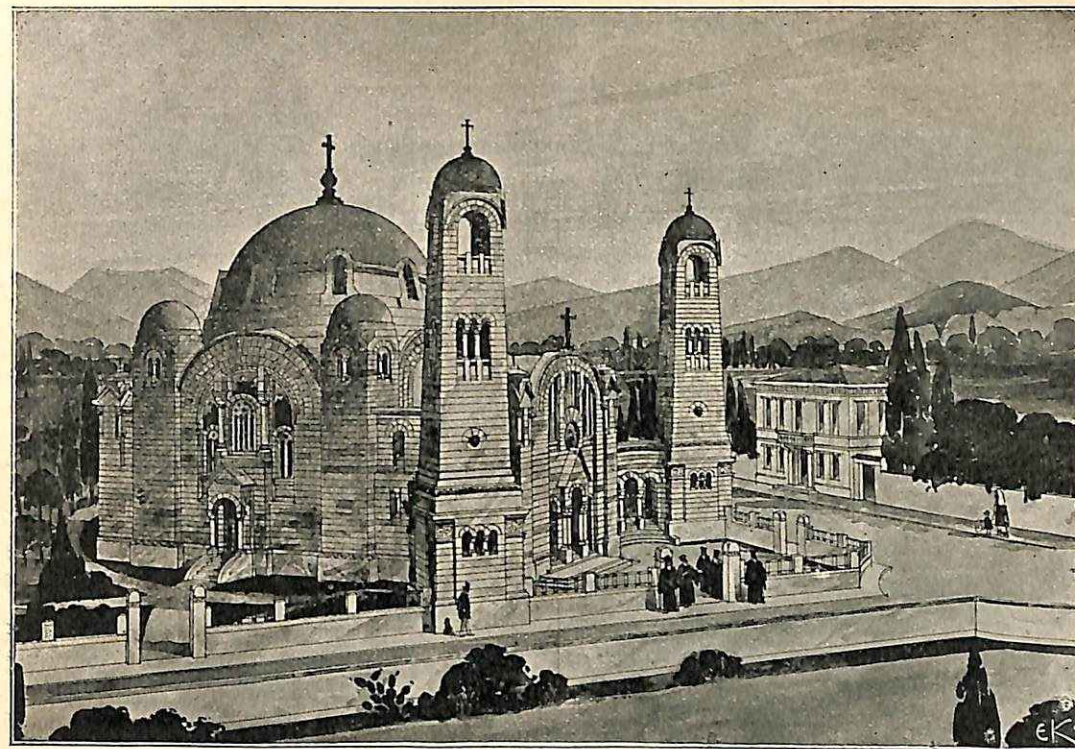
Κ' ἐρροβόλησε τὶς σκάλες ὁ Τάσης καὶ τὴν ἀπαράτησε μοναχὴ. Καὶ ὁ σεισμός ξακολουθοῦσε, καὶ τὸ καμπαναριό τρανταζόταν σὰ δαιμονισμένο, καὶ ἄρχισε κηόλα νὰ γκρεμίζεται, καὶ τὰ λιθάρια βροχή, καὶ οἱ ἀσβέστες, καὶ τὰ ξύλα, καὶ τὰ σίδερα ἀκόμα νὰ πέφτουν ἀπάνω της. Καὶ δὲν ἔφυνε, παρὰ γονάτισε καὶ χάμω, καὶ ἔπεσε μπρούμυτα, καὶ εἶπε: «ἄς πεθάνω! καλλίτερα! ἐγὼ θέλω νὰ πεθάνω! ἄς μὲ πεθάνῃ ἔτσι ὁ Θεός!» Ὅ,τι τὸ εἶπε, καὶ ἔν' ἀγκωνάρι ἔπεσε ἀπάνω της, καὶ τὴν ἐπόνεσε πολὺ, καὶ τὴν ἐξύπνισε...

Τότε κατάλαβε πὼς δὲν ἔβλεπε ὄνειρο. Ἦταν ἀληθινὰ πλακωμένη μὲ τὰ ἐρείπια τῆς καμαρούλας της. Πέτρες, ἀσβέστες, κεραμύδια, ξύλα, ὅλ' ἀπάνω της βουνό. Θαμμένη ζωντανὴ καὶ βαρεῖα κτυπημένη, θὰ πέθαινε σὲ λίγο. Καὶ μόλις ἐπρόφθασε νὰ συλλογισθῇ καὶ νὰ πῇ ἀπὸ μέσα της: «Θέ μου, σ' εὐχαριστῶ!» — ἐξεψύχησε.

Ἦταν ὁ δεύτερος σεισμός, ὁ μέγας, πού ἀποτελείωσε τὴ συμφορὰ τοῦ πρώτου, ὅταν πιά οἱ κακόμοιροι οἱ νησιῶτες εἶχαν ἀρχίσει νὰ τὸν ξεχνοῦν, καὶ ἀπογρέμισε τὰ ρημαγμένα τους σπῆτια, καὶ κατὰστρεψε ὅλη τὴ χώρα. Ὁ πρῶτος ἦταν παιγνίδι μπροστὰ ἔς αὐτόν! Σκοτώθηκαν τότε καὶ ἄνθρωποι. Μ' ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ παπᾶ Στέλιου τοῦ Μυλωνᾶ καὶ ἀπ' ὅλη τὴ γειτονεῖα του, ἄλλος δὲν ἐσκοτώθηκε κανεὶς, παρ' ἡ Ἀγγελικὴ ἢ μελλοθάνατη.

Ἀθήναι, 15—17 Μαΐου 1908.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

[ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΩΝΟΣ ΕΝ ΣΠΑΡΤῃ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

Μοῦ τ'όλεγες, μοῦ τ'όλεγες, προφήτισσα γλυκεῖα,
Πὼς ἡ ἀγάπη 'νε κι' αὐτὴ σὰν παραμῦθι
Μοιραῖα κι' ἐμεῖς τὸ ἐζήσαμε σὲ μιὰ τρελλὴ νυχτιά
Κι' ἐπέρασε γιὰ σὲ κι' ἀλυσμονήθη.

Καὶ τώρα ἓνα χαμόγελο σ' ἀπόμεινε καλὸ
Σύντριμμα ὥρατο ἐνὸς ναοῦ ποῦχαμ' ὑψώσει
Καὶ καρτερώω ἀδύναμος τὸν καταλύτη ἐχθρὸ
Νάρθη κρυφὰ κι' αὐτὸ ν' ἀποτελειώσει.

Τῆς νύχτας μαῦροι στοχασμοὶ μὲ τὴν αὐγὴ ἄς σκορπίσουν.
Τὰ σκότη ἀφοῦ συντάραξαν μ' ὄνειρα μαγεμένα
Εἰρωνικά καὶ τραγικά τὸν ὕπνο τῶν ἀνθρώπων
Σὰν γνέφια τώρα φεύγουνε ἀπ' ἄνεμο διωγμένα.

Ἔλα, ὦ ἀδερφή τῶν λουλουδιῶν καὶ κόρη τῆς ψυχῆς μου,
Ἄνοιξε τὰ ματάκια σου πρὸς τὴ χαρὰ τῆς ζήτησης
Καὶ μὲ τ' ἀγνὰ τὰ χέρια σου ποῦ ἀσπρολογοῦν σὰ ῥόδα
Κάτω στὸν κῆπο τῆς αὐγῆς τὰ ῥόδα νὰ ξυπνήσης.

A. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ "ΗΛΙΟΓΕΡΜΑΤΑ,"

ΝΥΧΤΙΑΤΙΚΟ

Τοῦ φίλου Π. Ζητουνιάτη

...ἀπέσβετο καὶ καλὸν ὕδωρ.
[Ἡ τελευταία Πυθία].

Ἀπ' τὴν ψυχὴ μου τί γενῆκαν οἱ ῥυθμοί;
Ἀπ' τὴν καρδιά μου τί γενῆκαν οἱ ἀγάπες;
Ἀπ' τὴν ζωὴ μου τί γενῆκαν οἱ καῦμοι
καὶ τὰ τραγούδια;

— Τὰ τραγούδια σου ὅλα τᾶπες
κι' ὅλοι σὲ φαρμακεῦσαν οἱ καῦμοι
καὶ σὲ ῥημάξαν ὅλες οἱ γλυκὲς ἀγάπες,
σβύσαν κ' οἱ χρυσοφτέρωτοι ῥυθμοὶ
σὲ κάποιες μαῦρες, μαῦρες θάλασσες...

Καὶ τώρα;

— Ἦσκιος ἐσὺ τοῦ Τίποτ' ἔχεις μείνη!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

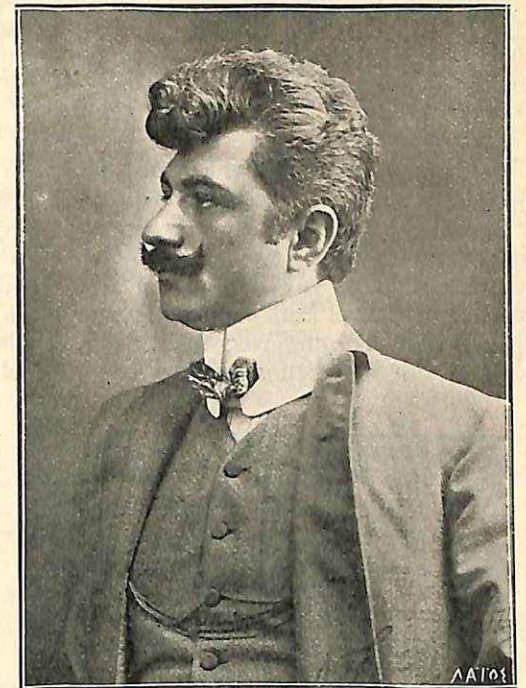
Υπάρχει δυστυχῶς ἀκόμη ἡ πλάνη περὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, ὅτι ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ τόσον ὡς πρὸς τὰ δημόσια κτίρια ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀστικὰς κατοικίας, εἶνε ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ἔθνος.

Ἄν ἐξαιρέσωμεν ἐν τούτοις τὰς κάπως ἐπιτυχεῖς μιμήσεις τῶν ἑλληνικῶν ρυθμῶν ὑπὸ τοῦ Βιενέζου ἀρχιτέκτονος Χάνσεν, τοὺς ὁποίους μεθέρμοσεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τὴν Ἀκαδημίαν καὶ ἄλλα τινὰ κτίρια τῶν Ἀθηνῶν, ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, ἀπὸ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰμὴ ἐλάχιστα κτίρια μὲ καλαισθησίαν ἀνάλογον πρὸς τὸ ἑλληνικὸν φῶς καὶ τὰς παραδόσεις τῆς φυλῆς μας.

Προσπάθειαι τινὲς τοῦ αἰοιδίου ἀρχιτέκτονος Κανταντζόγλου, ἐνὸς ἀληθινοῦ καλλιτέχου, δὲν εἶνε βέβαια ἐπαρκεῖς διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνος. Ἐνῶ δὲ τὸ ἑλληνικὸν σπῆτι σιγὰ σιγὰ ἤρχισε κάτω ἀπὸ τὸν ἐλευθερον ἥλιον τῆς Ἀτικῆς νὰ λαμβάνῃ μορφήν, σχῆμα, ὑπόστασιν ἀνάλογον μὲ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν μας, οὐδεὶς ἐβοήθησεν ὅσον ἔπρεπε καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὅπως καὶ αὐτὴ ἐξημενεύσῃ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν μας ζωὴν. Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς πόθους καὶ ὄνειρα νὰ ἐξυπηρετήσωμεν, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἦτο ἄδικον πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γενεάν, ἂν δὲν ἐφροντίζαμεν νὰ παραδώσωμεν εἰς αὐτὴν τοῦλάχιστον μίαν κατοικίαν, διὰ νὰ ζήσῃ μὲ μεγαλειτέραν αὐτενέργειαν μέσα εἰς τὴν πάλιν αὐτὴν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ.

Δὲν ἐδόθη εἰσέτι ἐκ μέρους τῆς πολιτείας ἡ δέουσα προσοχὴ εἰς τὸ σπουδαιότατον αὐτὸ ζήτημα. Πλησιάζει μία ὀλόκληρος ἑκατονταετηρὶς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς μας, καὶ τὸ ἑλληνικὸν σπῆτι, ἀφοῦ τετρακόσια χρόνια κάτω ἀπὸ τὸ πόδι τοῦ κατακτητοῦ διετήρησε τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν, δὲν ἠδυνήθη ὑπὸ τὸν ἐλευθερον ἥλιον νὰ δημιουργήσῃ σύμφωνα μὲ τὴν ζωὴν μας, τὴν ζωὴν τοῦ Ἑλληνος. Ἴδου διατί βλέπομεν μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν παραμόρφωσιν ὅλων τῶν ρυθμῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἑλληνικῶν, τοὺς ὁποίους φυσικὰ κατὰ προτίμησιν χειρίζεται ὁ Ἑλληνας.

Ὁ ἀρχιτέκτων ὡς ἐκ τούτου περιορίζεται εἰς κακοτέχνους ἀπομιμήσεις, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ δημιουργήσῃ, περιορίζεται εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα μεθ' ἧς ἡμεῖς οἱ νεώτεροι οἰκοδομοῦμεν τὰς κατοικίας μας. Οὐδεμία ἀναλογία τηρεῖται ἢ κάθετος καὶ ἢ ὀριζόντιος ποτὲ ἄλλοτε μέσα εἰς τὴν καθαρότητα καὶ διαύγειαν τῆς ἀτμοσφαιρας μας δὲν ἐγελοιοποιήθησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον. Ἐνῶ δὲ ἡ κλασικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΖΑΧΟΣ

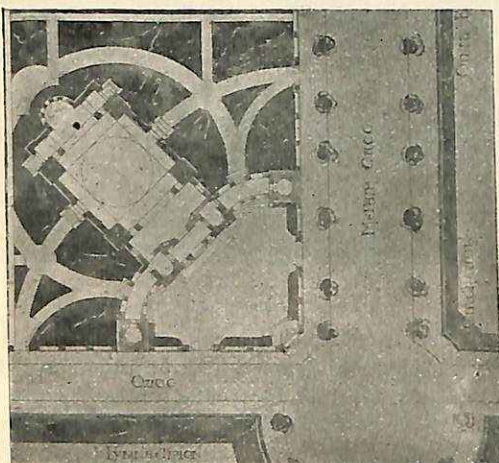
καλῶν ἑλληνικῶν χρόνων δὲν ἠμπόδισε τὸ Βυζάντιον νὰ δημιουργήσῃ ἓνα εὐγενὴ ρυθμὸν, περισσότερον σύμφωνον μὲ τὸν τότε πολιτισμόν, εἰς ἡμᾶς τοὺς κακοὺς μιμητὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους παρασύρει ὁ ψευδὴς ἐγωϊσμός τῆς ἑλληνικῆς μας καταγωγῆς, ἓνα μόνον κατ'ὀρθωσεν ἡ μεγάλη ἐκεῖνη ἐποχὴ, νὰ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα, καὶ νὰ μᾶς στερήσῃ μετὰ τετρακοσίων ἐτῶν σκλαβιά τὸ δικαίωμα νὰ δημιουργήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ σπῆτι μας ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους, τοῦ κλίματος καὶ τῶν σημερινῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔως ὅτου δὲ ἔλθῃ καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ εὐτυχὴς ἐποχὴ ὅπου τὸ κοσμοπολιτικὸν πνεῦμα θ' ἀνατρέψῃ καθε φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας, καλὸν εἶνε ὅπως καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες φροντίσωμεν, ὅπως πράττουν καὶ ὅλα τὰ ἔθνη, διὰ τὴν ῥύθμισιν τοῦ ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ.

Ἐὰν παρατηρήσῃ τις ἐπισταμένως τὰς κατοικίας καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς τέχνης τῶν ἀγρίων, θὰ ἴδῃ ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς γύρω τῶν φύσεως εἶνε καταφανὴς εἰς τὰ πράγματα τῆς ἀνάγκης μόνον ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, χειρότεροι καὶ αὐτῶν τῶν ἀγρίων, μιμούμεθα ἀκαλαισθητικῶς κάθε ξενότροπον τεχνουργημα.

«Ένας από τους νέους Έλληνες αρχιτέκτονας οι οποίοι εμφορούνται από την ιδέαν του καλού δια την δημιουργίαν του ελληνικού σπιτιού σύμφωνα με τὰς ἀρχὰς τὰς οποίας πάντοτε υπεστήριξαν τὰ «Παναθήναια», εἶνε καὶ ὁ ἐκ Μακεδονίας, τῆς ἐλληνικωτάτης ἐπαρχίας Μοναστηρίου, καταγόμενος Ἀριστοτέλης Ζάχος.

Ὁ Ζάχος εἶνε ἀρχιτέκτων καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ εἰς τὸ ἐκεῖ Πολυτεχνεῖον, κατόπιν εἰς τὴν Στουτγάρδην καὶ τέλος εἰς Καρlsruhe ὑπὸ τὸν διάσημον Durm, τὸν ὁποῖον καὶ ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἄλλοτε ἐκάλεσεν ὅπως μελετήσῃ τὴν στερέωσιν τοῦ Παρθενῶνος. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του, ὁ Durm παρέλαβε τὸν Ζάχον εἰς

ΚΑΤΟΥΡΙΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΩΝΟΣ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

τὸ Ὑπουργεῖον τῶν δημοσίων ἔργων ὡς πρῶτον του βοηθόν, ἐκεῖ δ' ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξῃ τὸ ἀληθῶς ὑπέροχον τάλαντόν του, διακαίωνων τὰς προβλέψεις τοῦ καθηγητοῦ του ὁ ὁποῖος ἔγραψεν εἰς τὸ πιστοποιητικόν του ὅτι «ὁ Ζάχος εἶνε κατ' ἐμὲ εἰς καλλιτέχνης μεγάλης ἰδιοφυΐας, εὐφυὲς εἰς τὸ σχέδιον, καὶ εἰς τοὺς χρωματισμοὺς ἐπιδέξιός ἀρχιτέκτων». Ἐπὶ πέντε συνεχῇ ἔτη ἐργασθεὶς παρὰ τῷ Durm, ταχέως καὶ ἐπανειλημμένως προεβιβάσθη, ἐργασθεὶς εἰς διάφορα δημόσια κτίρια, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν περίφημον βιβλιοθήκην τῆς Αἰδελβέργης.

Ὁ Ζάχος ἦλθε τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ κατετάχθη ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὸν ἐλληνικὸν στρατόν, πολεμήσας μετὸν ἅγιον ἐκείνον ἐνθουσιασμόν τὸν ὁποῖον ἔχουν μόνον ὅσοι αἰσθάνονται ἀληθῶς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔλαβε καὶ τὴν πρώτην εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ ἐκ τοῦ πλη-

σίον τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὸ ἔργον του, ποῖαι ἦσαν αἱ ἀφορμαὶ τῆς στασιμότητος τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν δημιουργίαν τῆς νεοελληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

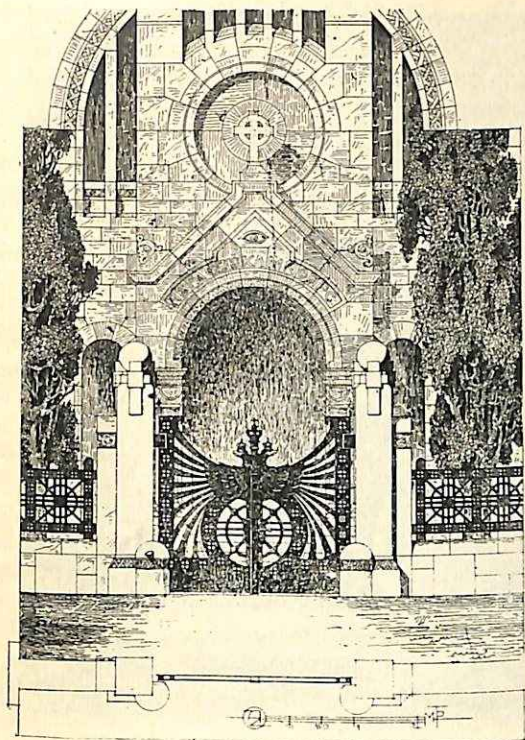
Ἐπανελθὼν εἰς Γερμανίαν εἰργάσθη μετ' ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ἐλληνικῆς του ψυχῆς καὶ εἶδε τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του ταχέως ἀναγνωρίζομένους ἀπὸ τοὺς ἱκανωτέρους ἀρχιτέκτονας τῆς Γερμανίας. Ὁ Durm ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἔλαβεν πείραν τῆς ἱκανότητός του, μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν συνέστησε εἰς τὴν γερμανικὴν Κυβέρνησιν, ὅπως ἰδιαιτέρως τὸν ἀμείψῃ διὰ τὴν πολυτιμὴν συνεργασίαν του εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Αἰδελβέργης.

Τὸ 1906 ὁ Durm ἐπιχειρήσας ταξείδιον ἐπιστημονικῶν μελετῶν ἐν Ἑλλάδι, παρέλαβε τὸν Ζάχον ὡς βοηθὸν καὶ συνοδὸν τοῦ ταξιδίου του.

Ἡ βάσις τῆς τέχνης τοῦ Ζάχου εἶνε ὅπως κάθε ἀληθινὸς καλλιτέχνης, ἡ αἰσθητικὴ δημιουργία. Γνωρίζει ὅτι τὸ ὡραῖον πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀστείρευτον πηγὴν τῆς φύσεως καὶ διὰ τοῦτο μελετᾷ αὐτὴν κατὰ προτίμησιν, μὴ ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ τὰς ξενικὰς ἀπομιμήσεις. Ἐχει ἐν ἑαυτῷ ἕξ ἐνστίκτου τὴν ἐλληνικὴν παράδοσιν καὶ γνωρίζει περισσότερον παντὸς ἄλλου ὅτι ὁ καλλιτέχνης εἶνε προτιμώτερον νὰ μελετᾷ τὴν ἄδολον καὶ ἀμυγῇ ψυχὴν τοῦ Ἑλληνος χωρικοῦ διὰ νὰ δημιουργήσῃ μαζί μετ' αὐτὴν τὴν ἐλληνικὴν παράδοσιν τὸ ἐλληνικὸν σπῆτι τὸ ὁποῖον καρτερᾷ ἀκόμη τὸ ξύπνημα μιᾶς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Ζάχος ἀκολουθεῖ τὰς ἀρχὰς τῶν καλλιτέρων ἀρχιτεκτόνων τοῦ κόσμου ὡς πρὸς τὸν ὅρον τῶν οἰκῶν. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα σήμερον εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον νὰ μιμῆται τοῦ ἄλλου τὴν κατοικίαν. Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ θέλων πράγματι νὰ ὠφελήσῃ τὸν τόπον του, ὀφείλει νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν ἰδιαιτερόν βίον τοῦ ἀτόμου, τὰς συμπαθείας του, τὰ ἰδανικά του, τὰς σκέψεις του, τὰς συνηθείας, καὶ ἀπὸ τὸ σύνολον αὐτὸ νὰ συναγάγῃ τὰ κατάλληλα στοιχεῖα ὅπως δημιουργήσῃ τὸν ὅρον τῆς ζωῆς εἰς τὴν κατοικίαν του. Οὕτω μόνον θὰ γεννηθῇ τὸ κατάλληλον οἶκον τὸ ὁποῖον θ' ἀποτελῇ τὸ ἰδιαιτερόν σκῆνωμα τῆς χαρᾶς ἢ τῆς λύπης μας, ὁ δὲ ὅρον ποὺ θὰ τὸ περιβάλλῃ θὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τὸ σύνολον εἶνε τὸ πᾶν ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶνε ἀνάξιον προσοχῆς μέσα εἰς ἕνα σπίτι. Ἡ ἐστία ἔχει τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ θρηγὸς ἢ τὸ ἀέτωμα· οὐδεὶς δὲ ἀρχιτέκτων θὰ δυνήθῃ ποτὲ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ σπιτιοῦ ἂν δὲν ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνὸς ἐνιαίου ὅρου.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΚΑΙ ΚΥΚΛΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΩΝΟΣ
ΕΝ ΣΠΑΡΤῃ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

μοῦ τὸσον ὡς πρὸς τὸ ὅλον ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰ μέρη οἰοῦντοτε κτιρίου.

Ὁ Ζάχος μελετῶν διαρκῶς τὴν ἐλληνικὴν φύσιν καὶ τὰς ἐλληνικὰς παραδόσεις δὲν ὤκνησε περιοδεῦν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ν' ἀποταμιεύσῃ γνώσεις πολυτίμους. Ἐξετάζων διὰ τῆς τέχνης τὴν ζωὴν τοῦ Ἑλλήνος μέσῳ τῶν αἰώνων, ζητεῖ νὰ δημιουργήσῃ τύπον ἐλληνικοῦ ὅρου σύμφωνα μετ' αὐτὸν, ἀπληραγμένον ὅλων ἐκείνων τῶν ἐλαττωμάτων μετὰ τὰ ὁποῖα ἡ τέχνη τοῦ βορρᾶ ζητεῖ νὰ κατακτήσῃ τὴν ὡραίαν πατρίδα μας.

Ἐν ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ καλλιτέχου τὸ ὁποῖον ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἴδουν ἐγειρόμενον οἱ μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦντες τὴν νέαν ἐλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν εἶνε καὶ ὁ ἐν Σπάρτῃ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νίκωνος.

Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ἔργον πρωτότυπον. Δὲν ἐμυήθη ὁ ἀρχιτέκτων ἄλλας ἐκκλησίας ἀλλ' ἐμελέτησεν κατὰ βάθος τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ τὸ περιβάλλον διὰ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἐκκλησίαν βυζαντινοῦ τύπου διὰ τοὺς συγχρόνους του. Ὁ ναὸς οὗτος ἐνῶ ἐξυπηρετεῖ τὴν θρησκείαν, παρέχει καὶ ὅλην τὴν ἀνετον μεγαλοπρέπειαν ἐλευθέρων πολιτῶν ὑμνούντων τὸ θεῖον.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη ἠκολούθησε καὶ αὕτη τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κατὰ τοὺς πρώτους

χριστιανικοὺς χρόνους οὐδεὶς τύπος ἀρχιτεκτονικῆς ἀνεφάνη· μόλις τὸν 7' αἰῶνα μ.Χ. ἤρχισαν νὰ μεταβάλλωνται οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ τῶν Ἑθνικῶν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, καὶ ἀναφαίνεται ἡ Βασιλικὴ ὁ πρῶτος χριστιανικὸς τύπος τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν 8' αἰῶνα εὐφρενέθη ὁ ἱερὸς θόλος καὶ καθορίζεται ἡ χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ μέχρι τοῦ 9' αἰῶνος ὅτε ὑπερίσχυσαν καὶ οἱ ὑπέροχοι τῶν ἁγίων εἰκόνων κατὰ τῶν εἰκονομάχων καὶ ἐγείρεται τὸ εἰκονοστάσιον χωρίζον οὕτω τὸν κυρίως ναὸν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βήματος. Ἡ πρόοδος αὕτη τοῦ βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τύπου ἐξηκολούθει μέχρι τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Τούρκων, 1453. Ἐκτοτε μέχρι σήμερον ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη ἐλάχιστα κτίρια ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀξία λόγου.

Ὁ Ζάχος εὐτυχῶς κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ ἔργου του ἠδυνήθη τῶν ὅλων τοῦ ὅρου τῆς χριστιανικῆς τέχνης, νὰ δημιουργήσῃ ἔργον ἀρμονικὸν ἐν τῷ συνόλῳ, ἄρτιον εἰς τὰ μέρη, καὶ ἐν τῇ πρωτοτυπίᾳ του νὰ διατηρῇ τὴν ἀνά-

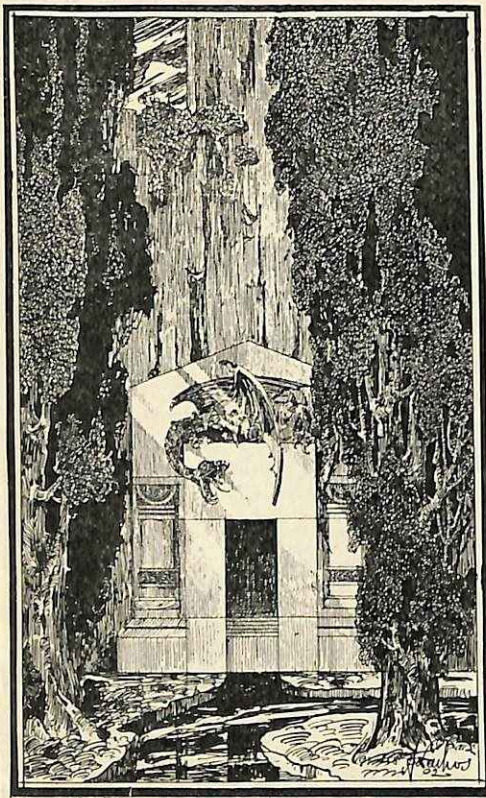

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟΥ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

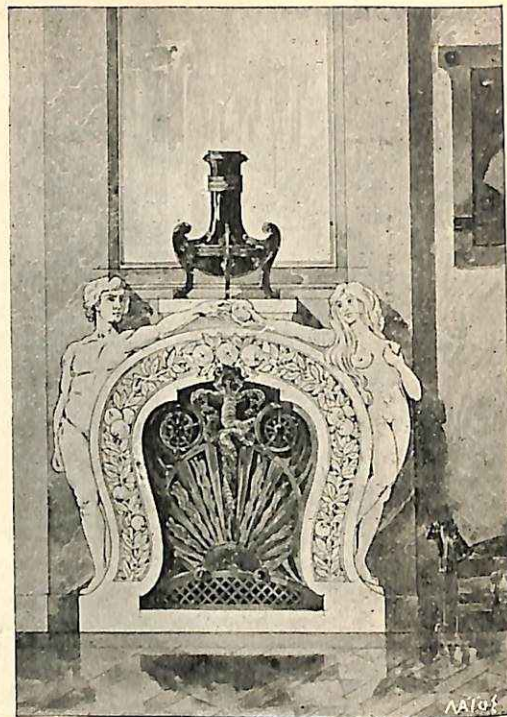
μνησιν τῶν ὡραιότερων βυζαντινῶν ναῶν τῆς παραδόσεως. Ἴδου διατί καὶ ἡ γνωμοδότησις τῆς διὰ τὸν διαγωνισμόν τοῦτον ἐπιτροπῆς ἀποφράνεται «ὅτι ἡ παρὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ζάχου συνταχθεῖσα μελέτη, οὐ μόνον εἶνε ἡ ἀρίστη πασῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως τυγχάνει μελέτη, ἀριτία καὶ πλήρης, βυζαντινοῦ ναοῦ».

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἐν τούτοις ἰδιοφυΐα τοῦ Ζάχου καταφαίνεται μὲ ὅλην τὴν ἔντασιν αὐτῆς εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν χρωμάτων.

Τὸ χρῶμα εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν πηγάζει πρῶτον μὲν καὶ κυρίως ἀπὸ τὰς ὕλας ἃς θὰ μεταχειρισθῇ ὁ ἀρχιτέκτων, πέτρα, μάρμαρον,

ΣΚΙΤΣΟ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ Α. ΖΑΧΟΥ

ΕΣΤΙΑ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

ξύλον, σίδηρος, χαλκός κλπ. καὶ δεύτερον ἀπὸ τὴν διακοσμητικὴν καλαισθησίαν αὐτοῦ.

Ὁ Ζάχος εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ εἶνε ἀληθῆς ἀριστοτέλης. Ὀλίγοι ἀρχιτέκτονες γνωρίζουν τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τὸ χρῶμα, ὁυθμιζόμενον ἀναλόγως τῆς ὕλης ἐκάστου μέρους. Πολλάκις ὁ ἀρχιτέκτων εὐρισκόμενος ἐν ἀμηχανίᾳ, ἐκάλυψε δι' ἐλαιοβαφῆς ὁλόκληρον ἐπιφάνειαν φυσικῶν μαρμάρων καὶ τάνάπαλιν, ἀπειμυμένη δι' ἐλαιοχρωμάτων μάρμαρον ἢ ξύλον εἰς μέρη τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ εἶνε ἀπλὴ ἐπιφάνεια τοίχου.

Ὁ Ζάχος, φύσει καλλιτέχνης μᾶς δίδει τὴν ἐλπίδα ὅτι θ' ἀποβῇ ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς παρ' ἡμῖν ἀναβιώσεως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

γλύπτης

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΝΕΟΤΟΥΡΚΟΙ

Ὅταν ὁ Σουλτάνος πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῶν νεοτούρκων ἐχορήγησεν εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν λαὸν τὸ Συνταγματικὸν πολίτευμα, ἐκ τῶν ἐθνότητων ἐκείνη ἣτις ἀμέσως ἐνθουσιάσθη καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐδραίωσιν τοῦ νέου πολιτεύματος ἦτο ἡ Ἑλληνική. Εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὸ φιλελεύθερον τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας οἱ νεότουρκοι ἐβάσισαν ὅλας τὰς ἐλπίδας. Τὴν μεταπολίτευσιν ὁ Ὀθωμανικὸς λαὸς τὴν ἀπεδέχθη ψυχρῶς διότι δὲν ἐγνώριζε περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Μόνον εὐαρίθμοι νεότουρκοι καὶ αἱ συμπαγεῖς μάζαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τόσον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ κατήχησις εἰς τὰ Τουρκικὰ τεμένη περὶ τοῦ νέου πολιτεύματος, ἠπλώσαν τὰς νέας ἰδέας καὶ ἐξησφάλισαν τὸν θάνατον τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ. Ἄνευ τῶν Ἑλλήνων, εἶνε ζήτημα, ἂν θὰ ἦτο δυνατόν μετὰ τόσης ταχύτητος οἱ νεότουρκοι νὰ κατώρθωναν τὴν παγίωσιν τοῦ νέου καθεστώτος, μολοντί εἰς τὸ Γιλδίξ δὲν εὗρον οὐδεμίαν σοβαρὰν ἀντίστασιν, ἀφοῦ τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα, ὡς ἐκ τῆς ἀλληλοκατασκοπέας, ἦτο ἀπλούστατα ἕνας πύργος παιγνιοχάρτων στημένος εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος μὲ τὴν πρώτην δυνατὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ. Μὲ αὐτὸ δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι τὸ ἔργον τῶν νεοτούρκων εἶνε μικρόν· ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ τόσον μέγα ὅσον τὸ φαντάζονται καὶ τὸ πιστεύουν. Καὶ δὲν εἶνε μέγα διότι δὲν πρόκειται περὶ τῆς καταστροφῆς ἐνὸς οἰκοδομήματος μόνον. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀνεγέρσεως ἑτέρου ἔχοντος ὡς θεμέλια τὰς νέας ἰδέας καὶ ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ. Τῶν θεμελίων τούτων στεροῦνται παντελῶς οἱ νεότουρκοι, καὶ ὅπως εἶπεν ὁ διορατικὸς καὶ πολιτικώτατος τὸν νοῦν Ἰωακείμ ὁ Γ', στεροῦνται καὶ τοῦ καταλλήλου πολιτικοῦ ἀρχιτέκτονος ὅστις θὰ ἠδύνατο ν' ἀνεγείρῃ τὸ νέον πολιτικὸν οἰκοδόμημα. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ λεπτὸν ζήτημα δὲν τὸ ἀντελήφθησαν οἱ νεότουρκοι. Τοὺς ἐμέθυσεν ἡ ἐπιτυχία καὶ δὲν ἐπρόσεξαν τριγύρω των. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μέθης ὅμως δὲν εἶνε εὐχάριστα διὰ τοὺς ὕμεις ὁργανισμούς, πολὺν περισσότερον διὰ τοὺς ἀσθενικούς, ὅπως εἶνε τὸ Τουρκικὸν ἔθνος. Τριγύρω των εἶνε οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀραβες, φυλαὶ μὲ ἱστορίαν καὶ πολιτισμόν τὸν ὁποῖον δὲν εἶχε ποτὲ ἡ Τουρκικὴ φυλή. Οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἐπίσης. Καὶ αἱ ἐθνότητες αὗται ἂν ποθοῦν εἰλικρινῶς τὴν ἀναβίωσιν τῆς Τουρκίας, δὲν τὴν ποθοῦν μόνον διὰ τὴν Τουρκίαν ἀλλὰ καὶ δι' ἑαυτὰς. Διὰ τὴν πρόοδόν των τὴν ἀτομικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν, ἡ ἐξασφάλισις τῶν

ὁποίων θὰ συνεπῆγε τὴν πρόοδον τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Τοιαύτας ὁμως τάσεις πρὸς κοινὴν συνεργασίαν τῶν νεοτούρκων μὲ τὰς ἄλλας ἐθνότητας καὶ ἰδίως τὴν Ἑλληνικὴν ὡς πολυπληθεστέραν, πλέον ἐκπολιτιστικὴν καὶ φιλελεύθερον, καὶ ὡς φιλοξενούσαν ἐπὶ τῆς μητρῶας γῆς τοὺς τουρκικοὺς πληθυσμούς, δὲν τὰς εἶδομεν μέχρι τοῦδε, οὔτε ὑπάρχει ἐλπίς νὰ τὰς ἴδωμεν εἰς τὸ μέλλον. Εἶνε δὲ ὀδυνηρὸν πῶς οἱ ἐν Ἀθήναις μὲ τὸν ἄκρατον φιλοτουρκισμόν των, πιστεύουν ἀκόμη εἰς μίαν τοιαύτην σύμπραξιν καὶ συνεργασίαν. Φιλελεύθερον ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν ἐκ κληρονομικότητος, ἐπίστευσεν ὅτι χάριν τῶν κοινῶν συμφερόντων οἱ νεότουρκοι ὡς πρόδρομοι νέων ἰδεῶν θὰ εἶχον τὴν διορατικότητα ν' ἀντιληφθοῦν τὰ πράγματα οἷα εἶνε, καὶ ὅτι θὰ εἶχον ἀπορρίψῃ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Δυστυχῶς αὐτὸ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γίνῃ, οὔτε σήμερον ἀλλ' οὔτε αὔριον, διότι οἱ νεότουρκοι δὲν εἶναι, οὔτε φύσει ἀλλ' οὔτε θέσει φιλελεύθεροι. Δι' αὐτοὺς τὸ νέον πολίτευμα εἶναι ἀλλαγὴ ἐξωτερικοῦ ἐνδύματος ὅχι καὶ ψυχῆς. Μὲ ἄλλους λόγους δι' ὅσους γνωρίζουν βαθύτατα τὸν τουρκικὸν χαρακτῆρα, ἡ μεταπολίτευσις εἶναι ὅτι «ἐδύμωσεν ὁ Μανωλὶὸς καὶ ἔβαλε τὰ ροῦχα ἄλλοιως».

Μερικοὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἀτυχῶς, ἠθέλησαν νὰ παραλληλίσουν τὴν ἐπεληθούσαν πολιτικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν Τουρκίαν, μὲ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Ὁ παραλληλισμὸς αὐτὸς ἀναμφιβόλως εἶναι ἐσφαλμένος. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχε θέσει τὰ συμφέροντα τῶν ὅλων ὑπεράνω τῶν συμφερόντων τῶν πολλῶν καὶ ἐδῶ ἔγκειται τὸ μεγαλεῖον τῆς, ἐνῶ ἡ ἐν Τουρκίᾳ μεταπολίτευσις δὲν φέρει τοιοῦτον χαρακτῆρα. Οἱ νεότουρκοι ἀνέγνωσαν τὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασεως, δὲν ἐνεκοιπώθησαν ὅμως τὰς ὕμεις ἰδέας τῆς, ἀφοῦ τὸ ὄνειρον των ἦτο νὰ θέσουν μόνον τὰ νεοτουρκικὰ των συμφέροντα ὑπεράνω τῶν συμφερόντων τῆς κλίμας τοῦ Γιλδίξ. Πέραν τούτου οὐδέν. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἑλληνισμὸς δικαιούται νὰ δυσπιστῇ εἰς ὅλας τὰς συνταγματικὰς ἐπαγγελίας τῶν νεοτούρκων. Ὡσαύτως καὶ ἡ Εὐρώπη, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ἀχμέτ Ριζᾶ, ἕνα τῶν ἀρχηγῶν τοῦ νεοτουρκικοῦ κοιμῆται, ἐγκληματεῖ ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ὡς προκαλοῦσα ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας καὶ μὴ συνεργαζομένη μετὰ τῶν νεοτούρκων πρὸς ἀναγέννησιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Ὁ Ἀχμέτ Ριζᾶ ὅμως βλέπει τὰ πράγματα ὡς Τούρκος καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν μεμφθῇ.

Ἡ Εὐρώπη ἐν τούτοις ὡς στοιχεῖον ἐκπολιτιστικὸν «ἐγκληματεῖ μὴ καταλύουσα, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἀγγλὸς ἱστορικὸς Φρήμαν, εἰς τὸ βαθυστόχαστον ἔργον του, οἱ «Τούρκοι ἐν Εὐρώπῃ» τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ μὴ παραδίδουσα χώρας καθαρῶς Ἑλληνικὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας». Διότι ἀναγέννησις τῆς Τουρκίας ἐφ' ὅσον αὕτη βασιζέται ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ νόμου δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ. Θὰ ἦτο ἐφικτὴ τοιαύτη ἀναβίωσις ἂν εἰλικρινῆς συνεργασία Ὀθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων ὠδήγει εἰς τὴν συναρχίαν τῆς αὐτοκρατορίας τὰ δύο στοιχεῖα Ἑλληνικὸν καὶ Ὀθωμανικόν. Τοιαῦται σκέψεις ὅμως δὲν ἐπεκράτησαν οὔτε θὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀπεναντίας οἱ Νεότουρκοι, στερούμενοι πολιτικῆς πείρας, ἔσπευσαν διὰ τῶν πράξεών των καὶ μᾶς προειδοποίησαν πολὺ ἐνωρὶς περὶ τῶν παντουρκιστικῶν των βλέψεων.

Ἄλλ' ἓνα ἔθνος ὅπως τὸ Τουρκικόν, στερούμενον ἐκπολιτιστικοῦ χυμοῦ καὶ θεοκρατούμενον ἀκόμη εἰς τὸν 20ὸν αἰῶνα, εἶνε πολὺ δυσχερὲς καὶ προαπαιτεῖται μεγίστη ψυχικὴ δύναμις διὰ ν' ἀπορροφήσῃ καὶ συγχωνεύσῃ ἐν ἑαυτῷ ἄλλας φυλάς, πολὺν προοδευτικωτέρας καὶ ἰδίως τὴν Ἑλληνικὴν. Οἱ νεότουρκοι πιθανὸν νὰ κατάρθωναν τοῦτο μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν, ἂν ἠδύναντο καὶ κατάρθωναν πρῶτον νὰ θέσουν ὑπὸ τὸ πέλαμα τῶν ποδῶν των τὰς προλήψεις καὶ τὸν θρησκευτικὸν των φανατισμόν, ὅστις σβύνει κάθε λάμπριν διανοητικὴν αὐτοβουλίας, καθιστᾷ τοὺς ὁργανισμοὺς νωθροὺς καὶ ἐμπνέει ἰδεώδη ἐντελῶς ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον ἢ ὅποια ἐπιζητεῖ αὐτενεργοὺς νοητικὰς δυνάμεις.

Μία τοιαύτη αὐτενέργεια καὶ πρωτοβουλία δὲν παρατηρεῖται εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν λαόν, ὅστις ἀπὸ πεντακοσίων ἐτῶν ἀπέδειξεν ὅτι εἶνε ξένος πρὸς τὸν πολιτισμόν καὶ ἐβεβαίωσε διὰ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν καὶ τοῦ σκέπτεσθαι τοὺς περὶ ἐξελίξεως τῶν λαῶν ψυχολογικοὺς νόμους. Ἐβεβαίωσε μάλιστα διὰ τῆς πολιτείας του κατὰ βαθύτερον ἀκόμη. Ὅτι ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἠθικὴ ὑπόστασις μερικῶν λαῶν προσεβλήθησαν ἀπὸ ἀθεραπεύτους πληγὰς καὶ συνεπῶς ἡ δρᾶσις των εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον προσεγγίζει εἰς τὸ τέρμα της, διότι ἐκεῖνο ὅπερ δημιουργεῖ τὴν εἰμαρμένην ἐνὸς λαοῦ, δὲν εἶνε μόνον ἡ πολιτικὴ ἀγωγή, οὔτε αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις, ἀλλ' ὁ χαρακτήρ. Καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ εἶναι διάφορος τῶν ἄλλων λαῶν. Ὡσαύτως καὶ ἡ νοητικὴ του κατάστασις. Ὁ Τούρκος παλαιὸς ἢ νέος, ἂν δὲν εἶνε ὁ Ἀχμέτ εἶνε ὁ Μεμέτ· μεθ' ὅλας τὰς διαστανρώσεις του, ἔξ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἐκ παραδόσεως δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἰσότητά καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι εἰς αὐτὸν εἶνε στρεβλὸς καὶ ὁμοιάζει ἐν πολλοῖς, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ ἄρχειν,

μὲ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ Ἀγγλοσάξωνος. Ὁ θαυμάσιος ὁρισμὸς τοῦ Πλάτωνος ὅτι «Ἀρχὴ καλεῖται ἡ ἐπιμέλεια τοῦ παντός» εἶνε terra incognita διὰ τὸν Τούρκον. Καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῇ κανεῖς περὶ τούτου, δὲν ἔχει παρὰ νὰ περιέλθῃ ὅχι ἐπὶ μακρὸν ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὰς διαφορὰς πόλεις τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διὰ νὰ ἴδῃ ὅτι ὁ λαὸς αὐτὸς ὅστις ἀξιοῖ ν' ἀρχῇ ἐπὶ ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων δὲν ἐγεννήθη διὰ μίαν τοιαύτην εὐγενεὴν ἀποστολὴν καὶ ὅτι μᾶλλον ὡς ἀρχόμενος παρὰ ὡς ἄρχων τοῦ εἶνε ἐπιτετραμμένον πλέον ὑπὸ τῶν φυσικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν νόμων νὰ ζῇ.

Ὁ πολὺς Μπυρνόφ, μέγας μελετητὴς τῶν Ἀσιατικῶν λαῶν, ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» βαθυτάτην μελέτην κατὰ τὸ 1877 περὶ τοῦ Συντάγματος τοῦ ἐκπονηθέντος τότε ὑπὸ τοῦ Τούρκου πατριώτου καὶ πολιτικοῦ Μιδάτ. Ἐν αὐτῇ ἀνατέμνεται ὁ τουρκικὸς χαρακτήρ καὶ δι' ἀδιασείστον ἐπιχειρημάτων ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Τούρκος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ τ' ἀγαθὰ τῆς ἰσοπολιτείας ἀφοῦ θεωρεῖ τὸν χριστιανὸν ὡς ὃν κατώτερον ἑαυτοῦ. Ἀποφαίνεται δὲ περὶ τοῦ βραχυβίου τοῦ τότε συνταγματικοῦ πολιτεύματος ὡς μὴ προσαρμοζομένου εἰς τὰ ἥδη καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ σήμερον. Οἱ ἐνιαυτοί, βλέπετε, ἀντιγράφουν ἀλλήλους. Οἱ νεότουρκοι, ἢ μᾶλλον τὰ νεοθήρια ὡς τοὺς ἀπεκάλει σοφὸς φίλος μου ἐν Κωνσταντινουπόλει, δὲν ἐννοοῦν οὔτε θέλουν ν' ἀναγνωρίσουν τοὺς χριστιανούς καὶ ἰδίως τοὺς Ἕλληνας ὡς ἴσους καὶ τὰ αὐτὰ ἔχοντας δικαιώματα μὲ αὐτούς. Τὸ σύνταγμα τὸ ἐννοοῦν καὶ τὸ θέλουν μόνον δι' ἑαυτούς, καὶ δὲν δύνανται ν' ἀντιληφθῶν πῶς εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἀναμυγνύονται οἱ σύνοικοι λαοί. Ἄλλ' οἱ νεότουρκοι δὲν θέλουν νὰ ἐννοήσουν πολλὰ πράγματα οὐδ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ψυχολογικοὺς νόμους οἵτινες διευθύνουν τοὺς λαούς καὶ καταδεικνύουν ὡς λέγει καὶ ὁ Gustave le Bon «ὅτι ἡ ὑπαρξὶς τῶν μεγάλων αὐτοκρατοριῶν τῶν περιλαμβανουσῶν διαφορὰς λαούς, εἶνε ἐφήμερος» διὰ νὰ δώσουν νέαν τροπὴν εἰς τὰς σκέψεις των καὶ σωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀναμένουσάν αὐτοὺς καταστροφὴν. Ἡ ζωὴ ἄλλως τε ἐνὸς λαοῦ καὶ ὅλαι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ του εἶναι ἓνα ἅπλοῦν ἀτοπτικὸν τῆς ψυχῆς του, εἶνε τὰ ὁρατὰ σημεῖα ἐνὸς ἀοράτου μὲν κόσμου ἀλλὰ πολὺ πραγματικοῦ. Τὰ ἐξωτερικὰ συμβάντα εἶνε ἡ φαινομενικὴ ἐπιφάνεια τοῦ κρυμμένου μηχανισμοῦ ὅστις τὰ καθορίζει.

Καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐξωτερικῶν συμβάντων τὰ ὅποια καθ' ἑκάστην μᾶς παρουσιάζει ὁ τουρκικὸς λαός, ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξάγει συμπεράσματα ἅτινα τὸν πείθουν ὅτι πρέπει νὰ

δυσπιστῇ εἰς τὰς νεοτουρκικὰς ἐπαγγελίας. Μᾶς ἐνώνουν βεβαίως πολιτικὰ συμφέροντα ἀλλὰ μᾶς χωρίζουν βαθύτατα διαφοραί, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται εἰς τὸν διανοητικὸν ὁργανισμόν τῶν διαφορῶν λαῶν καὶ αἵτινες ἔχουν ὡς συνέπειαν τοῦ νὰ βλέπωμεν τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον δι' ἐνὸς ἀνομοίου τρόπου. Καὶ εἶνε αὐτὰ τὰ αἷτια, βαθύτερα καὶ ἐπιστημονικώτερα, τὰ ὅποια πάντοτε θ' ἀπομακρύνουν τὸν Ἑλληνισμόν ἀπὸ οἰαν-

δήποτε σύμπραξιν μὲ τὸν τουρκικὸν λαόν, τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Τουρκίας ὅστις, ὡς διετύπωσε μετὰ τόσης παρησίας ὁ διακεκριμένος συνάδελφος κ. Κωνστ. Σπανούδης εἰς τὴν «Πρόοδον», θὰ ὑποστῇ μαρτυρικώτατα ὅλας τὰς αὐθαιρέσιās τοῦ κατακτητοῦ, θὰ κρατήσῃ ὅμως ὑψηλὰ τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλείου Ἑθνους, καὶ θὰ τὰ καταστήσῃ σεβαστὰ μόνον μία τελείως ὁργανωμένη στρατιωτικῶς καὶ ναυτικῶς Ἑλλάς.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΔΑ ΒΙΝΤΣΙ

Ὁ ζωγράφος πρέπει νὰ κάμῃ τὴν προσωπογραφίαν ἔτσι, πού νὰ δείχνῃ τὴν ψυχὴν τοῦ εἰκονιζομένου. Διαφορετικὰ τὸ ἔργον τοῦ ζωγράφου δὲν εἶναι ἔργον ἀξίας.

Μία ὥραία ζωὴ περνᾷ. Ὅχι καὶ ἓνα ὥραϊον ἔργον τέχνης.

Ὁ Δὰ Βίντσι, πρὶν ἀρχίσῃ νὰ ζωγραφίσῃ μίαν εἰκόνα του, ἔκαμνε πρῶτα τὴν περιγραφὴν, γράφων τὴν διάταξιν τῶν διαφορῶν προσώπων του. Σώζεται εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἀποσπάσματα καὶ τὰς σκέψεις του ἢ ἐπομένη περιγραφὴ τοῦ *Μυστικοῦ Δείπνου*:

Ἐνας, ὁ ὁποῖος ἔπινε, ἀφίνει τὸ ποτήρι στὴν θέσιν του καὶ στρέφεται πρὸς ἐκεῖνον πού μιλεῖ.

Ἄλλος πλέκει τὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν καὶ μὲ τὰ φρύδια στήτᾳ στρέφεται πρὸς τὸν διπλόν του.

Ὁ ἄλλος ἔχει τὰ χέρια ἀνοιχτά, καὶ δείχνει τὴν παλάμην· σηκώνει τοὺς ὤμους καὶ μένει μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό.

Ἄλλος, στρεφόμενος, κρατεῖ μαχαῖρι καὶ ἀναποδογυρίζει ἓνα ποτήρι ἐπάνω στοῦ τραπέζι.

Ἄλλος ἀκουμπᾷ τὰ χέρια στοῦ τραπέζι καὶ κυττάζει. Ἄλλος παίρνει ἓνα κομμάτι. Ἄλλος σκύβει, καὶ βάζοντας τὸ χεῖρ ἐπάνω ἀπὸ τὰ μάτια προσπαθεῖ νὰ ἰδῇ ποῖος μιλεῖ. Ἄλλος τραβιέται πίσω ἀπ' ἐκεῖνον πού σκύβει καὶ βλέπει ἐκεῖνον

πού μιλεῖ μετὰ τοῦ τοίχου καὶ ἐκεῖνου πού εἶναι σκυμμένος.

Τὸ ἀρνὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ταπεινόν. Ὑποτάσσεται εἰς κάθε ἄλλο ζῶον· καὶ ὅταν τὸ δίδουν ὡς τροφήν εἰς τὰ λεοντάρια, ἀφίνεται μὲ ὑποταγὴν ὅπως ἐμπρὸς στὴ μάνα του. Ἐτσι πολλὰς φορὲς τὸ λεοντάρι δὲν τολμᾷ νὰ τὸ σπαράξῃ.

Ἡ πέτρα.—Μία πέτρα πού βρισκότανε ψηλά, στὴν ἄκρῃ μικροῦ χαριτωμένου δάσους, πάνω ἀπὸ ἓναν δρόμο γεματὸν ἀπὸ χαλίγια, μέσα στὴν πράσινῃ χλόῃ καὶ στὰ λουλούδια τὰ μυριοχρωματισμένα, ἔβλεπε τὶς ἄλλες πέτρες πού ἦταν ἀπάνω στὸν δρόμο ριχμένες, καὶ ζήλεψε τὴν τύχη τους. «Τί θέλω ἐδῶ μέσα στὰ χορτάρια; Θὰ ζήσω μαζί μὲ τὶς ἄλλες πέτρες, τὶς ἀδελφές μου». Καὶ κατρακύλησε στὴ μέση τοῦ δρόμου. Ἐπέρασε λίγος καιρὸς καὶ εἶδε πῶς δὲν εἶχε ἥσυχία ἀπὸ τὰ ἀμάξια, ἀπὸ τὰ ἄλογα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού περνοῦσαν ἀπὸ πάνω της. Πολλὰς φορὲς μάλιστα ξεκολλοῦσαν ἀπὸ τὸ σῶμα της ὁλόκληρα κομμάτια.

Ὅταν χώθηκε στὴ λάσπη καὶ στὴ βρώμα τῶν ζώων, ἐκύτταζε περίλυπη τὸ μέρος πού εἶχε ἐγκαταλείψει, τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ μοναχικὸν καὶ ἥσυχο.

Ἐτσι καὶ στὴ ζωὴ. Ἀφίνουν τὴ μοναξιά καὶ τὴ μελέτη καὶ ἔρχονται νὰ κατοικήσουν στὴν πόλιν, μέσα στὸν ὄχλο, μέσα σὲ χίλια καλά.

[Ἀπὸ τὸ βιβλίον *Textes Choisis de Léonard de Vinci*]

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 1908 *

Γ'. ΜΟΧΛΟΣ

Ο Ἀμερικανὸς ἀρχαιολόγος κ. R. Seager εἶχεν ἐπιχειρήσει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δοκιμὰς τινὰς ἐν τῇ νηϊδί Μόχλῳ καὶ εἶχεν ἐξακριβώσῃ τὴν ὑπαρξίν προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ, ἐφέτος δὲ ἐπετέλεσε τὴν ἀνασκαφὴν ἥτις ἔδωκε λαμπρὰ ἀποτελέσματα.

Ἡ μικρὰ νήσος Μόχλος κεῖται ἀνατολικώτερον τῆς Ψείρας καὶ εἶναι βραχὺδης ἔχουσα περιφέρειαν ἐνὸς περίπου μιλίου ἀγγλικοῦ καὶ ἀπέχει τῆς στερεᾶς κατὰ τὴν παραλίαν τῶν χωρίων Λάστρου, Τρουλλωτῆς καὶ Σφάκας ὀλιγώτερον τῶν 200 μέτρων. Ἐκ τῆς ὑψάλου, ἥτις ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης διήκει ἀπὸ τῆς νηϊδος πρὸς τὸν ἀπέναντι μικρὸν ὄρμον τὸν καλούμενον ἐπίσης Μόχλον, φαίνεται ὅτι ἦτο ποτὲ καὶ δὴ κατὰ τὴν Μινωικὴν ἐποχὴν συνδεδεμένη πρὸς τὴν στερεάν ἀποτελοῦσα μικρὰν χερσόνησον.

Ἡ πόλις κατοικεῖτο κατὰ τὴν πρώτην πρωτομινωικὴν ἐποχὴν καὶ ἐξηκολούθει ὑφιστάμενη μέχρι τῆς πρώτης Μεσομινωικῆς, ὅτε κατεστράφη. Ἀνεκτίσθη δὲ πάλιν κατὰ τὴν τρίτην Μεσομινωικὴν. Ὁμοιάζει πρὸς τὰς πλησιχώρους πόλεις Ψείρας καὶ Γουρνιῶν. Τὸ μέρος κατοικήθη καὶ κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν, καὶ διὰ τοῦτο ἐβλάβησαν πολὺ τὰ ἀρχαῖα κτίρια καὶ ἠφανίσθησαν τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις πράγματα, διὰ τοῦτο καὶ ὀλίγα ἀρχαῖα εὗρέθησαν ἐντὸς τοῦ συνοικισμοῦ. Τὰ σημαντικώτερα εἶναι τάλαντον χαλκοῦν ὁμοιον καθ' ὅλα πρὸς τὰ τῆς Ἀγίας Τριάδος, τέσσαρες ὀρειχαλκιναι λεκάναι καὶ τινες μεγάλοι τρίωτοι ἀμφορεῖς (πίθοι) τοῦ λεγομένου ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ.

Πολλῶ σπουδαιότερα ἀποτελέσματα παρέσχε τὸ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς νήσου ἀποκαλυφθὲν νεκροταφεῖον τῆς δευτέρας καὶ τρίτης Πρωτομινωικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πρώτης Μεσομινωικῆς.

Οἱ εὗρεθέντες τάφοι εἶναι δύο εἰδῶν, ἥτοι κτιστοὶ θαλαμοειδεῖς καὶ κάθεται θηκοειδεῖς τοῦ Κυκλαδικοῦ τύπου. Ἐκαθίστησαν τὸ ὅλον 24, ὧν οἱ ἑξ οἱ μεγαλύτεροι ἀνήκοντες, ὡς φαίνεται, εἰς τὰς ἡγεμονευούσας ἢ πλουσιώτερας οἰκογενείας τῆς πόλεως, περιεῖχον πολλὰ χρυσὰ κοσμήματα καὶ πολυάριθμα μικρὰ κομψότατα ἀγγεῖα ἐκ μαρμάρου καὶ ἀλαβάστρου πολυχρώμων καὶ διαφόρων ἄλλων χροαλοπαγῶν λίθων. Τὰ χρυσὰ κτερίσματα εἶναι καρφίδες κόμης με κεφαλὴν ἔχουσαν σχῆμα ἀνδρὸς μαργαρίτας, διαδήματα με χαρακτηριστὰς παραστάσεις ἢ με γεωμετρικὴν διακό-

σμησιν, ἀλυσίδια λεπτότατα, ἀφ' ὧν ἐξήρτηνται φύλλα καὶ ἄλλα κοσμήματα εἰς γεωμετρικὰ σχήματα. Ἐπειτα συνελέγησαν ψῆφοι περιδεραίων ποικιλόσχημοι ἐκ χρυσοῦ κρυστάλλου καὶ πολυτίμων λίθων. Ἐκαστος τῶν τάφων περιεῖχε τὰ ὁστὰ πολλῶν νεκρῶν. Οἱ μικρότεροι περιεῖχον ἀριθμὸν τινα ὠραίων λιθίνων ἀγγείων καὶ χρυσῶν κοσμημάτων. Οἱ τάφοι τῆς Μεσομινωικῆς ἐποχῆς ἀνήκον εἰς πτωχότεραν τάξιν ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν κατωφέρειαν τοῦ λόφου καὶ ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ὑπεράνω τῶν Πρωτομινωικῶν τάφων εὗρέθη ἀριθμὸς παιδικῶν μνημάτων ἀνηγόντων εἰς τὴν τρίτην Μεσομινωικὴν καὶ τὴν πρώτην Ὑστερομινωικὴν. Τὰ ὁστὰ πολλὰ μικρῶν παιδιῶν εὗρισκοντο ἐντὸς χωματιστῶν πύλων τοποθετημένων ἄνω κάτω· αἱ ταφαὶ αὗται ἦσαν κατὰ κανόνα πτωχαί, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς ἐκ τούτων, ὅστις εἶχε καταστραφῇ διὰ τῆς ἀπογυμνώσεως τοῦ ἐδάφους, προέρχεται λαμπρὸς χρυσοῦς σφραγιστικὸς δακτύλιος θαυμασίας διατηρήσεως τοῦ γνωστοῦ εἶδους ἐκ τῶν τάφων τῶν Μυκηνηῶν καὶ τῶν Καλυβίων παρὰ τὴν Φαιστόν. Ὁ δακτύλιος φέρει εἰς τὴν σφενδόνην ἔγκρουστον θρησκευτικὴν σκηνήν. Θεὰ ἐνδεδυμένη κατὰ τὸν μνηνηναῖκόν συρμόν κἀθίται ἐντὸς πλοίου ἔχοντος σχῆμα θαλασσίου δράκοντος, οὗ διακρίνονται σαφῶς ἡ κεφαλὴ (πρῶρα) καὶ ἡ οὐρὰ (πρύμνη). Παρὰ τὴν θεὰν ἐντὸς τοῦ πλοίου εὗρηται τὸ ἱερὸν δένδρον ὑπερέχον δικτυωτοῦ δρυφάκτου. Τὸ πλοῖον ἵσταται παρὰ τὴν ἀκτὴν, ὅπου εἰκονίζεται ἱερὸν στυλωτὸν (pillar Shrine), πρὸς τὸ ὅποιον κάμνει σχῆμα ἡ ἐν τῷ πλοίῳ γυνή. Εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ δακτυλίου φαίνεται διπλοῦς πέλεκυς καὶ δύο ἄλλα σύμβολα, ὧν ἡ σημασία δὲν εἶναι σαφής.

Δ'. ΚΑΛΑΘΙΑΝΑ

Ὁ θολωτὸς τάφος. — Ὁ συνοικισμός.

Λαπάναις τῆς Κρητικῆς Κυβερνήσεως ἀνέσκαψα καὶ ἐκαθάρισα θολωτὸν τάφον Πρωτομινωικῆς ἐποχῆς παρὰ τὸ χωρίον Καλαθιανὰ εἰς θέσιν Τροχάλους μίαν ὥραν Β.Α. τῆς Γόρτυνος καὶ οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῶν Κουρτῶν.

Τὸν τάφον εὗρον τυχαίως οἱ χωρικοὶ πρὸ 55 ἐτῶν καὶ σκάψαντες αὐτὸν διήρπασαν τὰ πολυάριθμα χρυσὰ αὐτοῦ κοσμήματα καὶ ἠφάνισαν τὰ λοιπὰ αὐτοῦ κτερίσματα.

Ὁ τάφος διατηρεῖται κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου τῆς περιφερείας του. Ἐχει διάμετρον 9,50 μέτρων καὶ διατηρεῖται μέχρι ὕψους 2,50 μέτρων τὸ πάχος τοῦ περιφερικοῦ τοίχου εἶναι δύο μέτρα.

Ἡ εἴσοδος του δὲν ἐσώθη, ἐπειδὴ κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς εὗρίσκετο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, τὸ ὅποιον κατεστράφη ὑπὸ τῶν χωρικῶν. Ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας, τὸ σχέδιον εἶναι ἐντελὲς τὰ αὐτὰ πρὸς τοὺς ἄλλους θολωτοὺς τάφους τοὺς ὁποίους ἔχω ἀνασκάψῃ εἰς Κουμάσαν καὶ τὸ πέριξ. Ὅσα συνέλεξα ἀφθονα ἐντὸς τῶν χωματῶν, οὐδὲν ὅμως ἔχνος καύσεως παρατήρησα ἐν αὐτοῖς.

Τὰ διαλαθόντα τὰς ἐρεῦνας τῶν χωρικῶν πράγματα, τὰ ὁποῖα εὗρον ἐπιμελῶς κοσμίσας τὰ χώματα, εἶναι μικρὸν ψέλιον χρυσοῦν, σύρμα χρυσοῦν ἴσως σφηκωτὴρ κόμης, ἕτερον κόσμημα χρυσοῦν δικτυωτόν, δύο μεγάλα ψῆφοι περιδεραιοῦ χρυσαῖ, ὧν ἡ μία κυλινδρική κατὰ τὸ σχῆμα διακοσμεῖται ὑπὸ λεπτοτάτων σπειροειδῶν ἐπιβλημάτων. Συνέλεξα πρὸς τούτοις δέκα σφραγίδας ἐξ ἐλέφαντος, ὧν μία μὲν ἔχει σχῆμα λέοντος ἱσταμένου, ἄλλη εἶναι τρίπλευρος με παραστάσεις καὶ εἰς τὰς τρεῖς πλευράς, δύο ἄλλαι εἶναι κωνοειδεῖς, ἄλλη πυραμιδοειδὴς καὶ ἄλλαι κυλινδρικοὶ καὶ δισκοειδεῖς. Αἱ ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις εἶναι χαρακται καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ περίτεχνα γραμμικὰ σπειροειδῆ καὶ μαιανδρική σχήματα, ἡ δὲ τρίπλευρος φέρει αἰγαγρον εἰς τὴν μεγαλυτέραν πλευράν.

Εὗρέθησαν ἀκόμη ἐντὸς τοῦ τάφου πέντε μικρὰ τριγωνικὰ χαλκὰ ἔγχειρίδια καὶ δύο ἐπιμήκη. Τὰ τεμάχια τῶν πηλίνων ἀγγείων τὰ εὗρεθέντα ἐντὸς τοῦ θολωτοῦ τάφου δεικνύουσιν ὅτι αἱ ταφαὶ εἰς αὐτὸν ἐγένοντο κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην Πρωτομινωικὴν ἐποχὴν, εἰς δὲ μικρὸς πολύχρωμος κύαθος εἶναι Μεσομινωϊκὸς (I).

Ἀμέσως παρὰ τὸν θολωτὸν τάφον ἐκτείνεται ὁ συνοικισμὸς τοῦ ὁποίου ὡς κοινοτάφιον ἐρησήμευσεν πιθανώτατα ἡ θόλος. Μολονότι τὸ μέρος ἔχει καλλιεργηθῇ καὶ τὸ ἔδαφος ἔχει ἀναμοχλευθῇ, καὶ ἐκ τῆς κατεδαφίσεως τῶν ἀρχαίων κτιρίων ἐπεσωρεύθησαν μεγάλοι σωροὶ λίθων, ἐξ οὗ ἡ θέσις καλεῖται Τροχάλοι, ἐν τούτοις καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἐν μέρει ἐρειπίων καὶ ἐκ τῆς ἐκτάσεως τούτων καὶ τῶν τροχάλων δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκῶν τοῦ συνοικισμοῦ 100-150.

Ἀνέσκαψα καὶ τινὰς ἐκ τῶν μᾶλλον σωζομένων οἰκῶν καὶ μάλιστα δύο ἀρκετὰ μεγάλας ὑποδιαιρουμένας εἰς πλείονα δώματα. Τὰ εὗρεθέντα ἐν ταῖς οἰκίαις ὀλίγα ἀκέραια πήλινα ἀγγεῖα καὶ τὰ τεμάχια αὐτῶν εἶναι κατὰ τὸ πλείστον Μεσομινωϊκὰ (I), πολὺ δὲ ὀλίγα Πρωτομινωϊκὰ, οὐδὲν δὲ Ὑστερομινωϊκόν. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι

ἡ πολίχνη συνωκίσθη μὲν κατὰ τὴν Πρωτομινωϊκὴν ἐποχὴν καὶ τότε ἐκτίσθη καὶ ἡ θόλος, ἐξηκολούθησαν δὲ ὑφιστάμενα καὶ κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς Μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς, ὅτε πιθανώτατα κατεστράφη.

Εἰς τὰς δύο μεγαλυτέρας οἰκίας οἱ ἐπιφανέστεροι ἐξωτερικοὶ τοῖχοι εἶναι κτισμένοι διὰ μεγάλων ἐργασμένων τετραγώνων ὀγκολίθων κατὰ δόμους ὀριζοντίους σχεδὸν κανονικοῦς (εἶδος ἰσοδομικῆς οἰκοδομίας) ἀλλ' ἔχουσι τοῦτο τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι δὲν εἶναι εὐθύγραμμοι, ἀλλὰ θλῶνται ζητοειδῶς κατ' ὀρθὰς γωνίας, ὅπως δηλ. οἱ τοῖχοι τῆς δυτικῆς αὐλῆς τῶν Ἀνακτόρων Κνωσοῦ καὶ Φαιστοῦ. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τὸ ἀρχιτεκτονικὸν αὐτὸ σύστημα συνειδίχθη ὅχι μόνον εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ οἰκήματα καὶ εἶναι πιθανῶς ἰδιάζον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῇ Μεσομινωϊκῇ ἐποχῇ.

Ε'. ΑΓΙΟΣ ΤΙΤΟΣ ΓΟΡΤΥΝΟΣ—ΤΥΛΙΣΟΣ

Ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Χατζιδάκις ἐξηκολούθησε καὶ ἔφερε σχεδὸν εἰς πέρας τὴν ἀνακάθαρσιν τοῦ σπουδαίου Βυζαντιακοῦ μνημεῖου τῆς Κρήτης ἥτοι τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου Τίτου ἐν Γόρτυνι. Τὸν καθαρισμόν τοῦ ναοῦ εἶχεν ἀρχίσει πρὸ ἐτῶν ὁ κ. Gerola ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ἑνετικοῦ Ἰνστιτούτου, ἐξηκολούθησε δὲ ἀμέσως κατόπιν ἐγώ. Τὸ σημαντικὸν αὐτὸ μνημεῖον Βυζαντιακῆς νεοδομίας μετὰ τὴν ἐφετινὴν ἐργασίαν πρόκειται ἤδη πρὸς μελέτην εἰς τοὺς εἰδικούς περὶ τὸν κλάδον τοῦτον τῆς ἀρχαιολογίας καταγινόμενους.

Τυχαίως ὑπὸ χωρικοῦ ἐξορύσσοντος λίθους ἐξ ἀρχαίων κτιρίων κεμένων παρὰ τὴν ἀνατολικὴν εἴσοδον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Τυλίσου εὗρέθησαν εἰς βάθος ἐνὸς περίπου μέτρου ἐντὸς ἀρχαίου οἰκοδομήματος τέσσαρες μεγάλοι χαλκοὶ λέβητες ἀποδες σχήματος ἡμισφαιρικοῦ. Ἐκαστος λέβης ἔχει ἄνω εἰς τὸ χεῖλος ὑπερεχούσας τρεῖς τοξοειδεῖς λαβὰς. Ὁ μεγαλυτέρος τῶν τεσσάρων ἔχει ἄνω διάμετρον περίπου 1,40. Οἱ λέβητες ἐκομίσθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου, ἐπιτόπιος δὲ ἐξέτασις καὶ μικρὰ δοκιμαστικὴ σκαφή γενομένη ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκη κατέδειξαν ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην εὗρηται Μινωϊκὸς συνοικισμὸς σημαντικὸς. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι ὁ Μινωϊκὸς αὐτὸς συνοικισμὸς κεῖται μακρὰν τοῦ χωρίου τὸν ὅποιον κατεῖχεν ἡ ἑλληνικὴ Τύλισος (ὅστις σήμερον καλεῖται Κάτω Τύλισος). Ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τῆς Κρήτης προτίθεται νὰ ἐξερευνήσῃ τὸ ἐρχόμενον ἔτος τὸν νέον αὐτὸν Μινωϊκὸν συνοικισμόν.

(Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1908).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΑΗΣ

* «Παναθήναια» 31 Ὀκτωβρίου.

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ*

Καὶ δυστυχῶς τὰ ἔνεκα ἀμαθείας παραδείγματα καταστροφῆς βιβλίων δὲν εἶνε ὀλίγα. Ὁ μαρκήσιος δὲ Βιλενά, δὸν Ἑρρίκος τῆς Ἀραγωνίας (1384—1434) διάσημος ποιητὴς καὶ λόγιος ἴσπανός, εἰς τῶν θεμελιωτῶν τῆς καστιλιανῆς ποιήσεως, χάρις εἰς τὰς δαπάνας καὶ τὴν ἐπιμέλειάν του εἶχε σχηματίσει ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ὅπου παρὰ τὰ ἔργα ραψωδῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διεκρίνοντο πολλὰ βιβλία φιλοσοφικῶν ἐρευνῶν καὶ μαγείας, διότι ὁ ἴσπανός αὐτὸς λόγιος ἠσχολεῖτο ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν καὶ τῆς θαυματουργίας, συμφωνῶνς μὲ τὰς ἰδέας καὶ τὰ ὀνειροπολήματα τῶν χρόνων του. Μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ βασιλεὺς τῆς Καστίλλης Ἰωάννης ὁ Β', ἤρπασε τὴν βιβλιοθήκην του, τὴν ὁποίαν φορτώσας εἰς δύο μεγάλα ἀμάξια ἀπέστειλεν εἰς τὸν πνευματικόν του δομινικανὸν ἱερέα Λόπε δὲ Βαρριέντος, ὅπως τὴν ἐξετάσῃ. Ὁ ἅγιος οὗτος πατήρ, ἀμαθέστατος, μὴ ἔχων σκοπὸν νὰ ἀνησυχῇ τὸν νοῦν του μὲ τοιαύτην ἐργασίαν, προὔτιμησεν ἀντὶ νὰ τὰ ἐξετάσῃ νὰ τὰ καύσῃ!

Οἱ ἱεραπόστολοι, οἵτινες ἐξεχύθησαν εἰς τὸν νέον κόσμον τὴν ἐπαύριον τῆς ἀνακαλύψεώς του (1492), προεκάλεσαν πολυαριθμούς καταστροφὰς φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν μνημείων τόσῳ μᾶλλον ἀνεπανορθώτους, καθόσον τὰ ἐπίσημα αὐτὰ ἔγγραφα τὰ ἀπολεσθέντα ἦσαν τὰ μόνα, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ μᾶς μνησούν εἰς τὴν γλώσσαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων λαῶν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἐπειδὴ παρρησιασμένον γεγονότα — λέγει ὁ Ρόβερτσον ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς Ἀμερικῆς» — διετηροῦντο παρὰ τοῖς Μεξικανοῖς δι' ἀπεικονίσεων ἐγχρῶμων ἐπὶ περγαμινῶν, ἐπὶ βαμβάκων ὑφασμάτων καὶ ἐπὶ φλοιῶν δένδρων, οἱ πρῶτοι ἱεραπόστολοι, ἀνίκανοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν σημασίαν τῶν ἀπεικονισμάτων τούτων καὶ ξενιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀλλοκότων σχημάτων αὐτῶν, ἐθεώρουν ταῦτα ὡς εἰδωλολατρικὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ καταστρέψουν, ὅπως διευκολύνουν τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Ἰνδῶν. Διαταγὴ δὲ τοῦ Ἰωάννου δὲ Ζουμαρράγκα, φραγκισκανοῦ, πρῶτου ἐπισκόπου τοῦ Μεξικοῦ, συνήθροισαν ὅλα τὰ ἀρχεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ Μεξικοῦ καὶ τὰ ἐπυρπόλησαν. Καὶ οὕτω ἔνεκεν τοῦ φανατικοῦ ζήλου τῶν πρῶτων τούτων ἱεραποστόλων ἀπωλέσθη ἕξ ὁλοκλήρου πᾶσα πληροφορία περὶ παρρησιασμένων γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἦσαν χαραγμένα ἐπὶ τῶν βαναύσων τούτων μνημείων.

Ἄλλ' ἂν οἱ κήρυκες οὗτοι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπέφερον τοιαῦτα καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰς ἀγρίας χώρας, εἰς τὰς ὁποίας εἰσέδυσαν,

δὲν ἔσχον ὀλιγώτερα οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς ἀναφέρων εἰς τὰς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» κεφ. 19^{ον}, περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου εἰς τὴν Ἐφεσον γράφει: «Ὑπῆρχον ἐκεῖ (ἐν Ἐφέσῳ) πλείστοι ἐκ τῶν ἐξασκούντων τὰς περιέργους τέχνας, οἵτινες ἐκόμισαν τὰ βιβλία των καὶ τὰ ἔκανσαν ἐνώπιον ὄλων, ὅταν δὲ ὑπελόγησαν τὴν ἀξίαν των εὖρον, ὅτι αὕτη ἀνήρχετο εἰς πεντήκοντα χιλιάδας ἀργυρᾶ δηναρίων.» Ἀναμφιβόλως τὰ πλείστα τῶν συγγραμμάτων τούτων ἦσαν τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας, τῆς ἀλχημείας, τῆς μαγείας καὶ μαγγανείας, καὶ κατεστράφησαν ἀκριβῶς παρ' ἐκείνων, οἵτινες θύματα ὄντες τῆς διανοητικῆς πλάνης των, ἠδύνατο οὐχ ἦττον νὰ ὦσιν — ὡς λέγει καὶ ὁ Λουδοβίκος Δαλὰν — λίαν ἐπικίνδυνοι εἰς τοὺς πρῶτους Χριστιανούς. Ἐπὶ πλέον καὶ ἂν διέφευγον τότε τὸ πῦρ, οὐδὲν θὰ ἔφθανε μέχρις ἡμῶν, διότι κανὲν χειρόγραφον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν διεσώθη ἕως σήμερον. Καὶ ὅμως προξενεῖ λύπην, ὅταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι βιβλία, ὧν ἡ ἀξία ἀνήρχετο εἰς 50 χιλιάδας δηναρίων, τουτέστι περὶ τὰς 482,000 σημερινῶν φράγκων, ἐχρησίμευσαν διὰ νὰ ἀναρθῶσι πυρραὶ χαράς. Πόσα εἰκονογραφημένα βιβλία τῶν ἐθνικῶν, τῆς λατρείας τοῦ διαβόλου, τῶν ὄφρων ἢ τοῦ ἡλίου ἢ ἄλλων ἀρχαίων θρησκευτικῶν συστημάτων, τῆς ἀρχεγόνου ἀστρολογίας, τῆς χημικῆς ἐπιστήμης, τί πλήθος δεισιδαιμόνων παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας ἀποκαλοῦμεν σήμερον Λαογραφίας (Folk-Lore) συλλεγεῖσθαι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Περσῶν, τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἀπωλέσθησαν. Τὰ ἐρείπια τῆς Ἐφέσου δεικνύουν τὴν ἀρχαίαν ὑπαρξίν μιᾶς τῶν μεγαλειτέρων πόλεων, μὲ ὠραία καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, ἐλευθέρας καὶ αὐτοδιοικουμένης. Ἐκεῖ τὰ μαγικά ἔγγραφα ἐθεωροῦντο πολυτιμότερα καὶ ἱερά, παρὰ δὲ τὰς ἀπείρους μεταλλαγὰς θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν πρῶτων Χριστιανῶν, τὰ Ἐφέσια γράμματα, μικροὶ κύλινδροι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν γραμμένα μαγικὰ φράσεις, ὑπῆρχαν τὸ ἀντικείμενον σημαντικοῦ ἐμπορίου μέχρι τοῦ 4^{ου} αἰῶνος, χρησιμεύοντα ὡς προφυλακτικὰ κατὰ τῆς βασκανίας. Ὅλα ταῦτα ἐρρίφθησαν εἰς τὸ πῦρ, ὅταν οἱ εὐγλωττοὶ λόγοι τοῦ Παύλου ἐπεισαν τοὺς Ἐφεσίους περὶ τῆς θρησκευτικῆς των πλάνης. Φαντασθῆτε μίαν εὐρυτάτην πλατεῖαν — γράφει ὁ William Blades — περιστοιχουμένην ἀπὸ καλλιμάρμαρα κτίρια, εὐρισκομένην πλησίον τοῦ περιήμου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐπὶ τινος ἀναβάθρου, ὅχι πολὺ ὑψηλοῦ, τόσου ὅμως, ὥστε νὰ δεσπόζῃ τοῦ πλήθους, ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ μετὰ δυνάμεως καὶ

πάθους κατὰ τῆς δεισιδαιμονίας καὶ εἰδωλολατρείας τοῦ λαοῦ τούτου. Τὸ ἄπειρον πλήθος, τὸ ὁποῖον πρῶτην φορὰν ἀκούει τοιούτους φλογερὸς λόγους, κρέμεται ἀπὸ τὰ χεῖλη του, καὶ ὅταν λήγῃ ἡ ὁμιλία, Ἰουδαῖοι καὶ Ἑθνικοὶ, ἠλεκτρισμένοι ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τὴν εὐγλωττον καὶ πειστικὴν, τρέχουν καὶ ρίπτουν εἰς τὰς ἐκεῖ πλησίον ἀνημιμένας πυρὰς ἀνυπολόγιστον ἀριθμὸν τῶν κύλινδρων τούτων, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ βιβλίον ἐκείνων τῶν χρόνων. Ἡ αὕτη τύχη ἐπεφυλάχθη καὶ διὰ τὰ ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ μνημεῖα τῶν Περουβιανῶν.

Τῷ 1549 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος ὁ 7^{ος} ἐξέδωκε διάταγμα παραγγέλλον τὴν καταστροφὴν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν ἔργων, ὑπονοῶν πρὸ πάντων ἐν τῷ διατάγματι τούτῳ τὰ χειρόγραφα, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦσαν, τῶν ὁποίων αἱ διὰ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ πολυτίμων πετραδίων πεποιτικμέναι βιβλιοδεσίαι ὑπεῖχανον τὴν πλεονεξίαν. Μίαν ἡμέραν ἦσαν πυρὰς ἐν Ὁξφόρδῃ ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς ἀγορᾶς καὶ ἔρριψαν εἰς αὐτὰς πολυαριθμὰ μεγάλης ἀξίας βιβλία.

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Αἰδελβέργης, ἡ ἐπονομασθεῖσα Βιβλιοθήκη Παλατίνα, ἐδοκίμασε σπαρτίαν περιπετείαν. Ὅταν κατὰ τὸν τριακονταετὴ πόλεμον τῷ 1622, ἡ πόλις αὕτη ἠλώθη ὑπὸ τοῦ κόμητος δὲ Τιγύ, ὁ δούξ τῆς Βαυαρίας, ὁ εὐσεβὴς Μαξιμιλιανός, ἐδωρήσατο τὴν βιβλιοθήκην ταύτην εἰς τὸν πάπαν Γρηγόριον ΙΣ', ὅστις τὴν ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ Βατικανόν. Ἐπὶ Δημοκρατίας, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γάλλων εἰς Ἰταλίαν, 38 χειρόγραφα, ἐκλεκτὰ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, μετεφέρθησαν εἰς Παρισίους, ἀλλὰ τῷ 1815 ἀνηρπάγησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Αἰδελβέργης, οὕτω δ' ἔμειναν τὰ γερμανικὰ χειρόγραφα, περὶ τὰ 850, εἰς τὸ Βατικανόν.

Σημαντικὴ καταστροφὴ βιβλίων ἔλαβε χώραν, φαίνεται, ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης Αὐτοκρατορίας, ὑφ' ἐνὸς Παρισίνου βιβλιοπώλου, Μαρτίνου Μποςάνζ. Ἦτο ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις μόλις εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν ἐλευθέραν εἰσαγωγὴν ἀποικιακῶν προϊόντων ἀντὶ ἐξαγωγῆς ἴσης ἀξίας γαλλικῶν ἐμπορευμάτων. Ἐἶδομεν τότε, διηγεῖται ὁ Ἐδμόνδος Βερδέ, τὸν Μαρτίνον Μποςάνζ νὰ διανοηθῇ τοῦ ἑξῆς μοναδικοῦ στρατηγήματος. Μόνος ἢ ἐν συνεταιρισμῷ μετ' ἄλλων ἐφόρτωνε μεγίστας ποσότητας γαλλικῶν βιβλίων ἐπὶ πλοίων ἀποπλεόντων διὰ τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν τῆς Μάγχης, ὅταν δ' ἔφθανον ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης τὰ δέματα ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πλοῖα ἔφθανον μὲ σαβοῦραν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐπέστρεφον ἐν Γαλλίᾳ πλήρη ἀποικιακῶν προϊόντων. Τὰ κέρδη ὑπερέβαινον τὴν ἀπώλειαν τοῦ πρώτου φορτίου, τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ἦτο νὰ καταστραφῶσιν ἐποφελῶς αἱ παλαιωμένα ἐκ

δόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἔβριθον αἱ ἀποθήκαι τῶν βιβλιοπωλείων, καὶ νὰ δοθῇ ζωὴ — ἔτι μεγαλειέτερον ὠφέλημα — εἰς τὰς πολυαριθμούς καὶ ἐξόχους ἀνατυπώσεις, αἵτινες προέκυψαν πανταχόθεν ὅταν ἦλθεν ἡ Παλινόρθωσις.

Ἄλλ' ἂν εἶνε αὕτη ἡ γνώμη τοῦ Ἐδμόνδου Βερδέ, ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μποςάνζ ἔσχον ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὰ βιβλία, δὲν μᾶς πληροφορεῖ ὅμως ἂν ὁ εὐφυὴς Παρισίνος ἔμπορος ἐφόρτωνεν ἐλλιπεῖς μόνον ἐκδόσεις καὶ ἄνευ ἀξίας βιβλία. Αἱ δὲ «λαμπρὰ ἀνατυπώσεις» αἱ γενόμεναι μετὰ τὸ 1815 μᾶς ἀπεξημῶσαν ἄρα γε διὰ τὰς ἐκ τῶν ἀβαριῶν τούτων ἐπελθούσας ἀπωλείας; Ἴδου ἡ ἀπορία.

Ὅχι μικρὰς καταστροφὰς ὑπέστησαν ἑλληνικὰ καὶ βιβλιοθήκαι, αἱ δὲ συνέπειαι ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα περιέκλειον αὐταί, ὑπῆρξαν αἰσθητότεραι τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα ἔσχον ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν αἱ ἀπώλειαι τῶν ξένων βιβλιοθηκῶν.

Εἶνε γνωστὴ ἡ κατηγορηματικὴ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν ὁ μουσουλμᾶνος πραιτηγὸς Ὁμάρ ἔδωκεν εἰς τὸν ὑπαρχηγόν του, ὅταν ἡ Ἀλεξάνδρεια ἠλώθη τῷ 640 ὑπὸ τῶν ἀραβικῶν ὁρδῶν, ἐρωτήσαντα αὐτὸν τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ τὴν βιβλιοθήκην τῆς πόλεως ταύτης: «Ἐὰν ὅτι περιέχουν τὰ βιβλία ταῦτα περιλαμβάνεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ (τὸ Κοράνιον) εἶνε ἀνωφελές νὰ ὑπάρχουν» — διειμήνυσεν εἰς τὸν ὑπαρχηγόν του Ἀμρου-μπέν-Ἀλᾶς ὁ Ὁμάρ. — «Ἐὰν ἀπεναντίας τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἀντιτίθεται πρὸς τὸ Κοράνιον, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τούτων. Διατάξατε λοιπὸν νὰ τὴν καταστρέψουν». Κατὰ συνέπειαν, μετὰ τὸν θρόνον τούτον, ὁ Ἀμρου-μπέν-Ἀλᾶς διέταξε τὰ βιβλία τῆς περιήμου Ἀλεξανδρικῆς βιβλιοθήκης νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τὰ δημόσια λουτρὰ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἐχρησιμοποιήθησαν νὰ διατηρήσων τὴν θέρμανσιν τῶν λουτρῶν τούτων ἐπὶ ἕξ μῆνας — καίτοι ὁ χρόνος, χωρὶς ν' ἀναφέρωμεν τὴν περγαμινὴν, ἂν συντελῇ διὰ νὰ ἀνάπῃ τὸ πῦρ, δὲν εἶνε κατάλληλος ὅπως διατηρῇ τοῦτο. Διὰ τὴν ἀποδομένην ὅμως εἰς τὸν Ὁμάρ καταστροφὴν ταύτην, ὁ Ἀλβέρτος Σιμ ἔχει σοβαρὰς ἀντιρρήσεις, λέγων ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν ὑπῆρχε τῷ 640, κατὰ τὴν ἄλυσιν δηλαδὴ τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τοῦ Ὁμάρο. Διότι τὸ ἐν τμήμα αὐτῆς, ἰσχυρίζεται ὅτι εἶχε καὶ τῷ 47 π. Χ. ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τὸ ἕτερον τμήμα ἀπωλέσθη τετρακόσια ἔτη βραδύτερον, τῷ 390, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Θεοφίλου, ὅστις θέλων νὰ καταργῇ τὴν εἰδωλολατρείαν ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τῆς πατριαρχικῆς δικαιοδοσίας του καὶ λαβὼν ἄδειαν παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου νὰ κρημνίσῃ τὸν

* «Παναθήναια» 31 Ὀκτωβρίου.

ναδὸν τοῦ Σεράπιδος, ἐπιρρόλησε τὸ Σεραπεῖον καὶ τὰς ὑφισταμένας βιβλιοθήκας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης μέχρι τῆς ἀρτίως τοῦ ὑπαρχηγού τοῦ Ὁμάρ, Ἀμρου-μπέν-Ἀλᾶς, δὲν εὐρίσκομεν λέξιν εἰς τοὺς συγχρόνους συγγραφεῖς, ἥτις νὰ ἐπιτρέπη νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀνικοδομήθη ἡ παραμικροτέρα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη, ἀφοῦ μεταξὺ ἄλλων λόγων, ἡ εἰδωλολατρικὴ φιλολογία καὶ φιλοσοφία ἐν τῷ μεταξὺ πανταχοῦ κατεδιώχθησαν, εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκλείσει τὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν.

Διάσημος ἐπίσης μεταξὺ τῶν ἀρχαίων βιβλιοθηκῶν ἦτο καὶ ἡ ἐν Κνίδῳ, διότι ἐν αὐτῇ ἐσφύζοντο τὰ πλεῖστα τῶν ἱατρικῶν βιβλίων, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων λέγεται, ὅτι ὠφελήθη ὁ Ἱπποκράτης. Ἀλλ' ἡ πολῦτιμος αὕτη βιβλιοθήκη ἐπυρπολήθη κατόπιν ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀπαδῶν τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχαιότητος ἱατροῦ ἐκ πείσματος, ἐπειδὴ οἱ Κνίδειοι δὲν ἔστεργον ν' ἀκολουθήσωσι τὰ δόγματα τοῦ ἐνδόξου διδασκάλου τῶν. Ἐκ τῆς πυρπολήσεως ταύτης μεγάλη προέκυψε βλάβη εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην, διότι καὶ πολλοὶ ἄλλοι πολῦτιμοι παρατηρήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἱατροῦ ἀπωλέσθησαν ἀλλὰ πρὸ πλάντων ἡ διὰ τοῦ ὧτος στηθοσκοπία, ἥς ἡ δόξα τῆς ἐφευρέσεως ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἱπποκράτην.

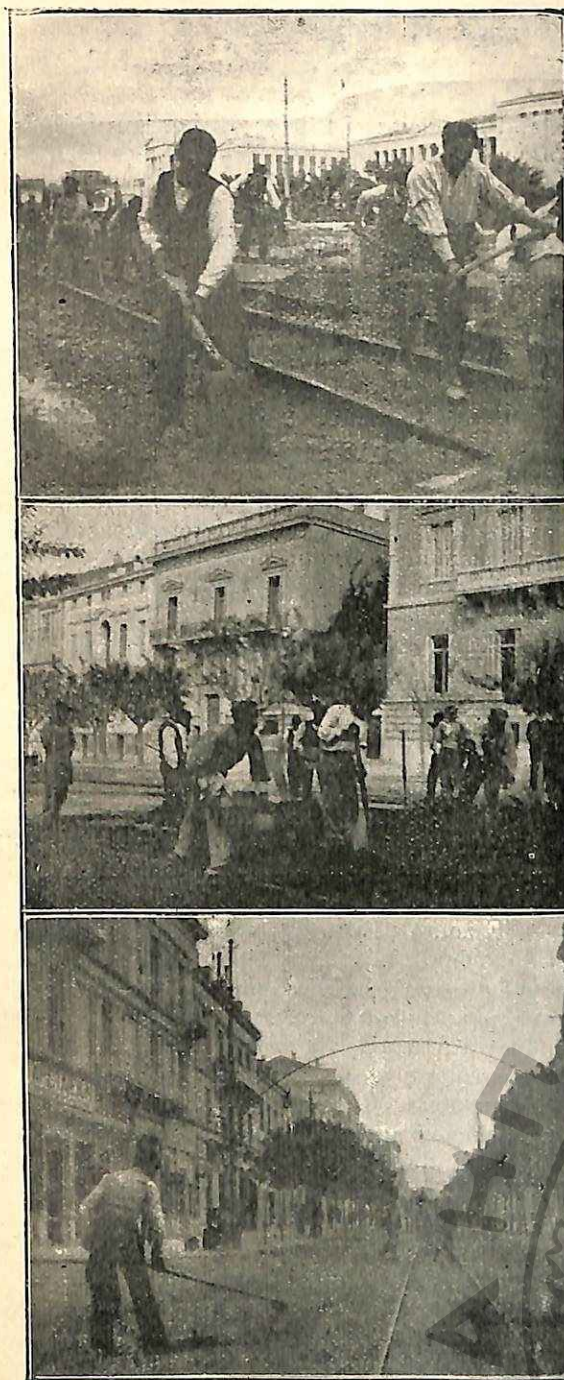
Ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Μέγας (540—604), ὁ Ἅγιος Γρηγόριος, θεωρεῖται ὅτι παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας μέγαν ἀριθμὸν ἀρχαίων ἔργων, κυρίως τοῦ Τίτου Λιβίου καὶ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι, ἐὰν δὲν ἀπετόλμησεν αὐτὴν τὴν καταστροφὴν, ἦτο ὅμως πρὸς τοῦτο ἱκανώτατος, ἀν κρίνωμεν ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυε πρὸς τοὺς Ἑλλήνας συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Βασιλείσκου τῷ 477 ἐξεργάγη πυρκαϊά, καταστρέψασα τὴν βιβλιοθήκην τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, Κωνσταντίνου, καὶ περιέχουσαν 120 χιλιάδας τόμων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πυρκαϊάν ταύτην ἐκ νέου ἐσχηματίσθη νέα αὐτοκρατορικὴ βιβλιοθήκη «ἐν τῇ καλουμένῃ Βασιλικῇ, ἔγγιστα τῶν Χαλκοπρατείων» ὡς ἀναφέρει ὁ Ζωναράς, ἥτις ἠρτίμει 33,500 τόμους καὶ ἦτο τὸ κέντρον οἰκουμένης Σχολῆς, ἥς προΐστατο ὁ «προέχων ἐν λόγοις» καλούμενος οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, μετὰ δώδεκα ἐτέρων συνοικούντων ὑποδεεστέρων λογίων. Ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι αἱ ἐν τῇ βασιλευσῇ βιβλιοθήκῃ, ὑπὸ κακῆς μοίρας διωκόμεναι, περιέπιπτον ἀπὸ συμφορᾶς εἰς συμφορὰν. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἰσάυρος, ὁ Εἰκονοκλάστης, ἔχων ἀφορμὰς κατὰ τῶν διευθυνόντων τὴν βιβλιοθήκην ταύτην, οὔτινες δὲν ὑπεχώρουν εἰς τὰς ιδέας καὶ ἀπαιτήσεις του, διέταξε τῷ 726 τὴν πυρπόλησιν αὐτῆς, καύσας ὁμοῦ βιβλία, βιβλιοθηκαρίους καὶ ἀντιγραφεῖς. Καὶ πάλιν ὅμως ἀνιδρούνη νέα βασιλικὴ βιβλιο-

θήκη ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τῆς ὁποίας τὸν πλοῦτον, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀποδεκνύει ἡ λεγομένη βιβλιοθήκη ἡ Μυριόβιβλος τοῦ Φωτίου, ἐν τῇ ὁποία περιέχεται ἀπογραφή καὶ ἀνάλυσις 280 ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς πατριαρχοῦ ἀναγνωσθεισῶν συγγραφῶν τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ δὲν περιῆλθον εἰς ἡμᾶς. Ὁ πλοῦτος ὅμως αὐτὸς μεγάλως ἡλαττώθη κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204) ὅτε τριήμερος ἐν τῇ βασιλευσῇ πυρκαϊὰ κατέστρεψε καὶ πολλὰ φιλολογικὰ μνημεῖα.

Μεγάλη ὅμως ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή τῶν βιβλίων μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ 1453. Τὴν συμφορὰν τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνεμερίσθησαν καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων ἱστορικῶν καὶ θεολόγων, τὰ ὁποία ἐκόσμιον τὰς ἐκεῖ εὐρίσκομεν βιβλιοθήκας, φωτίζοντα τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ σκορπῶντα τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ. Ὅταν δὲ ὁ Ἀγαθὸς λυσσαλέος ἐπέδραμε κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐξεπόρθησε τὴν ὥραιαν ἐπτάλοφον, ὁ νεκρώσιμος κώδων ὁ ἀναγγείλας τὴν πτῶσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐσήμανε καὶ τὸν διωγμὸν τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον διεσπάρη ἀπανταχοῦ ἐν Ἀνατολῇ καὶ Δύσει. «Δι' ἐνὸς νομίσματος—λέγει ὁ Δούκας—δέκα βιβλίοι ἐπιπράσκοντο, Ἀριστοτελικοί, Πλατωνικοί, θεολογικοί, καὶ ἄλλοι πᾶν εἶδος βιβλίων εὐαγγέλια μετὰ κόσμον παντοῖον ὑπὲρ μέτρον, ἀνασπῶντες τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, ἀλλ' ἐπώλουν, ἀλλ' ἔριπτον». Τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπολεσθέντων τότε τόμων ὁ Λαυρέντιος Κυρῖνος ἐν τινὶ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε', ἀναβιβάζει εἰς χιλίους διακοσίους.

Ὑπὸ τὸν ζόφον καὶ τὸν βαρὺν κλοιὸν τῆς δουλείας τῶν 400 περίπου ἐτῶν, ὀλίγη δύναμις καὶ μεγάλα δυσχέρεια ὑπῆρχον πρὸς συγκρότησιν ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν. Καὶ ναι μὲν πολλά, πρὸ τῆς ἁλώσεως ὑπάρχουσαι, διετηρήθησαν, καὶ τὰ μοναστήρια, ἀληθεῖς προμαχῶνες τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσης, διεφύλαξαν ὡς ἱερὰς παρακαταθήκας τὰ βιβλία καὶ τὰ χειρόγραφα, ὅσα εἶχον καὶ ἄλλα τὰ ὁποία εἰς αὐτὰ προσεκομίσθησαν πρὸς ἀσφάλειαν, ἀλλὰ καὶ πόσαι δὲν ἐληλατήθησαν, δὲν ἐπυρπολήθησαν ἢ δὲν ἐπωλήθησαν ὡς ἀχρηστος χάρτης, πρὸς ἐξοικονομῆσιν χρημάτων ὑπὸ τῶν πενομένων κατόχων τοιούτων βιβλιοθηκῶν. Ὅταν δὲ ὁ ἑλληνικὸς γίγας ἐξηγέρθη, τὸ πῦρ δὲ καὶ ὁ σίδηρος ἐλυμαίνοντο τὴν Ἑλλάδα, σκορπίζοντα τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφὴν, δὲν ἦτο δυνατόν ἢ καὶ τὰ βιβλία νὰ ὑποκύνουν εἰς τὸν ὄλεθρον. Πρώτιστον δὲ παρὰδειγμα τούτου ὅσον καὶ φροβερὸν, διὰ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς βιβλίων, παρέχει ἡ πολυτιμότερα τῶν σωζομένων ἐν Ἑλλάδι τότε βιβλιοθηκῶν, ἡ τῆς Δημητσάνης, ἥτις προσέφερεν ἐκουσίως τὰ συγγράμματά της ὁλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς κινδυνευούσης Πατρίδος.

Ἡ ἀσφαλτόστρωσις τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου εἰς δύο εἰκόνας.

Ὁ ὁδοκαθαριστής, ὁδὸς Σταδίου — Φωτογρ. Θ. Θ.

Ὁ Ἰερώνυμος Βογιατζῆς ἐν τῇ «περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ περὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ πρώτων αὐτῆς διδασκάλων» ἱστορικῇ διατριβῇ του, ὡς ἐξῆς γράφει περὶ τῆς καταστροφῆς, ἣν ὑπέστη ἡ βιβλιοθήκη τῆς Δημητσάνης κατὰ τὸν Ἰερὸν Ἀγῶνα: «Χαρτίου δὲ πρὸς κατασκευὴν φυνεσίων ἦτο μεγίστη ἔλλειψις καὶ ὅλως ἀδύνατος ἡ ἀλλαχόθεν προμήθεια αὐτοῦ.

«Πρὸς ἀναπλήρωσιν λοιπὸν τῆς ἄλλως ἀνοικονομήτου ἐλλείψεως ταύτης, ἥτις ἤθελε σβέσει τὰς πρώτας φλόγας τοῦ πυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ καταπαύσει εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχάς της, ὡς τὴν τοῦ 1769, ὥφειλε νῦν ἡ Σχολή, ἥτις εἶχε παρασκευάσει τὸ καθ' ἑαυτὴν τὴν ἐπανάστασιν, νὰ προσφέρῃ τὸν μέγιστον ἔρανον, τὴν βιβλιοθήκην αὐτῆς, ἥτις διὰ τῶν ἐπὶ 58 ἔτη διηνεκῶν συλλογῶν τῶν πρώτων διδασκάλων καὶ μάλιστα τοῦ πρεσβυτέρου Ἀγαπίου, περιεχομένου πάσας τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας τὰς πόλεις καὶ μοναστήρια καὶ λαμβάνοντος πᾶν ἄξιον λόγου βιβλίον πρὸς πλουτισμὸν τῆς ἐν τῇ Πατρὶδι Σχολῆς, διὰ τῶν προσφορῶν τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ τοῦ Πατριαρχοῦ Γρηγορίου καὶ ἄλλων φιλομούσων Δημητσανιτῶν, παρεπιδημούντων εἰς τὰς μεγάλας τῆς Τουρκίας πόλεις καὶ διηνεκῶς πεμπόντων εἰς τὴν Σχολὴν βιβλία, εἶχεν ἤδη περὶ τὰς ἀρχάς τῆς ἐπαναστάσεως ὅχι εὐκαταφρόνητον ἀριθμὸν βιβλίων ἀρχαίων καὶ σπανίων ἐκδόσεων ἀπάντων τῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν πατέρων. Τὸ μέγιστον μέρος τῆς πολυτόμου ταύτης βιβλιοθήκης προσέφερεν ἡ Σχολὴ Δημητσάνης κατὰ τὰ δύο πρώτα ἔτη τῆς ἐπανάστασεως πρὸς σωτηρίαν τῆς Πατρίδος. Ὅστε μόλις διεσώθησαν καὶ διετηρήθησαν περὶ τοὺς 1500 τόμοι. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἤθελε στερεῖσθαι ἡ Σχολή, ἂν ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐφρόντιζε νὰ φέρῃ ἔξωθεν χαρτίον». Εἶνε τῶντι λυπηρὰ ἡ ὑπενθύμις τῆς καταστροφῆς ταύτης, ἀλλ' ὑπεράνω τῆς θλίψεως αὐτῆς ἀναμνήσεως τίθεται ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ Γένους. Τὰ βιβλία ταῦτα μετὰ 400 ἔτη ἐξεδικοῦντο τὴν ἐξόντωσιν τῶν ἀδελφῶν τῶν, τῶν ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναρπαγέντων καὶ διασκορπισθέντων ὑπὸ τῶν σιφῶν τοῦ κατακτητοῦ κατὰ τὴν ἄλωσιν. Καὶ ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνας ἐφώτισαν καὶ ὑπεδαύλισαν ἐν τῷ κρυφῷ διὰ τῶν σελίδων τῶν τὴν ἐπιβαλλομένην ἀποτίναξιν τοῦ βαρβαρικοῦ σκότους, ἐβρόντοφώνησαν ἤδη δι' ἄλλου τρόπου τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ φιλελευθέρου πνεύματος. Εἶνε ἴσως ἡ μόνη καταστροφὴ βιβλίων τὴν ὁποίαν ἐξαγνίζει ὁ σκοπός.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

Επειδή και ο Σατανᾶς, ἄρχισε νὰ μᾶς λέη ὁ Καπετάνιος, κατακρημνίσθηκε ἀπ' τὸν οὐρανὸ μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, διότι ἀπὸ τὴν φθονερή του ὑπερηφάνεια ἀρνήθηκε νὰ αἰνέσῃ τὸν Θεό, ὁ Παντοδύναμος θέλησεν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνταρσία αὐτή, νὰ γνωρίσῃ τὰς φιλοδοξίας καὶ τοὺς πόθους ὅλων τῶν Πνευμάτων ποὺ ἔχει σ' τὴν ἐξουσία του. Τὰ ἐκάλεσε τὸ λοιπὸν τριγύρω ἀπὸ τὸν θρόνον του καὶ μετ' ὁλοδιδόλου πατρικῆ καλοσύνης, ἐρώτησε τὸ καθένα ἀπὸ αὐτά.

— Πές μου, τέκνον μου, τί ἄλλο ἀκόμα ἐπιθυμεῖς;

— Ὅλα, ἔξω ἀπὸ μία Βίλα¹ ποὺ ἦταν πολὺ μικροῦλα καὶ ποὺ ἦταν τόσῳ ὥμορφῳ μετὰ τὰ μακρὰ ξανθὰ μαλλιά, μετὰ τὸ τριανταφυλλένιο πρόσωπο καὶ μετὰ τὰ γαλανὰ τὰ μάτια, μὰ καὶ μετὰ τὸ παραπάνω γυναικῶδες ἄν καὶ ἀληθινὸ Πνεῦμα, ἀπάντησαν.

— Ὅ, τι ἔκαμε ὁ Κύριος εἶνε καλὰ καμωμένο!

— Ἐγώ, εἶπε ἡ Βίλα μετὰ ἀρέλεια καὶ μ' ἓνα θελκτικὸ χαμόγελο ποὺ θὰ ἐμάγευαν κάθε ἄλλον ἀπ' τὸν Παντοδύναμο, δὲν ἔχω παρὰ μία μόνο ἐπιθυμία: νὰ βλεπῶ ν' ἀλλάξῃ τὸ χρῶμα τῶν ματιῶν μου καὶ τῶν μαλλιῶν μου. Θεέ μου παντοδύναμε, δός μου μαῦρα μάτια ἀστραφτερά καὶ μαλλιά κατὰμαυρα, ποὺ ὅποια τάχει εἶνε γερὴ καὶ δυνατὴ.

— Ἀνόγη! Ἀμαρτωλὴ φιλάρεσκη, διέκοψε καὶ εἶπε ὁ Πανάγαθος σουφρόνοντας τρομερὰ τὰ φρόνδια.

Δὲν εἶπε τίποτε ἄλλο.

Ἀμέσως τὰ γαλανὰ μάτια τῆς Βίλας ἔγιναν δύο ρεῖθρα ἀπὸ δάκρυα. Αἰῶνες κ' αἰῶνες ἐχύθησαν ἀπὸ τὰ μάτια τῆς τ' ἀδειανὰ ἀληθινὰ ποτάμια ποὺ ἐσχημάτισαν τὴν λίμνη Ὀσκοδάρ².

Μίαν καλὴν ἡμέρα σκύβοντας ὅσον κόσμον ἀπὸ ἐπάνω ἀπ' τὸν οὐρανὸ, ὥσαν πατέρας ἐπάνω στὴν κοῦνια τοῦ γυιοῦ του ὁ Δημιουργὸς ἐξαφνίσθηκε ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῆς λίμνης Ὀσκοδάρ, ἀπὸ τὰ καθάρια γαλανὰ νερά της.

— Μπα! εἶπε, αὐτὸ τὸ θαυμάσιο μέρος δὲν τὸ ἐγνώριζα.

— Πῶς, Κύριε, τοῦ εἶπε ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον

ἰσχυρὰ πρόσωπα τῆς θείας ἀκολουθίας, ἐξέχασες λοιπὸν τὴν ἄμοιρη Βίλα, ποὺ ἐπάνω εἰς τὸν δίκαιο θυμὸ σου τὴν ἐτιμώρησες τόσο αὐστηρὰ γιὰ τὴν ἀμαρτωλὴ της φιλαρέσκεια; Ἡ ὠραία αὐτὴ λίμνη ἔγινε ἀπὸ τὰ δάκρυα ποὺ χύνει αἰῶνες τώρα...

— Ἀ! ἐννοῶ, εἶπε ὁ Παντοδύναμος κ' ἐκτύπησε τὸ μέτωπο μετὰ ὀδυνηρὰ ἐκπληξί. Τὴν καὶ μὲν τὴν μικροῦλα τὴν Βίλα! Γρήγορα φέρετέ τὴν ἐδῶ!

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγον ἡ Βίλα, ποὺ τὰ βαθουλωτὰ της τὰ μάτια ἦταν δύο πηγὲς ἀνεξάντλητες, ἦσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

— Φιλάρεσκη μικροῦλα, εἶπε μετὰ χαμόγελο εὐσπλαχνικὸ ὁ Κύριος τῶν πάντων, ἀρκετὰ ἐτιμωρήθηκες διὰ τὸ ἀμαρτημά σου. Σοῦ ξανδίνω τὰ μάτια σου. Καὶ τώρα σκύψε κατὰ τὴν γῆ, καὶ κύτταξε. Τί βλέπεις;

— Βλέπω, Κύριε, μία θαυμάσια λίμνη, μία μεγάλη γαλανὴ λίμνη ποὺ τὴν περιτριγυρίζουν ψηλὰ βουνά. Ἐνα μέρος ἀπὸ τῆς ὄχθης της, ἐκεῖνο ποὺ εἶνε ἀνάμεσα σὲ δύο ποτάμια, ἔχει κρόσσια ὀλόχρυσα, τ' ἀραποσίτια καὶ τὰ ὄριμα ἀστάρια. Τί διάφανο ποὺ εἶνε τὸ γαλανὸ χρῶμα τῆς ὠραίας αὐτῆς λίμνης καὶ πῶς τὰ ξανθὰ αὐτὰ ἀστάρια κουνιῶνται τώρα ποὺ τὰ σαλεύει ὁ ἄνεμος. Θὰ ἦθελα, Κύριε, νὰ ζήσω αἰῶνια εἰς τὸν εὐλογημένον αὐτὸν τόπον.

— Ἐ λοιπὸν, Βίλα, τὸ χρῶμα αὐτὸ τὸ γαλανὸ καὶ τὸ χρῶμα τὸ ξανθὸ, χρῶμα τῶν ματιῶν σου καὶ χρῶμα τῶν μαλλιῶν σου, εἶνε ἐκεῖνα ποὺ ἄλλοτε τὰ περιφρόνησες. Μάθε λοιπὸν καὶ νὰ θυμᾶσαι πάντα πῶς τὸ κάθε τι ποὺ ἐπλάσθηκε ἀπὸ τὸ χερὶ τοῦ Θεοῦ εἶνε ὠραῖο καὶ ἱερό.

Ἡ μικροῦλα ἡ Βίλα, ποὺ ἡ λύπη καὶ τὰ δάκρυα τῶν αἰώνων, δὲν τῆς εἶχαν ὥς τόσο πάρει κανὲν ἀπὸ τὰ θέλητρά της, ἐπροσκύνησε μετὰ χάρι χωρὶς νὰ μιλήσῃ ἀπὸ φόβο μήπως καὶ εἰπῇ πάλι τίποτε ποὺ δὲν ἔπρεπε.

— Καὶ τώρα, εἶπε ἀκόμα ὁ Κύριος, τ' ὄνειρό σου ἂς πραγματοποιηθῇ. Ἀρκετὰ ἐβασανίσθηκες σοῦ χαρίζω τὴν λίμνη Ὀσκοδάρ. Πήγαινε. Ὁ καθαρὸς αὐτὸς καθρέφτης τ' οὐρανοῦ εἶν' ἄξιος νὰ καθρεφτίζῃ καὶ τὴν ὁμορφιά σου, τῆς εἶπε ἀκόμα ὁ Πανάγαθος, μετὰ καλόβουλο χαμόγελο ποὺ ἔδειχνε πῶς ἦταν εὐχαριστημένος, καὶ κάθε στιγμή θὰ σοῦ ἐνθυμίζῃ τὴν αἰώνια καὶ θεία τελειότητα τῆς δημιουργίας σου.

(Μετάφρ. Χ. Θ. Δ.)

ARMANDO ΔΑΓΥΟ

¹ Νύμφη τῶν Ὑδάτων.

² Τουρκικὴ ἐπωνυμία τῆς λίμνης.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Θεία Σάρρα

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Ἐπήγατε νὰ ἰδῇτε τὴν θεῖαν Σάρραν; Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τὴν Σάρραν ναί. Τὴν θεῖαν ὄχι.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν ἐννοῶ. Μήπως ἀλλάξατε καὶ σεῖς ἰδέαν διὰ τὴν μεγάλην ἡθοιοῦν;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν ἀλλάξα καθόλου. Ὑπάρχουν ὅμως στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας μερικοὶ τίτλοι τοὺς ὁποίους ἀπονέμουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τοὺς ὁμοίους των, γίνονται ἐξαιρετικῶς εἰρωνικοί, τραγικῶς εἰρωνικοί. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ τίτλος τῆς θειότητος. Ματαίως ζητοῦμεν βλέπετε νὰ ὑψωθῶμεν μέχρι τῶν θεῶν. Οἱ θεοὶ δὲν ἀρνοῦν νὰ μᾶς ἀποδείξουν ὅτι εἰμεθα κοινότατοι θνητοὶ καὶ ὅτι ἄδικα προσπαθοῦμεν νὰ τοὺς ὁμοιάσωμεν.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως ὑπάρχουν ἄνθρωποι, διδάσκαλε, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ὅσον καὶ μερικοὶ θεοὶ. Καὶ ὑπάρχουν ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν περισσότερον ἀπὸ μερικοὺς θεοὺς.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Αὐτὸ ποὺ ὀνομάζετε ζωὴν δὲν εἶναι παρὰ ἓνας ἀντικατοπτρισμὸς ζωῆς. Μόνον οἱ θεοὶ εἶναι ἀθάνατοι καὶ ὅταν ἀποθνήσκουν ἀκόμη. Διότι οἱ θεοὶ δὲν γενοῦν. Λέγουν ὅτι ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀρτεμις ἀπέθαναν. Ἀλλὰ ποῖος εἰμπορεῖ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι διὰ ν' ἀποθάνουν ἐγήρασαν πρῶτα; Εἶδате ποτὲ καμίαν εἰκόνα τῆς Ἀφροδίτης νὰ ὁμοιάξῃ μετὰ τὴν μίμνην σας; Ἀκόμη καὶ οἱ νεοὶ ζωγράφοι τὴν ζωγραφίζουν ἀπαράλλακτα, ὅπως οἱ παλαιοί. Εἰμαι βέβαιος ὅτι οἱ θεοὶ δὲν ἀποθνήσκουν. Χάνονται ἀπλῶς ἀπὸ τὰς αἰσθησεῖς μας, διὰ νὰ ξαναέλθουν, ποῖος ἤξευρε ποτε, ὅπως οἱ κομῆται. Καὶ ὁ νεώτερος ἀκόμη τῶν θεῶν ὁ Ἰησοῦς, δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὸν νόμον τῆς φθορᾶς. Ἀνεστήθη καὶ ἀνελήφθη. Ἐὰν εἰμπορούσατε νὰ μοῦ ὑποδείξετε μίαν ἀσθεντικὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ γέροντος, θὰ ἦμουν πρόθυμος νὰ ρηθῇ τὴν θεοότητά του. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἤμπορέσατε. Διότι δὲν ἐπέτρεψε εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ γεράσῃ.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὅστε βλέπετε τὸν θάνατον μόνον εἰς τὸ γῆρας;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ποῦ ἄλλοι θέλετε νὰ τὸν ἴδω; Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζομεν θάνατον εἶναι μία στιγμή, ποὺ μᾶς διαφεύγει. Ἐνας νεκρὸς ὁμοιάζει κάποτε μετὰ τὸν καλύτερον ἀπὸ τοὺς ζωντανούς. Ὁ Πορφύρας εἰς ἓνα παλαιὸν τοῦ ποιήμα ὕμνει τὴν ὠραιότητα τῶν νεκρῶν παρθένων, τὰς ὁποίας θέλει νὰ ἐξυπνήσῃ, μετὰ τὴν ἀρμονίαν τῶν στίχων του, εἰς μίαν ζωὴν νέας ἀγάπης. Ἐνῶ τὸ γῆρας... Εἶναι ὁ ἀληθινὸς θάνατος, τὸν ὁποῖον βλέπομεν καὶ παρακολουθοῦμεν μετὰ τὰ μάτια μας.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως ποτε τὸ γῆρας δὲν μοῦ ἔδωκε τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου. Ὑπάρχουν γέροι θαλερώτεροι καὶ ζωντανότεροι ἀπὸ τοὺς νέους. Ἐγὼ ἐμπρός μου αὐτὴν τὴν στιγμήν τὸ εὐλογιότερον παράδειγμα.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐὰν δὲν μετέρχασαι αὐτὴν τὴν στιγμήν μίαν ἄτοπον κολακείαν, σημαίνει ὅτι, μολοντὶ ἐσπουδάσας φιλοσοφίαν, ἱατρικὴν καὶ νομικὴν, δὲν κατώρθωσας νὰ παλαστήσῃς ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νὰ βλέπῃς τὰ πράγματα μετὰ τὰ μάτια τῆς ἔξεως καὶ τῆς παραδόσεως. Δηλαδή δὲν ἔγινες ἀκόμη ἀρκετὰ ἄσφορος. Εἰδεμὶ θὰ ἐβλεπες τὸν θάνατον εἰς κάθε στιγμήν ἐπάνω σου καὶ θὰ ἔπανεσ πρό πολλοῦ νὰ κλαίης, διότι δὲν θὰ σ' ἐφθάναν τὰ δάκρυά σου, διὰ νὰ θηρηθῇς ἐπάνω εἰς τὸν ἴδιον νεκρὸν σου.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως ἀπέκαμα νὰ κλαίω τοὺς νεκρούς.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Διότι κλαίεις τοὺς ξένους. Ὅχι τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐγὼ ὅμως, ποὺ εἰμαι τώρα ἐβδομήντα ἐτῶν, ὅσον καὶ ἡ θεία Σάρρα, κυττάζω μετὰ συνεχή θλίψιν πρὸ σαρα τα ἐτῶν, τὸν θάνατον νὰ περιπατῇ ἐπάνω μου. Τὸν εἶδα ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι μου, ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπόν μου, ἐπάνω εἰς τὰ μάγουλά μου, μέσα εἰς τὰ μάτια μου τὸν εἶδα, νὰ περιπατῇ ὡς κάμπη ὀλόκληρα ἔτη. Τὸν αἰσθάνθηκα μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα μου, μέσα εἰς τὰς ἀρθρώσεις μου, μέσα εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μου. Τὸν ἀκουσα εἰς τοὺς παλμούς τῆς καρδίας μου. Ἐλαβα μηνύματά του ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα ὄργανα τοῦ σώματός μου. Ἐσὺ βέβαια θὰ περιμένῃς νὰ με κλαύσῃς, ὅταν σὲ εἰδοποιήσῃ ἡ ψαλμωδία τῶν ἱερῶν. Ἐγὼ ὅμως ἐκλαυσα τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ εἰς ἓνα καθρέπτην κουρείου εἶδα ὅτι τὰ μάγουλά μου δὲν ὁμοιάζουν μετὰ τὰ μάγουλα ἐνὸς παιδιοῦ, ποὺ ἐκούρευε δίπλα μου τὰ ὠραῖα ξανθὰ καὶ βοστρυχωτὰ του μαλλιά, τὰ ὁποῖα καὶ κοιμένα ἀκόμη κάτω εἰς τὸ πάτωμα, ἦσαν πλέον ζωντανὰ ἀπὸ τὰ δικά μου, ποὺ ἔμεναν στερεὰ ριζωμένα εἰς τὸ κεφάλι μου.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀλλὰ δὲν μοῦ εἶπατε τίποτε, διδάσκαλε, διὰ τὴν Σάρραν. Βλέπετε ὅτι ἐδέχθη νὰ φαιρῶσά το «θεία», διὰ νὰ ἐξίλεσθῃ διὰ τὴν ἀδελήτην εἰρωνείαν μου. Δὲν μοῦ εἶπατε τίποτε διὰ τὴν θνητὴν Σάρραν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἀλλὰ τί ἄλλο κάμνω, παρὰ νὰ σοῦ ὁμιλῶ διαρκῶς διὰ τὴν Σάρραν; Δὲν τὸ ἐννόησες ἀπὸ τὴν μελαγχολίαν μου;

Ὁ ΜΑΘ. — Ὅστε γεροντὰ λοιπὸν καὶ ἡ Τέχνη; Τίποτε λοιπὸν δὲν εἶναι ἀθάνατον εἰς τὸν κόσμον;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἰδίως ἡ τέχνη τῶν ἡθοιοῦν. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ τοὺς ἀγαπῶμεν περισσότερον καὶ νὰ τοὺς περιβάλλωμεν μετὰ τὴν θερμότεραν στοργὴν μας. Ἡ τέχνη τῶν σβύνει μαζί μετὰ τὴν ζωὴν των. Καὶ αὐτὸ εἶναι τραγικόν. Ἡ ζωὴ τῶν ἄλλων καλλιτεχνῶν ἔχει τὸν ἀντικατοπτρισμὸν τῆς εἰς τὴν ἀπόστασιν τοῦ χρόνου, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζομεν ἀθανασία. Ὁ Μυσοῦ φάλλει ἀκόμη τοὺς ἐρωτὰς του, ἀλλὰ ὁ ἐναγκαλισμὸς μίαν Παρὴλ ἔσβησε διὰ παντός. Καὶ ὁ ἐναγκαλισμὸς τῆς Σάρρας ἔχει καί τι ἀπὸ τὸν ἐναγκαλισμὸν τῶν βρυκολάκων. Αἱ μεγάλοι ἡθοιοὶ δικαιῶνται, περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ζωγράφους, εἰς τὴν λατρίαν ποὺ ἀπαιτοῦν τὰ ρόδα, τὰ ὁποῖα ζοῦν ἀπὸ τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο. Εἶναι τὸ τιμαφέστερον εἶδος τῆς τέχνης, διότι εἶναι τὸ παροδικώτερον. Καὶ οἱ ἄνθρωποι, διὰ νὰ εἶναι συνεπεῖς πρὸς τὴν φύσιν των, πρέπει νὰ θαυμάζουν μόνον τὰ παροδικὰ πράγματα. Τὰ ἀθάνατα εἶναι φροντίς τῶν θεῶν.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀλλὰ τότε διατὶ ἐπιμένει ἡ μεγάλη αὐτὴ δημιουργὸς τῶν ψυχῶν νὰ ζῇ, ἀκόμη καὶ νεκρά, ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Διότι ἡ ζωὴ τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν ὁμοιάζει μετὰ ὄνειρον καὶ μέσα εἰς τὸ ὄνειρον ὅλοι εἰμεθα ἀθάνατοι. Προχθὲς ἔβλεπα εἰς τὸ ὄνειρόν μου, ἓνα ὄνειρον ποὺ ἐτελείωσε πολὺ προῶρως, ὅπως ὅλα τὰ ὄνειρα, ὅτι ἦμουν τάχα — φαντάσου! — ἓνας Σάτυρος καὶ ἐκνηνοῦσα μίαν Νύμφην μέσα εἰς τοὺς Ἀρκάδικους δρυμούς. Ἐπρεπε νὰ ἰδῇς πῶς ἔτρεχα καὶ με ποῖαν εὐλογισίαν ἐπηδοῦσα τοὺς δάμνους καὶ πῶς ἀνερχοῦμαι ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα καὶ πῶς ἐφθασα τὴν δραπέτιδά καὶ με ποῖαν δύναμιν τὴν ἐσφίξα εἰς τὸ στήθος μου. Τόσον ἐτριζαν τὰ κόκκαλά της, ὥστε ἐξ-

Η ΣΑΡΡΑ ΜΠΕΡΝΑΡ ΟΤΑΝ ΑΦΗΚΕ ΤΟ ΩΔΕΙΟΝ

πησα εις την θειοτέραν στιγμήν, ὅπως ἐξυπνᾷ κανεῖς εἰς τὰ ὠραία ὄνειρα.

Ο ΜΑΘ. — Ἀλλὰ ἡ Σάρρα, ἡ μεγάλη Σάρρα, δὲν ἐξυπνᾷ φαινεται ποτέ.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Οἱ καλλιτέχναι δὲν ἐξυπνοῦν ποτέ. Ζοῦν πάντα μέσα εἰς τὸ ὄνειρον. Τὸ λάθος εἶναι ἰδικόν μας πού πηγαίνομεν νὰ ἰδοῦμε τὴν ἐσωτερικὴν τους ζωὴν μὲ τὰ μάτια μας ἀνοικτά. Ἐγὼ ἂν ἤμιον εἰς τὴν θέσιν της, θὰ ἐπαίξα εἰς ἓνα θέατρον μὲ κλεισμένας τὰς θύρας πρὸς τὴν βάνανσον περιέργειαν τοῦ ὄχλου. Θὰ ἐδημιουργοῦσα δηλαδὴ ἓνα ὄνειρον διὰ τὸν ἑαυτόν μου.

Ο ΜΑΘ. — Ἡ τουλάχιστον θὰ παύσατε γεροντικούς ῥόλους.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πόσον εἴσθε ἀπατημένος. Χρειαζέται πολλὴ νεότης διὰ νὰ μιμηθῇ κανεῖς τὸ γῆρας. Κάθε δημιουργία ἔχει ἀνάγκην νεότητος. Καὶ βλέπετε, ὅτι, χωρὶς νὰ τὸ θέλετε, μοῦ ἐνθυμίσατε ἀκόμη μίαν εἰρωνειαν τῆς ἀχαρίστου αὐτῆς τέχνης. Ἐνας γέρος ἡθοποιὸς δὲν ἔμπορεῖ νὰ παίξῃ οὔτε τὰ γηρατεῖα ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν. Καὶ αὐτὸ εἶναι φοβερόν. Ὁ Ρόσσης μόνον εἰς τὴν ἀκμὴν του ἐπαίξεν ὑπερόχως τὸν Βασιλέα Λήρ.

Ο ΜΑΘ. — Χωρὶς νὰ εἶμαι ἡθοποιὸς μ' ἐκάματε νὰ φοβῶμαι τὸ γῆρας καὶ νὰ εἶμαι ἄτρομος ἐμπρὸς εἰς τὸν θάνατον.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ποῖος σὰς εἶπε, ὅτι δὲν εἴσθε ἡθοποιός. Ὅλοι μας εἴμεθα ἡθοποιοί, ἀλλὰ ἡθοποιοὶ

μ' ἓνα ἄσημον καὶ μικρὸν τάλαντον. Καὶ δι' αὐτὸ ὅλοι μας πρέπει νὰ φοβούμεθα τὸ γῆρας περισσότερον ἀπὸ τὸν θάνατον. Νεκρὸς δὲν εἶναι ἐκεῖνος πού ἀπέθανε νέος. Νεκρὸς εἶναι μόνον ἐκεῖνος πού γερονᾷ. Διότι αὐτὸς μόνος ἔχει τὴν αἰσθησὶν τοῦ θανάτου του. Χωρὶς τὸ γῆρας, κανένας δὲν θὰ εἴξευρε νὰ μᾶς πληροφορήσῃ τί εἶναι ὁ θάνατος.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Exordium

ΑΠΟ ΤΙΝΩΝ ἐβδομάδων ὁ κ. Χρηστομάνος ἀπεφάσισε νὰ ἐκπλήξῃ τὸν κόσμον. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν του σχετικῶς μὲ τοὺς ἄλλους ἀναγνώστας, ὅσον δι' ἐμὲ τὸν βεβαίω ὅτι ἔμεινα ἐμβρόντητος. Εἴμ' ἐγὼ ὑπὲρ τὸ δέον ἀπλοϊκός, εἶνε ὁ κ. Κ. Χ. . . ὑπὲρ τὸ δέον πολιτισμένος; Ἀφήνω τὸ ζήτημα ἄλυστον καὶ προχωρῶ. Τὸ βλέμμα μου ἐσταμάτησε εἰς ἓνα τίτλον μὲ λατινικὰ γράμματα EXORDIUM. Ἀπὸ κάθε τι πού διαβάσω ἔχω τὴν ἀπαίτησιν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου νὰ τὸ ἐννοῶ καὶ εἶδα εἰς τὸ προχειρότερον λεξικόν.

EXORDIUM=ἐξάνθημα, παράγεται ἀπὸ τὸ ex καὶ ordium ὅπως καὶ ex-centricité, ἐξ-ἀμβλωμα, ἐξ-ἐμῶ, ἐξ-ἀπτομαι, ἐξ-ἀντλοῦμαι, ἐξ-ἐμάνην καὶ. . . Ἐξ-ἀρχόπουλος.

Ἐπείσθην ὅτι ὁ τίτλος ἔχει καλῶς καὶ ἠθέλησα ν' ἀπολαύσω τὸ κείμενον. Ἐκεῖ μ' ἐπερίμενε ἡ μεγάλη καὶ τελειωτικὴ ἐκπλήξις. Ἦξευρα ὅλας τὰς λέξεις καὶ δὲν ἐκαταλάβαινα γοῦ. Ἐπειτα ἀπειροσπληνῇ ἀποσιωπητικὰ ἠκολούθουν, καὶ τότε ἐνεθυμήθην τὸ ἀρχαῖον ρητόν «ἡ σιγὴ κόσμον τῇ γυναικὶ (καὶ δι' τῇ κούρσῳ-πόλῃ) φέρει». Ἀλλὰ βέβαια αὐτὸ δὲν ἦτο ἀρκετὴ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν ἐνὸς ἔργου τοῦ κ. Χρηστομάνου καὶ ἀφοῦ ὁ τίτλος καὶ τὸ περιεχόμενον ἦσαν ἐξανθηματικά, ἀπετάθην εἰς ἓνα ἱατρὸν φίλον μου καὶ φιλολογοῦντα — ὄχι τὸν κ. Νιρβάναν πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων καὶ ἀτελευτήτων πειραγματογραφίας.

— Γιατρέ μου, ἐρώτησα μὲ δειλίαν, σεῖς πού τὰ ξέρετε ὅλα, πέτε μου, ὡς ἱατρός ἢ ὡς καλλιτέχνης θὰ ἐξετάσετε τὸ Κυριακάτικον ἐξάνθημα τοῦ κ. Χρηστο-

Η ΣΑΡΡΑ ΜΠΕΡΝΑΡ 12 ΕΤΩΝ ΚΑΙ Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΗΣ

μάνου; Συνδέομαι μὲ τὸν συγγραφέα τῶν «Τριῶν Φιλιῶν» καὶ φροντίζω περὶ τῆς ὑγείας του.

— Ἐνθυμίσατε τὴν ἐγκυμοσύνην τῆς ἀειμνήστου Δράγας τῆς Σεργίας;

— Ἐνθυμοῦμαι, ἀλλὰ ποῖα ἡ σχέσις; Σὰς ἐρωτῶ γιὰ τὸν κ. Χρηστομάνον.

— Ὑπομονή, κ. Σάντσε. Ὁ πρόγονός σας ἦτον πολὺ πῶς ὑπομονητικὸς ἀπὸ σᾶς, γ' αὐτὸ ἔκανε χωρὶς καὶ μὲ τὸν Λὸν Κιχῶτο. Βεβαιώθητε, πῶς ἂν ὁ τελευταῖος ἔβγαζεν ἐξάνθημα, δὲ θὰ γαλοῦσε ὁ ὁμώνυμός σας τὸν κόσμον. Λοιπὸν συνεχίζω. Ἡ μακαρίτις Δράγα ἐκνοφῶρει ἐπὶ ἐννέα μῆνας ἀνεῖμον.

— Λοιπὸν;

— Ἡ ἐγκυμοσύνη πομφόλυξ καὶ διεργάγη.

— Καὶ ὁ κ. Χρηστομάνος;

— Ἐφθάσαμε καὶ εἰς αὐτόν. Παθαίνει τὸ ἴδιο, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι κνοφῶρει ἔξ ἡμέρας κ' ἐλευθερώνεται τὴν ἐβδόμην. Ἡ μᾶλλον γιὰ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἱατρικὸν ὄρον τοῦ ἰδίου, βγάζει ἐν ἐξάνθημα κάθε Κυριακῇ, τὸ ὁποῖον εὐτυχῶς δὲν εἶνε, οὔτε μπορεῖ νὰ γείνῃ μεταδοτικόν.

— Ὡστε δὲν πιστεύετε νὰ ἔχη συνεπείας;

— Σὰς βεβαίω καμίαν. Εἶνε ἐντελὲς ἀκίνδυνον καὶ παρατηρεῖται συνήθως εἰς τὰ. . . μικρὰ παιδία.

ΣΑΝΤΣΟΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

«Βασιλικόν»: Ἡ Σάρρα Μπερνάρ

ΕΠΕΡΑΣΕΝ ἡ Σάρρα Μπερνάρ καὶ ἔδωσε εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον τρεῖς παραστάσεις μεταξὺ 7ης καὶ 9ης Νοεμβρίου εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν καθὼς ἤκουσα ἀπὸ προχείρους ἱστορικούς. Ἔστω. Ἡ Σάρρα δὲν ἔπαυσε νὰ εἶνε ἡ μεγαλοφυΐα τῆς γαλατικῆς χάριτος εἰς τὴν σκηνήν. Χάρις εἰς τὴν κίνησιν, χάρις εἰς τὴν στάσιν, χάρις εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς φωνῆς. Αὐτὸ εἶνε τὸ κύριον, τὸ ἀπλησίαστα ποιητικὸν δῶρον τῆς Σάρρας. Ἡ σημερινὴ μας ἀντίληψις συνηθισμένη εἰς πλέον ἀνθρωπίνην ὑπόκρισιν, ἴσως ν' ἀπόρησε ἐνίστε διότι λέξεις ἢ φράσεις ἐτονίζοντο κάπως ὑπερβολικά. Ἀλλὰ πρὶν προφθάσῃ κἂν νὰ γεννηθῇ ὁ δισταγμός, ὀνειρώδες κίνημα τῆς Σάρρας ἐδέσμευε τὴν σκέψιν.

Ἐπαίξε τὴν «Τόσκα» τοῦ Σαρδοῦ, τοὺς «Μπουφόν» τοῦ Ζαμακόξ καὶ τὸν «Αετιδέα» τοῦ Ροστάν. Μοναδικὴ ὡς δούξ τοῦ Ράιχστατ μ' εὐγενεῖς, ἀγορίστικο, ἐλαφρόν—ὄχι βέβαια ὅπως ἄλλοτε—βάδισμα, ὀρηκτικὴ καὶ τρυφερά ἐναλλάξ, φέρουσα πάντοτε μὲ χάριν τὸ ἀόρατον στέμμα τῆς θλίψεως. Ἀλλὰ πόσον εἶνε ἀπογοητευτικόν, ἀλήθεια, διὰ τὸν ἔχοντα κάπως ὑπερτέραν ιδέαν περὶ Τέχνης νὰ βλέπῃ τὴν μεγαλοφυΐαν μίας Σάρρας νὰ σπαταλᾶται εἰς ἔργα τῆς μόδας! Καὶ μὲ βασανίζει μία ἐρώτησις: Ὁ ἡθοποιὸς χρησιμεύει διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἔργον ἢ τὸ ἔργον διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τὰ χαρίσματα τοῦ ἡθοποιοῦ;

Ὅταν ἐφευγα ἀπὸ τὴν τελευταίαν παράστασιν, δὲν ξέυρω πῶς μοῦ ἦλθε εἰς τὴν μνήμην ἡ εἰκὼν τῆς Σάρρας πρὸ τινων ἐτῶν εἰς κάποια σκηνὴν πού ἐξεφύλλιζεν ἀργά, θλιβερά, ἀβρὰ ἓνα ῥόδον. Ἴσως διότι ἔτσι ἀργά, θλιβερά, ἀβρὰ σβύνει σήμερον ἡ ἴδια ἡ Σάρρα.

Α. ΜΑΥΡ.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Σίμος Μενάρδος

Ο περισσότερος κόσμος θὰ τὸν νομίσῃ τοῦλάχιστον πενήντα ἐτῶν τὸν νέον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης. Σοφός, ὅπως ἐχαρακτηρίσθη δικαίως πολὺ, καὶ νέος, εἶναι πράγματα ἀσυμβίβαστα διὰ τοὺς πολλούς· φυσικώτατον ὅμως δι' ἐκείνους πού γνωρίζουν τὸν κ. Μενάρδον καὶ τὸ ἔργον του.

Εἰς τὸν τιμημένον τίτλον τοῦ λογίου ἤνωσε ὁ φί-

τατος συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» δύο πολὺ συγγενῇ, ὅμως καὶ πολὺ συχνὰ ξένα πράγματα· τὴν βαθεῖαν μελέτην καὶ τὴν ποιήσιν. Οἱ χριῖκοι πού συνδέουν τὸν ἀρχαῖον μὲ τὸν νέον ἑλληνικὸν κόσμον καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι θαμμένοι μέσα στοὺς αἰῶνας, στὰ χέρια τοῦ κ. Μενάρδου καθαρίζονται ἀπὸ τὰ προσκολλημένα χρώματα καὶ λάμπουν πανέμορφοι ἐπάνω στὸ εὐγενικὸν στέμμα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τῆς λαογραφίας. Αἱ μελέται του, πού δύο ψυχαὶ διαφορετικαὶ τὰς καθοδηγοῦν, ἡ μία μὲ τὸν λύχνον τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς ἐρευνῆς, ἡ ἄλλη μὲ τὸν ἥλιον τῆς τέχνης, εἶναι τόσα σκαλοπάτια πού ἔστησε ὁ κ. Μενάρδος διὰ ν' ἀνέβῃ, μὲ βῆμα γοργόν, στερεόν ὅμως, στοῦ περιβλεπτοῦ πύργου τῆς κορυφῆς.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

Εἶναι καθαρῶς δημιουργικὴ ἡ ἐργασία αὐτή, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ μίαν τόσο λεπτὴν διάνοιαν. Κανεῖς δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ. Ἀπόλαυσις ἀληθινή ἦτον διὰ τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων ἡ ἀποκαλυπτικὴ ὁμιλία του πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διὰ τὴν «Ρήγαναν». Τελευταίως ἀκόμη ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ «Journal of Hellenic Studies» μία ἄλλη μελέτη του «Ποῦ ἦρε τὸν Ἀδωνιν νεκρόν ἡ Ἀφροδίτη;» ὅπου μὲ πεστικώτατα ἐπιχειρήματα στήναι τὸ οἰκονόμημα τῆς μελέτης του, ἐρευνῶν, ξεκαθαρίζον τὰς ὑπαρχούσας πλάνας, καὶ παρουσιάζων εἰς τὸ τέλος καθαρὸν τὸ ἔργον του ἀπὸ κάθε ξένου στοιχείου πού ἤμποροῦσε νὰ φέρῃ σύγχυσιν καὶ ἀμφιβολίας.

Νομίζω πῶς βλέπω εἰς τὴν ἐργασίαν του αὐτὴν τὴν σοβαράν καὶ ἐμπνευσμένην, τὸν γλυκύτατον ὁμιλητὴν—τὸ ἐπίθετον, ἂν καὶ συνειδημένον, διὰ τὸν κ. Μενάρδον παίρνει ὅλην τὴν ἀρχικὴν του ἀξίαν—πού σὲ μαγεύει μὲ τὰ γοητευτικὰ λόγια του, πάντα φωτισμένα ἀπὸ μίαν ὑπέροχον ἀντίληψιν, πού τὴν συνοδεύει ὁ ρυθμὸς ἐκεῖνος πού ξεχωρίζει τὰ ἐκλεκτὰ πνεύματα καὶ ὅπου τοὺς δίνει τὸ ἰδιαίτερον αὐτὸ χάρισμα, τὸ πλαισιόνον τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας.

Μᾶς μιλοῦσε μίαν ἡμέραν εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων» πρὸ ἐνός ἢ δύο ἐτῶν, περαστικὸς ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας, διὰ τὰς μεταφράσεις του, τοῦ Θεοκρίτου, τοῦ Μουσαίου, τοῦ Μόσχου, πού τόσο ἀριστοτεχνικὰ σελίδας ἔχει δημοσιεύσει εἰς τὰ «Παναθηναία». Τὸν παρακολούθουσαμεν εἰς τὴν ὁμιλίαν του τρεῖς φίλοι, ὁ Νιρβάνας, ὁ Πορφύρας καὶ ἐγὼ προσεκτικὰ, γοητευμένοι. Ἀλήθεια, πόσον φωτεινὰ αὐτὰ αἱ μεταφράσεις του. Πολλὲς φορές, σὲ στιγμὲς ποθεινῆς μονα-

KIMΩN ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

«Πανελλήνιον»: Ἡ «Νυχτερίδα» τοῦ Στράους

Ὁ ΠΩΣ τὸ φῶς παρακολουθεῖται ὑπὸ τῆς σιᾶς, οὕτω καὶ αἱ τυχεραὶ ἐπιχειρήσεις παρακολουθοῦνται ὑπὸ τῆς μιμησεως. Ἡ περυσινὴ καταπληκτικὴ ἐμπορικὴ-θεατρικὴ ἐπιχειρήσις καὶ ἐπιτυχία τῶν «Παναθηναίων» ἔφερκεν εἰς φῶς τὸν «Κινηματογράφον», ἡ δὲ ἐπιτυχία τῆς «Νιτῶς» ἐνέβαλεν εἰς τὸν κ. Οἰκονόμου τὴν ἰδέαν πρὸς ἰδρυσιν θιάσου εἰδικῶ δι' ὀπερέτας. Ὁ ὑποφαινόμενος, μὲ κάποιαν ὑπολάνθανουσαν ὑπερφάνειαν ὅτι καὶ εἰς τὰς δύο προημιονομιθεΐας ἀρχικὰς ἐπιχειρήσεις ἦτο εἰς ἐκ τῶν πρωτεργατῶν, ἐκφράζει τὴν χαρὰν του βλέπων νὰ εἰσέρχεται ἡδὴ ἡ ἐργασία αὐτὴ εἰς εὐρύτεραν πορείαν.

Ὁ κ. Οἰκονόμου μᾶς ἐπαρουσίασε τὴν πρώτην τοῦ
 θέματος τὸν μὲ τὴν «Νυχτερίδα» τοῦ Στραύου. Ἡ ἐκτέ-
 λεσις ἦτο μὲν τυπικῶς ἀγνοῶς ἀλλὰ δὲν ἦτο ζωντανή.
 Ἡ κ. Ἀλεξάνδρου (Κυπαρίσση) ἔχει πράγματι ὠραίαν
 φωνήν τὴν ὁποίαν χειρίζεται μὲ περίσσειαν τεχνικῶν
 γνωσέων, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν εἶναι ἠθοποιός. Ὅταν δὲ
 ἀνέλθῃ εἰς τὰς βαθμίδας τῆς σκηνῆς, πρέπει ἀπαραι-
 τῶς νὰ εἶναι ἠθοποιός. Μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει. Ἡ
 σκηνὴ ἀπαιτεῖ ὑποχωρέσεις, καὶ ἐφ' ὅσον τι πατεῖ τὸ
 ἔδαφός της, πρέπει ἀσθητῶς νὰ τὰς ἐκτελεῇ, ἂν δὲν
 θέλῃ νὰ ἐξελέγῃ ἡττημένους. Τὴν λέξιν «ἐπιτεύχεια» ἡ
 σκηνὴ δὲν τὴν ἐγνωρίσεν, οὔτε ποτὲ θὰ τὴν γνωρίσῃ
 εἶναι καὶ θὰ μένῃ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀσθητῶς, ἀμείλι-
 κτος καὶ ἀπατητική. Εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς
 δραματικὰς σχολὰς ἡ ἠθοποιία εἶναι τὸ σπουδιαιότε-
 ρον μᾶθημα. Εἰς τὴν Εὐρώπῃν, ἠθοποιοὶν διδάσκονται
 διηγητοροὶ διὰ νὰ ἐκφράζονται σαφέστερον εἰς τὰς πρὸς
 τῶν δικαστηρίων ἀγορεύσεις τῶν. Ἡθοποιοὶν διδά-
 σκονται ἐπίσης ἱατροὶ, ἰδίως οἱ ψυχίατροι καὶ οἱ νευ-
 ρολόγοι. Ἡθοποιοὶν διδάσκονται ἀκόμη καὶ ἱεροκλῆ
 ρυκεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διδασκαλοὶ καὶ πολитеύμενοι,
 ἀκόμη καὶ πολλοὶ τύποι τῶν ιδιωτικῶν συγκεντρώσεων
 καὶ πολλὴ δικαίως διότι καὶ εἰς ἓνα σαλὸν ἀκόμη νὰ
 εἰσελθῇ τις πρέπει ὅπως ὀήποτε, κατὰ τὴν συνειδησι-
 μὴν φράσιν, «νὰ ξεύρῃ νὰ σταθῇ». Ἡ κ. Κυπαρίσση
 ἔχει εὐτυχῶς ὅλον τὸν καιρὸν διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν
 σπουδὴν τῆς ἠθοποιΐας, ἡ ὁποία θὰ τῆς χρησιμεύσῃ
 ὅχι μόνον ὁπότεν εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ καὶ
 διὰ καθὲ εἶδους ἁσματικῆν ἐκτέλεσιν. Ἐχει ἄλλως
 τε πρὸς τοῦτο πλησίον της τὸν κ. Οἰκονόμου, τοῦ

ὁποίου ἡ μακρὰ πείρα τῆς παρέχει πολλά ἐχέγγυα. Ἀπὸ τῶν ἄλλους ἡθοποιοὺς ἀξιοσημείωτος ἦτο ὁ κ. Παπαγιάννου, ὁ ὁποῖος ἔπαιξε ἀρετὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ μὲ μίαν ἀνεπίσθητον μονοτονίαν ὥς πρὸς τὸ ψιδιζόν μέρος. Ὁ τενόρος κ. Βενιζέλος φαίνεται ὅτι ἀρχίζει νὰ συμμορφοῦται ὅπωςδῆποτε εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σκηνῆς καὶ νὰ... τὸ ρίχνῃ ἔξω εἰς τὸ τραγοῦδι!

ἤκουσαμεν μερικὰς φωνὰς του... δὲν μὲ μέλει!
Δὲν ἀντιλέγω ὅτι καὶ ὁ ρόλος ἦτο κατὰ τι τοιοῦτος,
ἀλλὰ δὲν εἰμπορῶ νὰ φαντασθῶ ἀπὸ τώρα τὸν κ. Βε-
νιζέλου... ὑπερεξείνουν! Ἡ Δνίς Τίβερις ἐπίσης πολὺ
καλὴ, τόσον ὡς ἀδελφὸς ὅσον καὶ ὡς ἡθοιοπὸς.

“Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μουσικὴν τοῦ ἔργου ἐλέγχθη ὅτι ἦτο βαρεῖα. Αὐτὸ εἶναι ἀστεῖον. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ εἶναι ὅτι τὴν ἐχαρακτήριζε κάποια ἀνοσιτία.

Πρωτίστως τὸ «κοιμικόν» ἔχει εὐνόηση πρῶτον τοὺς Γάλλους καὶ δεύτερον τοὺς Ἰταλοὺς καὶ... τελευταῖον τοὺς Γερμανοὺς. Ἐκτός τούτου ὁ Στράως εἶναι μέγας εἰς τὰ βόλεις, ἀλλ' εἰς τὸ θέατρον ὅχι (ἡ «Νυχτερίδα» εἶναι τὸ μόνον θεατρικόν του ἔργον). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτέλεσις της ὑπὸ τοῦ θιάσου τοῦ «Πανελληνίου» μᾶς ἐδόθη ξηρὰ καὶ ἀνόςου. Ἐλπιετο δὲ ἡ ἐλευθεριότης καὶ ἐν γένει τὸ Βιεννέζικο γούμα.

Ἐὰν ὁ κ. Οἰκονομίου ἦτο διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας, εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ ὁ «ἐμοντάριξε» τὸ ἔργον μὲ περισσοτέραν ἔκφρασιν καὶ μὲ περισσότερον «ἄέρα». Ἀλλὰ δυστυχῶς... δὲν ἦτο.

Ὁπωςδήποτε ἀνέγινωκε τὸ χέρι τοῦ κ. Οἰκονόμου, διότι συμβάλλει ἀρκετὰ εἰς τὴν πρόοδον τὴν ὁποίαν ἡ μουσικὴ ἀπὸ τίνος ἔχει λάβει. Ἐάν κατορθώσῃ καὶ συνδυάσῃ μίαν θιασασχηρὴν ἰκανότητα μὲ μίαν ἀπαραιτήτην ψυχολογίαν τοῦ κοινοῦ, θὰ δυνηθῇ ἀναμειψιστήτως νὰ ἐπιτελέσῃ πολλὰ καὶ καλά. Ἄς τὸ ἐλπίζωμεν.

Θ. Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς φέρει ἐπὶ τάπητος τὰ μεγάλα ζητήματα τῆς χώρας, τὸσον τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐσωτερικὴν οἰκονομίαν ὅσον καὶ τὴν ἑξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἡ κοινὴ γνώμη προσδοκᾷ νὰ τῇ τιθεμένη πρὸς λύσιν τὰ ζητήματα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἣ ὁποία ἀνασχηματισθεῖσα, ἔδωκεν ἐλπίδας γενναίων πρὸς τοῦτο προσπαθειῶν. Ἡ Κυβέρνησις ἐπέδειξεν μερικὴν τὴν πρόθεσιν εἰς τοῦτο. Ἥδη ὅμως φαίνεται διατελοῦσα ὑπὸ τὸ σύνθημα βάρους τοῦ ἀνοικονομήτου τῶν περιστασιῶν. Οὕτε τὰ μέτρα πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως ἐξευρεθῆσαν οὔτε τὸ σθένος ἐκδηλοῦται ὅπως, τιθέμενον ἐν τῇ γυμνοτητί τὸν τὸ προβλημα τοῦ Κράτους καταστήσῃ πρόδηλον εἰς τὴν συνείδησιν τῆς χώρας τὴν ἀναπότερπτον ἀνάγκην τῶν μεγάλων θυσιῶν.

Ἀπὸ ἀλόφρεως ἐσωτερικῆς οἰκονομίας ὀρθοῦται καὶ πάντοτε ξοφερόν τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα.

Οικονομίαι εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ αὐξήσεις τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους ἀποτελοῦν ἀπὸ τινων ἐτῶν τὸ ἀγωνιώδες πρόβλημα πάσης Κυβερνήσεως. — Αἱ οἰκονομίαι τὰς ὁποίας καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις Δεληγιάννη με ἐλλοκρίνειν ἐπεζητήσας, ἀπεδείχθησαν ἀνέφικτοι. Τόσον ὁ χυδαῖος ὀργανισμὸς τοῦ Κράτους ὅσον καὶ τῆς Συναλλαγῆς ἡ ἐπιβολὴ ἀπέδειξαν ὅτι τίποτε γενναίων πράδ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν πρὸς τὸν οικονομικὸν ἰσοῦσθιον, τοῦλάχιστον ἀνευ ριζικωτέρας τινὸς πολιτικακῆς μεταβολῆς. Ἀφ' ἑτέρου αἱ δαπάναι τῆς στρατιωτικῆς παρασκευῆς εἶνε ἐπιτακτικώτεραι ὁλονέν, ἐπιβάλλουσαι μεγαλειτέρας θυσίας. Ἡ αὐξήσις τῶν δημοσίων ἐσόδων εἶνε, ἐν τῇ γενικῇ Ἐποικιοποίησει τοῦ ζητήματος, μᾶλλον κατορθωτὴ, ἀλλ' ὄχι βεβαίως κατὰ τὸν παλαιὸν ἐπιεικὲς ὁρὸν τῆς

ἀναζητήσεως τῶν ἀλλաχοῦ τυχόν ἐπιβαλλομένων φόρων ὥπως ἐφαρμοσῶμεν αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα χωρὶς περαιτέρω ἔρευναν, ἀλλὰ διὰ γενικωτέρας μελέτης τῆς ὁποίας κύριος σκοπὸς θὰ εἴνῃ ἡ ἴσῃ διανομὴ τῆς ἡδη θετεμένης φορολογίας. Ἐάν διαιρεθῶν εἰς κατηγορίας οἱ Ἕλληνες πολῖται ἦτοι εἰς ἀγρότας, εἰς ἡμερομίσθους ἐργάτας βιομηχανικῶν ἐκμεταλλεύσεων, εἰς ἐμπόρους, εἰς βιομηχάνους, εἰς ἐξασχοῦντας ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα, εἰς εἰσοδηματίας κτλ. θὰ ἀνευρωμεν ὅτι εἶνε ὑπερόρκος ἡ μεταξὺ τούτων δυσαναλογία ἐκ τῆς κατανόμης τῆς φορολογίας ἣ ὁποία εἶνε ἐπαγθεστέρα διὰ τοὺς ἐργάτας καὶ ἡπιωτέρα διὰ τοὺς κεφαλαιούχους. Ἄλλ' ὅχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως πολῖται ἀνίσως φορολογούνται. Οὗτω ὁ γεωργὸς τῶν σιτηρῶν ἐν Θεσσαλίᾳ εἶνε εἰς ἀσυγκρίτως καλλιτέραν θέσιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἀπὸ τὸν καλλιεργητὴν τῆς σταφίδος ἐν Πελοποννήσῳ. Καὶ εἰς προχείρους ἀριθμοὺς σημειοῦμεν ὅτι ἡ μὲν σταφὶς ἀξίας περίπου 50 ἑκατομ. φράγκων ἐπιβαρύνεται μὲ δασμὸν δρ. 4.500.000, ὁ δὲ σίτος ὁ παραγόμενος ἐν Ἑλλάδι ἀξίας 90 ἑκατομυριάων ἀποδίδει εἰς φόρον 1.800.000 κατ' ἔτος. Ἄλλ' ὅχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸν σιτοπαραγωγῶν τῆς Θεσσαλίας ἡ φορολογία, ἐπὶ παλαιοῦ καὶ πλημμελοῦς συστήματος βασιζομένη, εἶνε ἀνίσος. Ποῖον στάδιον μελέτης ἀνακρίσεως καὶ πρακτικῆς ἔρευνῆς δὲν παρουσιάζει ἡ ἐργασία τῆς δικαίας κατανόμης τῆς φορολογίας, ἐξ ἧς ὅχι μόνον δικαιοσύνη ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἀλλὰ καὶ σημαντικὴ αὐξήσις τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους δύναται νὰ προκύψῃ. Πᾶσα ἐπιβολὴ νέας φορολογίας θὰ ἐπιβαρύνῃ μοιραίως ὥς ἐκ τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς τοὺς βαρύτερον πιεζομένους ἐκ τῆς φορολογίας. Θὰ εἶνε ἐκ τοῦ λόγου τούτου ὅχι ἀπλῶς ἀδίκος καὶ ἀσκοπος ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβής.

Ἡ μεταρρύθμισις ὅπως τῆς φορολογίας προσκόπτει ὃχι μόνον εἰς χαλαρωμένον διοικητικὸν ὀργανισμόν ἀλλὰ καὶ εἰς διεφθαρμένον ἐκ τῆς πολιτικῆς συναλλαγῆς συνειδητὸν τοῦ πολίτου. Αἱ ὑπὲρ τῶν κυβερνητικῶν ἰσχυόντων ἀπαλλαγαὶ τῶν βαρῶν τοῦ Κράτους καὶ ἡ δημοκρατία τῶν πολιτευτῶν κατὰ τῆς φορολογίας συντέλουν ὥστε νὰ σχηματισθῇ καθολικὴ πεποίθησις ὅτι πᾶσα φορολογικὴ μεταρρύθμισις δέον νὰ ἀπολήγῃ εἰς ἀπαλλαγὴν ἐκάστου φορολογουμένου τοῦ βαρύνοντος αὐτὸν φόρου. Ἡ ἐν τῷ κέντρῳ ἔλθουσι, ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἂν εἴνε, προσκρούει ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὀργάνων καὶ συντρίβεται πρὸ τῆς βουλευτικῆς ἰσχύος.

Οὕτε οἰκονομία ἐφικταί οὔτε νεία πρόσσοδοι κατορθωταί. Ὑπάρχουν ἀντίρροποι δυνάμεις ἐξουδετερούμεναι. Ὁ λαὸς εἰσφέρει ἐκ τοῦ ὑπερηκόητος καὶ ἀνευ ἀνταλλάγματος διὰ τὴν ἀπαρατείνετα ἁθλία ζωή.

Ὁ Εὐριπίδης σοφῶς εἶπε:

Τῶν ἀδοκῆτων πόρον εὔρε Θεός.

Ἐκεῖθεν τὰ ἔλθη ἡ λύσις. Τώρα ἀκόμη τίποτε δὲν ξεσπᾷ. Οὐτε τὰ πράγματα εἶνε ὥριμα οὔτε τὰ πρόσωπα ἐδημιουργήθησαν. Θὰ ζήσωμεν τὴν καθημερινὴν ζωὴν ἀναμένοντες καὶ προσδοκῶντες ἐν τῇ μετὰ τὴν ἀμειφθὴ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἡ πειθαρχία καὶ εὐταξία μας κατὰ τὴν πρόσφατον ἀνατολικὴν κρίσιν, καὶ ἀναγνωρισθὴ τέλος ἡ ἑνώσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΗΜΕΙΟΝ ἄξιον τῆς μεγάλης ἡμέρας τῆς ἐκατο-
στής ἐπετηρίδος τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ἡ
ὁποία δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ ξημερώσῃ, θὰ εἶναι τὸ λεξιπύ-
λον τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ποὺ ἀπεφάνισε νὰ ἐκδόσῃ
ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐπιμελεία τῶν κ. Κόντου, Χατζιδάκι
καὶ Μενάρδου. Εἶναι ἄξιος τιμῆς ὁ ὑπουργὸς τῆς Παι-
δείας κ. Στάθης, ὁ ὁποῖος ὑπέβαλε τὸ σχετικὸν διά-

ταγμα. Τὸ λεξικὸν αὐτό, ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς ἕως σήμερον, θ' ἀποτελεῖται ἀσάλευτον οἰκοδόμημα, τὸ ὅποτον θὰ περιλάβῃ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους ἀνὰ μέσον τῶν αἰώνων. «Οἱ μετὰ τὸν Κοραῖον ἀσχοληθέντες περὶ τὴν νῦν ἑλληνικὴν, λέγει ὁ κ. Χατζιδάκις εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὰς «Ἀθῆνας», ἐξήτουν καὶ ἀνέυρισκον ἐν τῇ γλώσσῃ Αἰολικὰ, Δωρικὰ καὶ ἄλλα ἀρχαῖα διαλεκτικὰ ἴχνη, βραδυτέρον δὲ ἀνεύρισκον καὶ ἀνέσκαπτον ἀρχαίας ρίζας, ἀρχαιοτάτας καταλήξεις κλπ. ἐν ταῖς λέξεσι τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, παρήμενον δὲ πάσις τῆς ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων καὶ ἐξῆς ἀνελίσσῃς τῆς γλώσσης, ὡσεὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἕθνος ἐκοιμᾶτο καὶ μὴ ἐλάλει τὴν γλῶσσαν ταύτην ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, τὸν δοκίμιον χρόνον, μέχρι τοῦ Κοραῖ». Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου καὶ ὑπὸ ἐθνολογικὴν καὶ ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν θὰ εἶναι μεγίστη.

ΚΑΙ ἔξεσπασθω εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» κατὰ τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ὁ κ. Μιστριώτης. Θεωρεῖ τὸ ἔργον ἀνθενικόν, μέλλον νὰ διασπώσῃ τὴν ἐνότητά τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Καὶ γιατί αὐτό; Διότι τὸ Λεξικὸν θὰ περιλάβῃ ὁλόκληρον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς. Μά, εἶναι πράγματα νὰ γράφωνται αὐτὰ ἀπὸ ἑνα καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου; Καὶ γιατί νὰ μὴν κἀφωμεν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος, καὶ τὸν Παρηγογιόπουλον μαζὶ καὶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν σκοτεινὴν αὐτὴν ἐποχὴν, γιὰ νὰ μὴ μᾶς τὴν θυμίζουν; Δὲν εἶναι λοιπὸν ζωὴ ἐκείνη πού πέρασε ὅλον τὸ ἔθνος εἰς τέσσαρας αἰῶνας; Τὰ στοιχεῖα πού τὴν ἀπαρτίζουν εἶναι χυδαῖα, ταπεινά, ἄξια νὰ τ' ἀπαρηγοῦμε; Πού εἶναι ἕνας Ἕλλην θερμότερος νὰ μᾶς γελοιογραφῇ;

ΕΝΑ νέον σατυρικὸν φύλλον ἀνέτειλε εἰς τὸν ὀρίζοντα τῶν Ἀθηνῶν αἱ «Σφήκες». Ἀπὸ τὰ δύο ἐκδοθέντα φύλλα ἡμικορέσαμε νὰ εὗρωμεν κάτι πρὸς ἀναδημοσίευσιν. Τὸ χρεωστούμε στὸν κ. Χρηστομάνον καὶ τὸ δῶμά του. Ἰδοὺ το:

ΤΑ ΤΡΙΑ ΦΙΛΙΑ

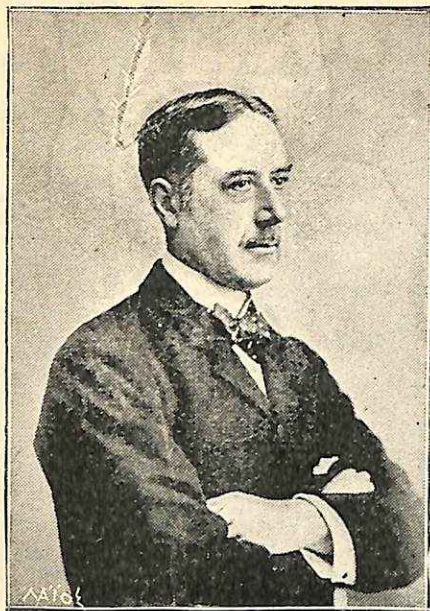
Τρία φιλάκια ἤμαστε γραμμένα μετὰ τὴν πένα,
Κ' ἐπέρασε ἕνας κριτικός κ' ἐσκότωσε τὸ ἕνα.

Κριτικέ, πῶς μετεστοάφης.

Ἄλλα λὲς κί' ἄλλα μᾶς γράφεις.

Ὁ κριτικός ὁμῶς διαμαρτύρεται, λέγων ὅτι ἐσχό-
τωσε τὰ δύο πουλάκια.

Ο Σαρδού, ὁ ἀποθανὼν δραματικός, ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς γονιμωτέρους συγγραφεῖς τῆς γαλλικῆς σκη-
νῆς. Ἐπὶ τοῦ θεάτρον ὅπως τὸ ἠθῶνθη καὶ ὅπως
ἠπόσσετο νὰ τὸ πάρη. Τὸν εὗλκε ἡ ἐξωτερικὴ ἐμορ-
φία τῆς ζωῆς, ὁ διάσκομὸς τῆς, τὸν ὁποῖον ἐξέλαβε ἡ
ἠθέλεια νὰ ἐκλάβῃ ὡς αὐτὴν τὴν ζωὴν. Τὰ δρᾶ-
ματά του, με ὅλην τὴν ἐπιτυχίαν των, δέν εἶχαν φι-
λολογικὴν ἀξίαν. Τεχνικὰ σκηνικῶς, χωρὶς βάθος, χω-
ρὶς ὀρίζοντα, ζοῦν καὶ συγκινοῦν τὸν πλῆθος, διότι
γνωρίζει ὁ τεχνίτης νὰ ἐφαρμοσθῇ κάθε μέσον ἐξουτε-
ριῶν διὰ νὰ συναρπάσῃ τὸν θεατὴν. Εἰς αὐτό, νομί-
ξεις, ἀπέβλεπε ὁ ἐργάτης τῶν ἐκατὸν καὶ πλέον ἔργων,
τὰ ὁποῖα ἔζησαν μαζί με τὸν συγγραφέα τὸν ἀλλὰ
δὲν θὰ ζήσουν ἔπειτα ἀπ' αὐτόν. Ἄλλοι καὶ ἄλλοι
συγγραφεῖς ἔπεισαν ἐν τῷ μεταξῷ, ἐνῷ ἔχειροκροτοῦντο
καὶ ἐθροιάμβευαν τὰ δρᾶματα τοῦ Σαρδού. Δὲν εἶναι
τόσον παράδοξον τὸ γεγονός! Αὐτὴ εἶναι ἡ παντο-
τεινὴ ἱστορία εἰς τὰ ἔθρα τῆς τέχνης. Τὸ πλῆθος
ἀγαπᾷ ὅ,τι εὐκόλον καὶ ἀπατηλόν. Ἡ τέχνη τοῦ Σαρ-
δού ἐνθυμίζει πολὺ τὴν τέχνην τῶν «Τριῶν Φιλίων»,
ἀν καὶ ἀπειροῦς τελεσιτέρεα ἡ πρώτη. Κατὰ βάθος
ὁμως εἶναι ἡ ἴδια ἐρασιτεχνικὴ ἐφεύρεσις.

ΣΕΡ ΕΔΟΥΑΡΔ ΛΩ

Φίλατέ μου,

ΠΟΛΛΑ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν τὰς ἡμέρας αὐτὰς διὰ τὸ ἔργον τοῦ Γάλλου δραματικοῦ. Ὅλοι δὲ οἱ ἐν Ἀθήναις συνάδελφοί του συνεφώνησαν περὶ τῆς μικρᾶς του ἀξίας. Δὲν νομίζετε ὅμως ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέως διαμαρτύρεται μέσα ἀπὸ τὸν τάφον του μὲ τὰ λόγια αὐτά, τὰ ὁποῖα μοῦ ἔπασαν στὰ χέρια ὁλως τυχαίως; Εἶνε ἀπὸ τὸν «Ραμπαγᾶ», δράμα τοῦ Σαρδου μεταφρασθὲν ἀπὸ τὸν ἀοιδίμον Ἰωάννην Καμπούρογλου τῆς «Νέας Ἐφημερίδος».

Θ. Θ.

Ὁ Πρίγκηψ.—Βεβαίως! — Ἀκούσατέ με.

Ὅπου σκαίψει ὁ πολιτισμός, φνιττόνουν δικηγόροι! — Ὅλον τὸν μέγαν λαὸν τῶν Ἀθηναίων, τῶν Ῥωμαίων, τὸ τέλος τῶν ἡτῶν αὐτῶν αἱ γλώσσαι! Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀνὴρ τῶν ἔργων, γεννᾶται ὁ ῥήτωρ τῶν λόγων! καὶ τώρα φεῦ! εἶνε, βλέπετε, ἡ ἐποχὴ τῶν ὁραίων λόγων καὶ τῶν ἀθλίων πράξεων, τῶν μικρῶν ἔργων καὶ τῶν μεγάλων φράσεων! Naί, οὕτως, ἐνφ' τὸ Βυζάντιον ἐσθ' ἵκει δι' ἐν ἐπίσημον πλειότερον ἢ ὀλιγότερον, σιωπηλὰ σιωπηλὰ ἐλθόντες ἐν τῇ νυκτὶ ἰδοὺ πρὸ τῶν πυλῶν του οἱ Τοῦρκοι, . . . οὔτινες ἔπραττον καὶ δὲν ἐλάλουν! . . .

Β. ΣΑΡΔΟΥ

Ὁ Ἐδουαρδ Λω τὸν ὁποῖον ἐκήδευσαν προχθὲς αἱ Ἀθῆναι, ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους φίλους τῆς Ἑλλάδος. Ἀγγλὸς τὴν πατρίδα καὶ οἰκονομολόγος δεινός, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὅπου ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἠγάπησε αὐτὴν ὅπως ὁ Βύρων ὡς ἰδίαν του πατρίδα. Ἡ γοητεία τῆς εἶχεν αἰχμαλωτίσει τὴν ψυχὴν του τόσο ὥστε καὶ ἀπὸ μακρὰν ἀκόμη νὰ τρέφῃ πρὸς αὐτὴν τὰ βλέμματά του καὶ ν' ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῶν δικαίων της.

Αἱ ἐκδουλεύσεις τὰς ὁποίας ὁ Ἐδουαρδ Λω προσέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἦσαν μόνον λόγοι ἐνθουσιώδεις θαυμασμοὶ πρὸς τὸ μέγα παρελθόν, ἀλλὰ θετικά καὶ μέγιστα διὰ τὴν πρόοδον τῆς συγχρόνου πατρίδος μας. Καὶ ὅπως εἶπεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Γούναρης εἰς τὸν ἐπικύδειον λόγον του, ὁ Ἐδουαρδ Λω «εἰς στιγμὰς ὀδυνηρὰν διὰ τὴν χώραν ἡμῶν δοκιμασιῶν λαβὼν ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσῃ τὰ κατ' αὐτὴν ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ δόλοκληρον τὴν πρὸς

αὐτὴν συμπάθειαν, ἣν ἡ χώρα αὕτη ἐμπνέει εἰς πᾶσαν εὐγενὴ καρδίαν παλλομένην διὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον. Καὶ οὐδεμίαν παρέλειπεν ἔκτοτε εὐκαιρίαν ἵνα ἐξυπηρετήσῃ τὴν χώραν μεθ' ἧς οὗτος συνεδέθη».

Τοῦ Ἐδουαρδ Λω οἱ Ἕλληνες θὰ διατηρήσουν πάντοτε τὴν ἀνάμνησιν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγώνων του εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν κόσμον ὅπου δι' ἄρθρων μεστῶν ἐπιχειρημάτων εἰς τοὺς «Τάιμς» τοῦ Λονδίνου κατεδείκνυε τὰς ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις τῶν ἰσχυρῶν ὡς πρὸς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῶν δικαίων μας.

Ζ.

Ἡ «Ὡδὴ εἰς ἑλληνικὸν ἀμφορέα», τὸ ἀριστοῦργημα τοῦ Keats, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς τελευταίας γαλλοαγγλικῆς ἐκδόσεως τοῦ Λονδίνου, ἐξεδόθη εἰς θαυμασίαν ἐκδοσὶν ὑπὸ τοῦ γάλλου ἐκδότου Pellétan. Εἰς τὴν μίαν σελίδα εἶνε τυπωμένον τὸ ἀγγλικὸν πρωτότυπον, ἀντικρὺ δὲ γαλλικὴ πεζὴ μετάφρασις τὴν ὁποίαν ἐφιλοτέχνησεν ὁ γνωστός μας πατὴρ Ὑάκινθος Loysen. Κάθε σελὶς εἶνε καλλιτεχνικώτατα διακόσμητος ἀπὸ τὸν Bellery-Desfontaines, προτάσσεται δὲ σύντομον ποίημα τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, ἐξυμνοῦν τὸ ἔργον τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητοῦ.

Ὡς εἶνε γνωστὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ ποιήματος τοῦ μεγάλου ἀγγλοῦ ποιητοῦ, γενομένη ὑπὸ τοῦ συνεργάτου μας κ. Ἀγίδος Θέρου, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν α' τόμον τῶν «Παναθηναίων».

Ὁ Swinburne, ὁ ποιητὴς τῶν «Ἀσμάτων τῶν δύο ἐθνῶν» ἐξέδωκεν ἐσχάτως νέον δραματικὸν ποίημα ἀπὸ ἑκατὸν περίπου στίχους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Δουξ τῆς Κρήτης». Τὸ νέον τοῦτο ἔργον τοῦ ἀγγλοῦ ποιητοῦ ἐκρίθη δυσμενῶς ἀπὸ τὴν κριτικὴν.

Πρόσωπα τῆς «διαλογικῆς σκηνῆς» εἶνε πλὴν τοῦ Δουκὸς, ὁ Βανόζας, ὁ Πάπας, ὁ Καῖσαρ, ὁ Βαλεντίνος καὶ εἰς λεμβούχος.

Ἡ Σαϊκπηρικὴ φιλολογία ἐπλουτίσθη ἐσχάτως μὲ νέαν ἰδιαίτου σπουδαιότητος καὶ καινοφανείας ἐκδοσὶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ ἀπόκρυφος Σαῖκσπηρ», ἡ ὁποία ἔγινεν εἰς τὴν Ὁξφόρδην ὑπὸ τοῦ C. J. Tucker Brooke εἰς μέγαν τόμον ἐκδοθέντα παρὰ τῆς ἐκδοτικῆς ἐταιρείας Clarendon Press, μετὰ προλόγου, σημειώσεων καὶ βιβλιογραφίας. Ὁ ὁγκώδης αὗτος τόμος περιέχει 14 δράματα ἕως ἐσχάτως ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Σαῖκσπηρ. Διότι ὡς γνωστὸν, κατὰ τοὺς τελευταίους τρεῖς αἰῶνας πλέον τῶν 40 δραμάτων ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Σαῖκσπηρ, ἂν καὶ δὲν περιλαμβάνοντο εἰς τὴν πρώτην εἰς φύλλον ἐκδοσὶν. Ἐκδοταὶ καὶ συγγραφεῖς συνειργάσθησαν λειψύτως εἰς τὴν φιλολογικὴν αὐτὴν διαστροφὴν, ἐπέδρασαν δὲ πάντων οἱ γεράνοι φιλόλογοι Tiedck καὶ Schlegel. Ἐκ τῶν δραμάτων τούτων ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Τίτος Ἀνδρόνικος ἀνεγνωρίσθησαν ἤδη κοινῶς ὡς γνήσια. Ἀλλὰ, ὡς ἡ Δευτέρα Κορὼν Τραγωδία, ἀπωλέσθησαν, πολλὰ εὐρήξαν τοὺς ἀληθινούς ποιητὰς τῶν. Τὰ 14 ἤδη ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Brooke δράματα εἶνε τὰ ἀπομεινάντα ἐκ τῆς κριτικῆς αὐτῆς ἐκκαθαρίσεως ὡς μὴ ἔχοντα σχέσιν οὐδεμίαν μὲ τὸ Σαϊκσπηρεῖον θέατρον.

Μεταξὺ τούτων τὸ θαυμασιώτατον, μολοντοὶ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε εἶνε ὁ Σὲρ Θωμὰς Μόρ. Τοῦ δράματος τούτου τὸ χειρόγραφον ἔμενεν ἀνεκδότου εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον μέχρι τοῦ 1884, ὅτε ὁ Dyce τὸ ἀνεκάλυψε καὶ τὸ ἐδημοσίευσεν. Εἶνε γραμμένον ἀπὸ διαφόρους χεῖρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπιστεύθη ὅτι ὑπάρχει καὶ γραμμὸν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ὁ «Σὲρ Θωμὰς Μόρ» ἐν τούτοις περιέχει σιγνὰς ἀληθῶς ἰσχυρὰς καὶ τεμάχια ὑπέροχα, ἄξιαι τῆς Σαϊκπηρείου ποιήσεως. Θαναμάζεται ἰδίως ἡ σκηνή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἥρωας Μόρ διὰ τῆς εὐγλωττίας του δαμάζει τὰ πλήθη

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἐχομεν τοὐλάχιστον τὸ δικαίωμα ν' ἀπατήσωμεν ὅχι ἀποζημίωσιν ἀλλὰ δικαιοσύνην ἀπὸ τὸ «Νέον Πνεῦμα» τῆς Κων/πόλεως, ὅπου ἐπῆρε ἀπὸ τὰ «Παναθηναία» μέρος τῆς περυσινῆς μελέτης τοῦ κ. Νιρβάνα ὑπὸ τὸν τίτλον Μαρίκα Κοτοπούλη καὶ τὸ ἀναδημοσίευσεν ἔτσι ἔμορφα-ἔμορφα χωρὶς νὰ εἰπῇ τίποτε σχετικόν.

Δικαιοσύνην μόνον!

Ἐπὶ τῇ ἐκατοστῇ ἐπετηρίδι τῆς Ἑλληνικῆς παλιγενεασίας ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν ἐκδοσὶν Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς ἀποτάτης ἐμφανίσεώς της μέχρι τῆς σήμερον. Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς διορίσθη ὁ κ. Κόντος, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Σίμος Μενάρδος.

Πολὺ προσεχῶς τὰ «Παναθηναία» ἐκδίδουν τόμον ποιημάτων τοῦ συνεργάτου των κ. Ἀλέκου Φωτιάδη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνοιχτὰ Μυστικά». Εἰς τὸ ἐρχόμενον τεῦχος θὰ δημοσιεύσωμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτά.

Ὁ φίλος συνεργάτης μας κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου διορίσθη ἐφορος τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων.

Τὰ Μικρὰ Τραγῳδία τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Μανρουδῆ πού δημοσιεύομεν εἰς τὸ τεῦχος αὐτό, εἶναι ἀπὸ τὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῶν «Παναθηναίων» τόμον τοῦ φίλου συνεργάτου μας.

Ὁ ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Α. Ἀρβανιτοπούλος ἐπανελάβε τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Παγασῶν, αἱ ὁποῖαι πέρουσι ἀπέδωσαν τόσο πλούσια καὶ ἐνδιαφέροντα εὐρήματα.

Ἐπερατώθη τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Βόλου, τὸ ὁποῖον ἀνήγειρε ὁ φιλόπολις κ. Ἀθανασάκης καὶ προσεχῶς μεταφέρονται εἰς αὐτὸ τὰ εὐρήματα τῶν Παγασῶν.

Ἰδρῦθαι Μουσικὸν καὶ Δραματικὸν Λύκειον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς καὶ τῆς δραματικῆς τέχνης. Καθηγηταὶ τοῦ νέου αὐτοῦ Μουσικοῦ Κέντρου οἱ κ. κ. Θ. Ι. Σακελλαρίδης, Θ. Θεοδωράκης, Ι. Σακελλαρίδης, Κ. Χρηστομάνος, Γ. Τσοκόπουλος, Ἀλ. Μάρδας, ἡ Δνὶς Σμ. Γεννάδη καὶ ἡ Κε Ἴρις Μάρδα. Ἡ διδασκαλία θὰ παρέχεται δωρεάν.

Ἐπροκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου διαγωνισμὸς πρὸς ὑποτροφίαν ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Α. Φ. Παπαδάκη. Δεκτοὶ μόνον φοιτηταὶ τῆς Φιλολογίας καταγόμενοι ἐκ Μακεδονίας, πρωτοετῆς καὶ δευτεροετῆς, μέχρι 15 Δεκεμβρίου.

Μας διηγῆθησαν τὸν ἐπόμενον διάλογον πού ἔγινεν εἰς τὸ γεῦμα τῶν δραματικῶν συγγραφέων.

Οἱ δατυμένους ἦσαν δεκαεννέα. Ὁ κ. Λάσκαρης ἀφ' οὗ τοὺς ἐμέτρησε, ἐρωτᾷ τὸν κ. Δημητράκοπουλον.

Ξέρεις πόσοι εἴμεθα στὸ τραπέζι;

— Δεκαεννέα.

— Εἴκοσι εἴμαστε. Ἐσχῶς τὸ πνεῦμα τοῦ Οὐγκὸ πού εἶναι πίσω σου.

— Μπά! Ἐφυγε ἀπ' τὴ στιγμή πού ἀκουσε τίς βλακείες πού λέγονται ἐδῶ μέσα.

Καὶ ὁ κ. Λαδόπουλος;

— Καὶ ἐστὶ ἐμεινεν χωρὶς πνεῦμα.

Ἡ «Ἐταιρία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων» θὰ δώσῃ τὴν Σαρακοστήν σειρὰν φιλολογικῶν παραστάσεων πρωτοτύπων ἑλληνικῶν ἔργων. Αἱ παραστάσεις θὰ γίνωνται μὲ ὅλην τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα ὑπὸ τῆς Ἐταιρίας.

τοῦ Λονδίνου καὶ καταστέλλει ἀρξαμένην ἐπανάστασιν. Τὴν σκηνὴν αὐτὴν ὁ Stebbinge καὶ ἄλλοι κριτικοὶ οὐχὶ ἀδίκως ἀπέδωκαν εἰς τὸν Σαῖκσπηρ.

Εἰς ἐν τῶν τελευταίων τευχῶν τῆς ἀγγλικῆς «Ἐφημερίδος τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν» ὁ κ. Οὐίλλιαμ Μίλλερ, ὁ σοφὸς μεσαιωνολόγος, δημοσιεύει πραγματεῖαν περὶ τῆς Μονεμβασίας κατὰ τοὺς Φραγκικοὺς χρόνους. Διεξερχόμενος ἐν ὀλίγοις ἀλλὰ μὲ διαύγειαν τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν περίοδον τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐνδόξου μεσαιωνικῆς πόλεως, ἐνδιατρίβει παρέχων ὁ συγγραφεὺς πολυτίμους πληροφορίες καὶ συμβολὰς περὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ ὥραία καὶ πολῦτιμος αὕτη μονογραφία κοσμεῖται ἀπὸ ἀνεκδότους εἰκόνας τῆς Μονεμβασίας καὶ τῶν ναῶν της, ἐπισφραγίζεται δὲ μ' ἔγγραφα Βενετικά, σχετικὰ πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως τοῦ 1464.

Θ.

ΕΛΑΒΑΜΕΝ τὸν «Ὁδηγὸν τῆς Ἑλλάδος», ἔτος Βον 1908—1909 τοῦ κ. Ν. Ἰγγλέση, ὁγκώδη τόμον 1700 περίπου σελίδων, περιλαμβάνοντα ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ τὰς γήσους Σάμιον καὶ Κρήτην. Εἶναι ἔργον μελέτης πολλῆς καὶ μεγάλου κόπου. Πυκνὰ καὶ μεθοδικῶς τυπωμένον κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ὁδηγῶν, παρέχει καὶ πληροφορίαν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους ἐργασίας καὶ ζωῆς τῆς Ἑλλάδος, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐπιβαλλομένη ἀνάγκη εἰς κάθε πολίτην, ὁ ὁποῖος ἠξέουρι νὰ ἐκτιμᾷ τὸ πολῦτιμον τοῦ χρόνου. Ὁ κ. Ἰγγλέσης μὲ τὴν ἀκατανίκητον θέλησίν του ὑπερέκαμψε ὅλας τὰς δυσκολίας πού παρέχει τοιοῦτου εἶδους ἐργασία καὶ μάλιστα ἐν Ἑλλάδι, καὶ συνέλεξε ὅλον τὸ ὕλικον τὸ ὁποῖον χρειάζεται ὁ ἀνθρωπος τῆς πένας καὶ ὁ διπλωμάτης καὶ ὁ ἐπιχειρηματίας καὶ ὁ τελευταῖος μικροτεχνίτης. Βιβλίον κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸν καὶ χρήσιμον.

Β. ΣΑΡΔΟΥ

Είς τὸ Ὁδεῖον ἡ πρώτη ἐφετινὴ ἀπογευματινὴ συν-
αυλία τῶν κ. κ. Βασενχόφεν, Μπουστέντουϊ καὶ τῆς
Δσος Δούλας Κρέμερ ἐχαιρετίσθη με καταπληκτικὴν
ὁλως συρροὴν κόσμου, ἀπὸ πολλοῦ διηφάντος καθαρῶς
διὰ τὰς ποικίλας καλλιτεχνικάς ἐριννύας, αἵτινες τὸν
περικυκλοῦν ἐνίοτε.

Ἰδοὺ μερικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου
τῆς πνευματικῆς ιδιοκτησίας τὸ ὅποιον ἔγινε τὸν
περασμένον μῆνα εἰς τὸ Βερολῖνον:

Διάρκεια τῆς πνευματικῆς ιδιοκτησίας 50 ἔτη. Τὰ ἴδια
δικαιώματα πεντηκονταετοῦς ιδιοκτησίας θὰ ἔχουν
οἱ συγγραφεῖς καὶ διὰ τὰς μεταφράσεις τῶν ἔργων τῶν.
Καταργοῦνται ὅλαι αἱ διατυπώσεις αἱ ὁποῖαι ἐχρειά-
ζοντο ἕως τώρα πρὸς προστασίαν ἐνὸς ἔργου.

Τὴν προστασίαν τοῦ διεθνoῦς νόμου θὰ ἔχουν εἰς τὸ
μέλλον καὶ τὰ πολιτικά ἄρθρα ὁ ἀρθρογράφος θὰ
πληρώνεται καὶ ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας αἱ ὁποῖαι ἀναδη-
μοσιεύουν ἢ μεταφράζουν τὸ ἄρθρον τοῦ.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν Δραχ. 2.269.40

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500
περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,500. Καὶ τὸ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητὴς τῶν «Παναθηναίων» ὁ ὁποῖος
ἐγγράφει ΕΝΑ νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συν-
αποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγράφης, λαμβάνει ὡς
δῶρον ΟΚΤΩ δραχμῶν βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρω
καταλόγου.

Διατιμῶμεν χάριν εὐκολίας τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς
πρὸς Δρ.—Φρ. 1 ἑκάστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3.
Τὰ βιβλία θ' ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομι-
κῶν τελῶν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀνα-
λαμβάνομεν ν' ἀποστέλωμεν ὅτι δῆποτε βιβλίον μᾶς
ζητηθῇ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν
ἐγγράφην.

Κάθε συνδρομητὴς μας ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν
φίλον ἢ συγγενὴ φιλαναγνώστην, διατεθειμένον νὰ
ὑποστηρῇ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικoῦ. Αὐτὸν τὸν
φίλον ἢ συγγενὴ ἂς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράφῃ εἰς τὰ
«Παναθηναία». «Ὅτι ζητοῦμεν ἀπὸ τῶν συνδρο-
μητῶν μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἓναν χωριστά.
ΜΕΓΙΣΤΗ ὁμῶς θὰ ἦναι ἡ ἐκ τοῦ συνόλου ἐνίσχυσις
τῶν «Παναθηναίων».

Σ Ε Ι Ρ Α Α'

Χ. Ἀννίνος:	Ἐδὼ κ' ἐκεῖ.
Δ. Βικέλας:	Λουκῆς Λάρας, διήγημα.
Ν. Ἐπισκοπόπουλος:	Ἐρημὲς ψυχῆς, δράμα.
Δ. Γρ. Καμπούρογλου:	Mémoires du Prince N. Ypsilanti.
Κ.Μ. Κωνσταντόπουλος:	Ἱστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
Σπ. Λοβέρδος:	Ἡ Ἁγία Πόλις.
Μ. Μαλακάσης:	Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου, δράμα.
Γ. Μαρκογιάννης:	Βυζαντ. τέχνη καὶ καλλιτεχνία.
Σπύρος Μελάς:	Ὁ Γυῖός τοῦ Ἰσκιου, δράμα.

ὑπενθυμίζομεν εἰς ὅλους. Ὅλοι ἐζητοῦν καὶ ζοῦν
με τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν
«Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ *Χελιδόνι* δράμα ὑπὸ Παύλου Νιρβάνου. Ἐκδοσις
«Παναθηναίων» δρ. φρ. 2. Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τῶν
«Παναθηναίων» δρ. φρ. 1. Τυπογραφεῖον «Ἑστία»
Μάισον καὶ Καργαδούρη.

Κρυφὴ ἀγάπη, δράμα. Ἡ *Εἰδοποίησις* κωμῳδία,
Μανώλη Μαγκάκη. Ἀθῆναι δρ. 1.50.

Τὸ *Μαρτύριον τοῦ Παλαιολόγου* καὶ ἡ *Ἑθνικὴ*
Ἰδέα ὑπὸ Δημ. Καλλιμάχου γραμματέως τοῦ Πατριαρ-
χείου Ἀλεξανδρείας. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἑλληνι-
σμοῦ» 1908.

Ὁδηγὸς τῆς Ἑλλάδος 1908-1909, ἔτος β', Ν.
Ἰγγλέση.

Rêves Païens par E. Psycha. Imp. de Vaugirard,
Paris.

Ἀντ. Μηλιαράκης: Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρ-
χαία Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.
Ὁμοία Κεφαλληνίας.

Κίμων Μιχαλίδης: Σὰν Ζωὴ καὶ σὰν Παραμῦθι.
Παῦλος Νιρβάνας: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.
Ἀρχιτέκτων Μάρθας, δράμα.

Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια.
Παγὰ Λαλέουσα. ποιήματα.
Σαλώμη, δράμα.

Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ, Ἐντυπώσεις.
Πάρεργα Φύλλα.

Ὁσκαρ Οὐάιλντ: Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν.
Σπυρίδων Παγανέλης: Ἱστορικαὶ πραγματεῖαι.
Κώστας Παρορίτης: Ἀπὸ τῆς Ζωῆ τοῦ Δειλινοῦ, διη-
γήματα.

Ἰ. Πολέμης: Ἐξωτικά, ποιήματα.
Ἰ. Πολυλάς: Ἡ Φιλολογικὴ μας Γλῶσσα.
Γ. Στρατήγης: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ.
Ἀνδρέας Συγγρός: Ἀπομνημονεύματα τόμος Α'.
» Β'.

Λεύκωμα «Παναθηναίων».
Πανηγυρικὸν τεῦχος «Ἑστίας»: Ὀλυμπ. Ἀγῶνες 1896.
Σπαρτιατικὸν Ἡμερολ.: Ἐτος 1906.
» 1907.

Σ Ε Ι Ρ Α Β'

Δ. Βικέλας:	Λουκῆς Λάρας ἐκδ. πολυτελής.
Γρηγόριος Ξενόπουλος:	Μαργαρίτα Στέφα.
	Διηγήματα Σειρᾶ Α'.
	» Β'.
	» Γ'.

Τόμος τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετος 1ος, 2ος, 4ος,
6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος, 12ος.

“CORSETS-ÉLÉGANTS,”

Τὸ ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ Ἀνατολῇ τελειότερον κατὰστημα στηθοδέσμων ἐπὶ μέτρον.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ: Μ. ΒΕΡΥΚΟΚΚΑΚΗ

34, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ, ΑΘΗΝΑΙ

Εἰδικὴ ὑπηρεσία διὰ τὰς Ἐπαρχίας.—Κατάλογος ἀποστέλλεται εἰς πᾶσαν αἰτησίν.

ΤΕΪΑ ΚΥΑΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ BLUE CROSS TEA

Εἶναι τὰ ἀρίστα τῶν Τεῶν, συσκευάζονται εἰς πακέτα
καὶ κυτία ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπίβλεψιν ἀνωτέρων
ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖται ἐπὶ ἐκά-
στου πακέτου ἢ κυτίου τὸν ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ.

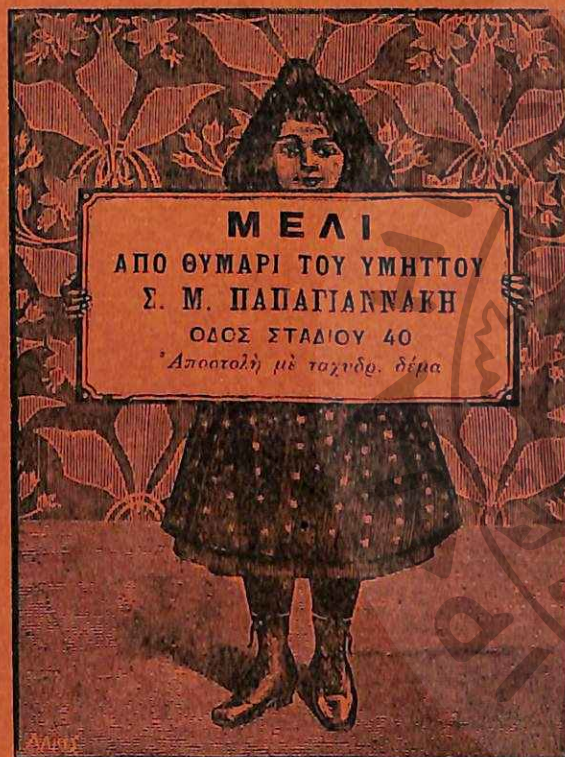
ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εἰς τὰς πρώτας τάξεις Ἐδωδιμο-
πωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βό-
λου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργοστολίου, Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ.—Ἐν Πειραιεῖ (Στοὰ Ριζάρη).

LA REVUE

ANCIENNE REVUE DES REVUES

Sommaire du 15 Novembre.—Napoléon III, Lettres
Inédites.—Mme J. Thenard, Choses vues, Choses vécues.—
Sébastien-Charles Lecomte, Poésie.—Charles Géniaux, le
Paupérisme juif.—Pierre Biebb, le Sport de l'Aviation.—
Henri Coupin, les Aéroplanes chez les animaux et les Plan-
tes.—Georges Pellissier, l'Île des Pingouins.—C.-M. Sava-
rit, la Science du Froid.—Dr Georges Petit, le Congrès de
la Tuberculose.—Horace Choisy, le Mouvement Littéraire en
Suisse.—Collaborateurs, le Mouvement intellectuel en France.

HARRISSON PATENT KNITTING MACHINE C^o L^{td}

WORKS 257 UPPER BROOK STREET, MANCHESTER

ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΑΙ

Ἐνασχόλησις ἐπωφελες καὶ εὐχάριτος.

Ἡ μηχανὴ αὕτη πλέκει Κάλτσες ἁπλῆς καὶ ριγωτές,
χειρόκτια καὶ ἐνδόματα μᾶλλινα, μεταξοτὰ ἢ βαμβα-
κερά. Εἰδικῶς πλέκει ἐσώρουχα χωρὶς ραφῶν καὶ
σκουφάκια ὀνομαζόμενα Tam-O-Shanters. Χει-
ροκίνητοι ἢ ἀτμοκίνητοι. Στέλλονται τιμολόγια εἰς
τὸν ζητοῦντα.

Ἀντιπρόσωποι ἐν Ἀθῆναις Ἡ Εμπορικὴ Τράπεζα
τῆς Ἑλλάδος

ΠΡΟΒΕΧΩΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ

Τόμος ἐκ 12 τυπογραφικῶν φύλλων καὶ μετὰ 40 σελ-
τὰ καλλιτεχνικώτατα τῆς νήσου Τήνου.

Τὸ βιβλίον τυπώνεται εἰς τὸ καλλιτεχνικώτατον τυ-
πογραφεῖον τῆς «Ἑστίας» Μάισον καὶ Καργαδούρη.

Τιμὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 5.—Διὰ τὸ Ἐξωτερ. φρ. 6

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΣΥΣΤΑΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει.

Καταθέσεις. Ἡ Ἴονικὴ Τράπεζα Limited ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ἰουνίου 1907 καὶ μέχρι δευτέρας εἰδοποιήσεως, δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:

2 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι 100,000 Δρ. — 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ πέραν τῶν 100,000 Δρ. — 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 3 μῆνας. 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη μέχρι 4 ἐτῶν. — 4 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

Ἡ Τράπεζα δέχεται ἐπίσης καταθέσεις εἰς chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἑξῆς: 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν. — 3 1/4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας. — 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 1 ἔτος. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιτάγας (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς ὃ εἶδος ἐγένετο ἡ κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΚΟΜΜΩΣΕΩΣ

Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 4

La vraie ondulation Marcel.

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου 67.

Κομμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Γαλακτοκομεία

Ι. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Βιβλιοδετεία

Σ. Ἀμπατζόπουλος, ὁδὸς Κολοκοτρώνη 7.

Φαρμακεία

Π. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Ἐδωδιμοπωλεία

Β. Ἀπόττου πρὸ φην **Γουλιέλμου**, ὁδὸς Σταδίου 9.

Π. Κ. Ἐξαρχόπουλος καὶ Ἀδελφός, Σταδίου 58.

Καφεῖνθεστιάτορῖα

Πανελλήνιον, ὁδὸς Πανεπιστημίου-Προαστείου.

ΜΙΧΑΗΛ Β. ΜΑΝΟΥΣΟΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ

ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ THOMSON HOUSTON

ΕΔΡΑ: ΕΝ ΑΘΗΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΜΕΤΟΧΑΣ: ΔΡΑΧΜ. 10.000.000. * ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ: ΦΡ. ΧΡ. 10.000.000

Κεντρικὸν Ἐργοστάσιον ἐν Νέῳ Φαλήρῳ. Σταθμοί: Ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Νέῳ Φαλήρῳ καὶ Κηφισίᾳ. — Ἠλεκτρικὴ κίνησις τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ Σιδηροδρόμου καὶ τῶν Τροχιδορόμων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Περιχώρων. — Προνόμιον φωτισμοῦ δι' ἡλεκτρισμοῦ καὶ ἀερίου τῶν πόλεων Πειραιῶς, Πατρῶν, Σύρου, Καλαμῶν, Ἀργοστολίου καὶ Χαλκίδος. — Ἠλεκτρικὸς Τροχιδοδρόμος Πατρῶν.

Ἡ Ἐταιρία ἀναλαμβάνει ἐγκαταστάσεις φωτισμοῦ καὶ κινητηρίου δυνάμεως καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἐργασίαν σχετιζομένην μετὰ τὸν ἡλεκτρισμὸν ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς μορφάς. — Προμηθεύει παντὸς εἶδους ὑλικά ἡλεκτρισμοῦ καὶ ἰδίᾳ ὄργανα καὶ μηχανὰς **THOMSON HOUSTON** τῶν ὁποίων εἶναι

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ἐν Ἀθήναις, Τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάστορα καὶ Ν. Καργαθούρη — 5894